

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

ФАКУЛЬТЕТ
ДОШКІЛЬНОЇ, ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ І МИСТЕЦТВ

Кафедра дошкільної та початкової освіти

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
*до написання і захисту кваліфікаційної роботи
за спеціальністю 012 Дошкільна освіта*

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка**

**ФАКУЛЬТЕТ
ДОШКІЛЬНОЇ, ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ І МИСТЕЦТВ**

Кафедра дошкільної та початкової освіти

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

*до написання і захисту кваліфікаційної роботи
за спеціальністю 012 Дошкільна освіта*

УДК 378.091.27(075.8)

Рецензенти:

Красовська О. О. – доктор педагогічних наук, професор завідувач кафедри початкової та дошкільної освіти Приватного вищого навчального закладу «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука»;

Грищенко С. В. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи та освітніх і педагогічних наук Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка.

М 62   Методичні рекомендації написання і захисту кваліфікаційної роботи за спеціальністю 012 Дошкільна освіта / Укладачі: А. О. Міненко, А. П. Кошель, В. М. Кошель. – Чернігів: НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2021. – 144 с.

УДК 378.091.27(075.8)

В методичних рекомендаціях наведено вимоги до змісту та особливостей методики написання і захисту кваліфікаційних робіт здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта.

Навчальне видання рекомендовано для здобувачів спеціальності 012 «Дошкільна освіта», викладачів закладів вищої освіти, вихователів закладів дошкільної освіти, аспірантів, науковців, працівників системи післямагістерської освіти.

*Затверджено до видання вченою радою
факультету дошкільної, початкової освіти і мистецтв
Національного університету «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка (протокол № 12 від 22.06.2021)*

© Міненко А. О., Кошель А.П., Кошель В. М., 2021

ЗМІСТ

ВСТУП_____	4
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ_____	7
ПОСЛІДОВНІСТЬ НАПИСАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ _____	8
СТРУКТУРА МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ_____	20
ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ _____	24
ДОПУСК ДО ЗАХИСТУ І ЗАХИСТ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ _____	29
РЕЦЕНЗУВАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ _____	34
ПРОЦЕДУРА ЗАХИСТУ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ _____	36
ОЦІНЮВАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ_____	39
ГЛОСАРІЙ ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ _____	42
ЛІТЕРАТУРА _____	52
ДОДАТКИ _____	70

ВСТУП

Магістр – це освітній ступінь фахівця, який на основі здобутої попередньої кваліфікації бакалавра набув поглиблених спеціальних умінь та знань інноваційного характеру, має певний досвід їх застосування та продукування нових знань для вирішення проблемних професійних завдань у практичній діяльності. Магістр має володіти широкою ерудицією, фундаментальною науковою базою, методологією науково-дослідної та науково-педагогічної діяльності, сучасними інформаційними технологіями, методами отримання, аналізу, зберігання, узагальнення і використання науково-практичної інформації, бути спроможним знаходити та формулювати проблеми, володіти методами та прийомами їх розв'язання.

Зміст науково-дослідницької роботи визначається за індивідуальним планом. З метою вироблення у здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти дослідницьких умінь, а також з метою узагальнення, систематизації, поглиблення знань із педагогічних та фахових дисциплін навчальним планом передбачено підготовку, написання та захист науково-дослідницької кваліфікаційної (далі магістерської) роботи.

Магістерська робота – це самостійна випускова кваліфікаційна праця наукового змісту, результат самостійного комплексного дослідження однієї з проблем фахового спрямування, у розробці якого зацікавлені заклади та організації. Основне завдання її автора – продемонструвати рівень своєї наукової кваліфікації, уміння самостійно вести науковий пошук і вирішувати конкретні освітні завдання.

Вона виконується індивідуально протягом періоду навчання на другому (магістерському) рівні вищої освіти, паралельно із засвоєнням передбачених індивідуальним планом дисциплін в межах нормативної та варіативної складових освітньої програми підготовки за спеціальністю 012 Дошкільна освіта.

Магістерська робота, з одного боку, має узагальнювальний характер, оскільки є своєрідним підсумком підготовки магістра, а з іншого – самостійним оригінальним науковим дослідженням

здобувача другого (магістерського) рівня вищої освіти, у розробці якого зацікавлені заклади освіти, водночас здобувач упорядковує на власний розсуд накопичені наукові факти та доводить їх наукову цінність або практичну значимість, здійснює вирішення поставлених у дослідженні завдань.

Магістерська робота за освітнім рівнем «магістр» має певні особливості, зокрема, вона повинна містити принципово новий матеріал або узагальнення раніше відомих положень з інших наукових позицій чи у зовсім іншому оригінальному (авторському) аспекті.

Основна мета підготовки магістерської роботи:

- поглиблення теоретичних і практичних знань і умінь зі спеціальності згідно з освітньою програмою 012 Дошкільна освіта, необхідних для подальшого використання у науково-педагогічній діяльності;

- вивчення та узагальнення теоретико-методологічних засад з обраного напрямку дослідження, опанування методологією наукової творчості; глибоке засвоєння, розуміння та відтворення наукової термінології; здатність самостійного осмислення проблеми, творчого її дослідження;

- уміння комплексно аналізувати проблеми дослідження; здатність систематизувати і критично оцінювати джерела інформації з досліджуваної проблеми, формувати власний погляд на проблему, що розглядається;

- спроможність здійснювати теоретико-методологічні узагальнення, творчо застосовувати сучасні методи та методики наукового пошуку;

- здатність нестандартно вирішувати наукові завдання, формулювати оригінальні теоретичні й практичні висновки (рекомендації), прогнозувати розвиток досліджуваних явищ.

Магістерська робота – творча за своїм характером, вирізняється оригінальністю постанови питання і вибору методичного апарату, передбачає дотримання основним вимог до її написання, оформлення та захисту.

Важливість означеної проблеми і нагальна потреба удосконалення процесу підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти й виконання пункту 3.2. Положенням про випускню кваліфікаційну роботу (проект) в Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка від 25.04.2018 р.

зумовила необхідність розробки авторами на основі нормативних документів в рамках освітньо-професійної програми спеціальності 012 Дошкільна освіта навчального видання – «Методичні рекомендації написання і захисту кваліфікаційної роботи за спеціальністю 012 Дошкільна освіта».

Підготовка кваліфікаційної роботи здійснюється відповідно до Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про дошкільну освіту», нормативно-правових актів Міністерства освіти і науки України, Положення про організацію освітнього процесу в Університеті, Положення про екзаменаційну комісію Університету. Нормативні документи є загальнодоступними й містяться на сайті <http://chnpu.edu.ua/university/abo-ut/public-info>:

Положенням про організацію освітнього процесу в Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка від 31.08.2020 № 260;

Положенням про екзаменаційну комісію Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка від 25.04.2018 р.;

Положенням про академічну доброчесність в Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка від 26.12.2019 р.;

Положенням про випуск кваліфікаційну роботу (проект) в Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка від 25.04.2018 р.

У навчальному виданні представлено глосарій термінів, що відноситься до питань модернізації вищої освіти, відповідних якісних показників у контексті Закону України «Про дошкільну освіту», нової редакції Базового компоненту дошкільної освіти України та додатків, що містять необхідні нормативні та інструктивні матеріали для написання магістерської роботи.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Кваліфікація магістра є академічним рівнем, який відображає його готовність до науково-дослідної та науково-педагогічної діяльності. Ступінь магістра присуджується за результатами захисту магістерської роботи.

Кваліфікаційна робота виконується відповідно до визначених напрямів наукових досліджень і має засвідчити: рівень теоретичної підготовки здобувача вищої освіти, його вміння застосовувати здобуті знання для розв'язання науково-практичних завдань, рівень засвоєння знань, наявність навичок наукової роботи, здатність критично й креативно мислити та вміння аргументувати власну точку зору.

Сукупність отриманих у магістерській роботі результатів дозволяє визначити рівень науково-педагогічної кваліфікації випускника магістратури і засвідчує наявність в нього умінь і навичок самостійного розв'язання наукових задач й педагогічних ситуацій відповідно ступеня магістра. Який відображає, перш за все, освітній рівень випускника, його здатність до наукової, педагогічної та методичної роботи. Магістрант має не лише володіти знаннями основних наукових положень досліджуваної проблеми, але й уявленнями про методологію та організацію науково-дослідної роботи на всіх її етапах.

Магістерська робота виконується студентом самостійно, у тісному контакті з науковим керівником, який консультує та контролює виконання індивідуального плану, несе відповідальність за процес, якість, результати та своєчасність її виконання. Як правило, один раз на семестр магістрант звітується з приводу здійсненої роботи та отриманих результатів на засіданні кафедри дошкільної та початкової освіти. Окрім цього упродовж навчання у магістратурі здобувач має виступити з повідомленнями або доповідями на науково-практичних конференціях та мати на час захисту публікації з досліджуваної проблеми (тези доповідей, статті, методичні рекомендації тощо).

ПОСЛІДОВНІСТЬ НАПИСАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

Магістерська робота – один із видів навчально-дослідницької роботи студентів, що засвідчує відповідний рівень професійної освіти студента. Початковим етапом роботи під час підготовки магістерського дослідження є вибір теми. Як правило, студентам пропонується орієнтовний перелік тем для написання магістерської роботи. Проте студенти можуть запропонувати власну тему дослідження за умови належного обґрунтування актуальності та доцільності такої роботи. Важливо, щоб тема магістерського дослідження була цікавою для студента та була близькою до його інтересів, захоплень, уподобань.

Виконання кваліфікаційної роботи передбачає:

- систематизацію теоретичних знань і практичних навичок, отриманих здобувачем вищої освіти за весь період навчання за спеціальністю;
- оволодіння методиками теоретичного та експериментального дослідження при розв'язанні конкретних проблем, пов'язаних з темою роботи;
- розвиток вмінь та навичок в проведенні аналітичних робіт здобувача вищої освіти до самостійного викладу матеріалу, вміння захищати публічно свою роботу.

Науковці пропонують такі основні етапи роботи над магістерським дослідженням:

- вибір теми дослідження;
- складання робочих планів;
- бібліографічний пошук літературних джерел;
- робота над рукописом;
- захист магістерської роботи.

Обрати тему магістерської роботи пошукачеві можуть допомогти такі процедури:

1. Перегляд каталогів захищених робіт, ознайомлення з уже виконаними на кафедрі роботами.

2. Ознайомлення з новітніми результатами досліджень у суміжних галузях науки і техніки, оскільки на межі різних галузей знань можна знайти нові, іноді не очікувані рішення.

3. Оцінка методів дослідження у конкретній галузі науки, передбачення можливості застосування методів, що засвідчили свою ефективність у суміжних галузях.

4. Перегляд відомих наукових рішень за допомогою нових методів, з нових теоретичних даних, із застосуванням нових суттєвих фактів.

5. Вибір теми із урахуванням нових знань.

Теми магістерських робіт закріплюють за студентами на основі їх особистих заяв. Обравши тему, магістрант повинен визначити мету, конкретні завдання та методику їх розв'язання. Для цього йому необхідно з'ясувати, у чому полягають суть запропонованої ідеї, її теоретична новизна й актуальність, практична цінність теми.

Науковим керівником магістерської роботи призначають, як правило, професора чи доцента з тієї кафедри, у сфері наукової компетенції якої спеціалізується магістрант, а для робіт, що виконуються на межі наукових напрямів, одного чи двох наукових консультантів. Науковий керівник допомагає магістрантові оцінити можливі варіанти рішень. Проте прийняття рішення є прерогативою самого дослідника. Тільки автор роботи відповідає за ухвалені рішення, за правильність отриманих результатів та їх інтерпретацію.

Керівник кваліфікаційної роботи:

- подає на засідання кафедри для розгляду та затвердження завдання до виконання кваліфікаційної роботи;
- проводить консультації з методики написання роботи та її змісту;
- контролює хід дотримання плану-графіка роботи;
- складає письмовий відгук про роботу.

За одним керівником закріплюється не більше 5-ти здобувачів вищої освіти.

У виняткових випадках, за заявою здобувача вищої освіти, погодженою з завідувачем кафедри, деканом факультету, проректором з науково-педагогічної та навчальної роботи, здобувачу вищої освіти може бути замінено наукового керівника або скоригована тема кваліфікаційної роботи, що оформляється відповідним наказом ректора Університету.

Складання календарного плану виконання кваліфікаційної роботи та індивідуального (робочого) плану

Календарний план виконання кваліфікаційної роботи (Додаток 12) має на меті визначити етапи, зміст та терміни виконання роботи. Він дає можливість студентові якісно організувати свою роботу, а керівникові контролювати процес написання.

Індивідуальний (робочий) план можна вважати своєрідною наочною схемою дослідження. Його використовують на перших стадіях дослідження, маючи змогу ескізно уявити проблематику дослідження у різних варіантах, що суттєво полегшує науковому керівнику оцінку загальної композиції та рубрикації майбутньої наукової роботи.

Розробляють індивідуальний (робочий) план за безпосередньої участі наукового керівника, розпочинаючи його з визначення теми, тобто задуму майбутнього наукового дослідження. Основою такого задуму нерідко може бути гіпотеза (припущення). Але навіть за таких умов є змога систематизувати й узгодити всю роботу.

На перших етапах робочий план лише в загальних аспектах характеризує предмет дослідження, надалі він може зазнати уточнень, проте основне завдання роботи загалом повинно залишатися незмінним.

Складаючи план, студент визначає зміст окремих розділів і підрозділів, дає їм назву, намічає послідовність питань. Робочий план має гнучкий характер і може змінюватися згідно з рекомендаціями наукового керівника.

Календарний план-графік написання роботи здобувача вищої освіти складається здобувачем разом з науковим керівником, обговорюється на засіданні кафедри дошкільної та початкової освіти і затверджується протоколом та передбачає такі етапи:

- вибір теми;
- визначення мети, завдань, об'єкта та предмету дослідження;
- складання плану, підбір і опрацювання списку літературних джерел;
- збирання, аналітичне опрацювання статистичного матеріалу;
- виконання кваліфікаційної роботи;
- підготовка до захисту (попередній захист відбувається за 9-10 днів;
- отримання відгуку наукового керівника роботи – за 7-8 днів;

– отримання внутрішньої рецензії (тільки для робіт науковим керівником яких не є дипломований фахівець у галузі дошкільної освіти за 10 днів);

– отримання зовнішньої рецензії (стосується всіх без виключення магістерських робіт) – за 5-6 днів, допуск до захисту – за 5 днів);

– захист кваліфікаційної роботи.

У випадку недотримання встановлених вимог, науковий керівник не пізніше як за 30 днів до засідання екзаменаційної комісії із захисту кваліфікаційних робіт надає відповідну інформацію завідувачу кафедри.

На наступних стадіях дослідження складають **план-проспект** – реферативний виклад розташованих у логічному порядку питань, за якими в майбутньому буде систематизовано зібраний фактичний матеріал. План-проспект є основою для оцінки науковим керівником відповідності роботи магістранта меті й завданням майбутнього дослідження. На його підставі можна буде робити висновки про основні положення магістерської роботи, принципи розкриття теми, побудову та співвідношення обсягів її частин. Практично план-проспект становить чорновий варіант роботи з реферативним розкриттям змісту її розділів і параграфів.

У творчому дослідженні план завжди має динамічний, рухомий характер. Він не може і не повинен обмежувати розвиток ідеї, задумів дослідника. План має бути гнучким, відкритим для доповнень. При складанні його магістранту необхідно ретельно обміркувати те, що вже відомо з теми, і те, що необхідно з'ясувати, і на цій основі визначити початок і послідовність пошукових дій.

Науковий керівник координує складання робочого плану, допомагаючи при цьому підібрати необхідну літературу, довідкові, статистичні та архівні матеріали, інші джерела, консультує магістранта з усіх питань, з яких у нього виникають труднощі. Особливо важлива роль керівника в оцінюванні змісту виконаного дослідження, наданні згоди на допуск магістерської роботи до захисту.

Здобувач вищої освіти несе відповідальність за дотримання встановлених вимог до кваліфікаційної роботи і регламенту її виконання та зобов'язаний регулярно відвідувати консультації наукового керівника, подавати йому матеріал згідно календарним планом-графіком виконання роботи, узгоджувати зміст і хід виконання визначених етапів, усувати зазначені керівником недоліки.

Бібліографічний пошук літературних джерел

Ознайомлення з опублікованою літературою, що стосується теми дослідження, розпочинається з розроблення ідеї – задуму потенційного наукового дослідження, втіленого у темі та робочому плані. Усвідомленню ідеї майбутнього дослідження передують цілеспрямований пошук літературних джерел із відповідної теми, з аналізу матеріалу, що міститься в опублікованих роботах учених. Це особливо важливий пізнавальний етап, адже основні аспекти проблеми майбутнього дослідження майже завжди сформульовані в працях, результати яких уже оприлюднені.

Вивчення наукової літератури є серйозною роботою. Статтю або монографію доцільно читати, роблячи відповідні нотатки. У власному примірнику журналу, книги можна робити помітки на полях, що суттєво полегшує пошук необхідних матеріалів.

Вивчення наукових публікацій, як правило, охоплює такі етапи:

- загальне ознайомлення з роботою за її змістом;
- побіжний перегляд усього тексту;
- послідовне читання матеріалу;
- вибіркоче читання будь-якої частини твору;
- виписування матеріалів, що становлять особливий інтерес;
- критичне оцінювання, редагування занотованого фрагменту тексту майбутньої магістерської роботи.

Нерідко під час вивчення наукових публікацій застосовують прийом, за яким сторінку зошита поділяють навпіл вертикальною рисою. З лівого боку від неї занотовують прочитане, з правого – власні міркування, підкреслюючи особливо важливі фрагменти текстів.

Вивчення першоджерел не передбачає прямого їх копіювання. Передусім воно повинно конкретизувати напрям наукового пошуку магістранта, стимулювати його власні думки, послужити базою для отримання нового знання. Безперечно, у процесі дослідження проблеми буде використано не всю інформацію, що міститься в першоджерелах, а лише ту, яка безпосередньо стосуватиметься теми магістерської роботи. Отже, раціональним критерієм оцінки прочитаного є реальна змога використати його у магістерській роботі.

Особливо ретельно слід виписувати значущі для магістерської роботи фрагменти літературних джерел, дбаючи про абсолютну їх

ідентичність із оригіналом і правильне бібліографічне оформлення. Працюючи над конкретним розділом, питанням, важливо постійно простежувати їх зв'язок із проблемою загалом, а розробляючи широку проблему, вміти поділити її на частини, детально обмірковуючи кожну з них.

Традиційно значна частина отриманих даних виявиться некорисною: дуже рідко вони використовуються повністю. Саме тому відбір та оцінка інформації стають одним із головних етапів роботи. Наукова робота передбачає частину чорнової роботи, пов'язаної з відбором основної та додаткової інформації, її узагальненням і наданням їй зручної для аналізу й висновків форми.

Добір наукових фактів є далеко не простою, не механічною, а творчою, аналітичною справою, яка розгортається на основі глибокого знання та усвідомлення головної мети наукової роботи. У цій роботі вчений схожий на будівельника складної, оригінальної споруди, який дбайливо впорядковує за чітким планом необхідні деталі. Збирати слід лише наукові факти, а не будь-яку інформацію.

Добираючи факти, варто дотримуватися максимальної наукової об'єктивності. Не слід ігнорувати факти лише тому, що їх важко пояснити або знайти їм практичне застосування. Насправді навіть досить масштабні наукові факти через недостатнє розкриття їх значення часто не були використані на практиці.

Доречно відбирати лише найсвіжіші дані, найавторитетніші джерела, обов'язково зазначаючи, звідки взяті матеріали. Дібрані з літературних джерел факти слід оцінювати критично, пам'ятаючи, що наука, техніка, культура постійно розвиваються, збагачуючись новими знаннями. Те, що донедавна вважалось абсолютною істиною, через деякий час може бути розцінено як абсурд.

Особливою формою фактичного матеріалу є цитата (лат. *cito* – наводжу, проголошую) – дослівний фрагмент тексту, чийсь слова, що наводяться письмово або усно, органічно доповнюючи текст роботи. Використовують їх для того, щоб без перекручувань, власних трактувань передати думку автора першоджерела, для ідентифікації поглядів при зіставленні різних точок зору тощо.

Цитати є необхідною опорою автора роботи у процесі аналізу та синтезу інформації. Відштовхуючись від них, можна створити систему переконливих доведень, необхідних для об'єктивної характеристики явища, яке спостерігається і досліджується. Нерідко автори досліджень вдаються до цитувань авторитетів у конкретній

галузі знань для посилення своєї позиції. Водночас утрата чуття міри у використанні цитат може суттєво зашкодити науковій роботі. Тому завжди, перед тим як вдатися до цитування, автор повинен під різними кутами зору перевірити його доцільність, уникати псевдотлумачень джерел.

В одних випадках із першоджерела можуть бути взяті слова, які не відповідають поглядам його автора, в інших – цитати обмежуються словами, що містять лише частину думки, наприклад ту, яка найбільше відповідає інтересам автора роботи. Іноді в цитаті викладається точка зору не на той предмет, що розглядається у новому дослідженні. Можливі й інші смислові розходження. Крім прямого цитування, часто застосовують переказ тексту першоджерела, що теж нерідко призводить до викривлення його змісту, тому текст-інтерпретація має бути ретельно звірений із першоджерелом.

Відібраний фактичний матеріал необхідно зареєструвати. Найпоширенішими формами реєстрації є:

– занотовування результатів експериментальних досліджень, вимірів і спостережень, нотатки в щоденниках та записниках;

– виписки з документів, що належить проаналізувати, літературних джерел (статей, книг, авторефератів, дисертацій).

Виписаний текст повинен супроводжуватися зазначенням джерела запозичення, що, за необхідності, полегшує його пошук.

Одночасно з реєстрацією матеріалу необхідно групувати, зіставляти його, порівнювати отримані цифрові дані тощо. Особливе значення при цьому має класифікація, без якої неможливі науково вивірені, аргументовані, переконливі висновки. Класифікація полегшує пошук шляхів розв'язання наукової проблеми, раніше не помічені зв'язки та взаємозалежності. Її здійснюють протягом усього процесу вивчення матеріалу, і вона є стрижнем методології кожного наукового дослідження.

Робота над рукописом

Якою б ретельною не була підготовча робота, якими б результативними не були дослідницькі процедури, загальну оцінку магістерській роботі виставляють на підставі написаного і захищеного тексту. Тому підготовка її рукопису є особливо важливим етапом, який не тільки дає змогу належно осмислити,

оцінити, інтерпретувати результати досліджень, а й засвідчує культуру думки, науковий стиль магістранта.

Підготовка тексту кваліфікаційної (магістерської) роботи, як і будь-якої іншої наукової роботи, є тривалим, багатоаспектним процесом. А остаточному (чистовому) її варіанту передують підготовка чорнового рукопису, який потім доводиться весь час збагачувати інформацією, вдосконалювати композиційно, а за потреби – і по кілька разів переписувати.

Підготовка чорнового рукопису та викладення наукових матеріалів

Підготовку тексту недоцільно розпочинати зі вступу. Його краще написати пізніше, коли вже викристалізуються і будуть осмислені результати роботи. Спершу необхідно поміркувати над тим, що вже відомо з теми роботи і що потрібно з'ясувати. Ці міркування цілком досить занотувати не розлогими фразами, а ключовими словами, словосполученнями.

Далі належить визначити найлогічнішу послідовність викладу результатів дослідження, звернути особливу увагу на його початок і розвиток. Компонування основної частини роботи доцільно розпочати з розкриття стрижневих її думок. Чорновий варіант основної частини варто підготувати якомога раніше, оскільки від тривалості роботи над ним залежатиме його остаточна якість.

Після завершення роботи над основним текстом доходить черга до підготовки завершальної його частини, це дасть змогу переконатися, наскільки сформовані висновки відповідають меті й завданням магістерської роботи. Осмисливши підготовлений чорновий варіант, переходять до написання вступу, в якому стисло формулюють мету, завдання, актуальність, новизну роботи, можливість застосування її результатів на практиці.

Наступний етап – редагування написаного. Завдання його полягає в забезпеченні лаконічності, прозорості, смислової чіткості, мовностилістичної культури тексту. Потім було б добре відкласти на певний час роботу. Це дуже корисно, адже, повернувшись до неї пізніше, можна буде об'єктивно сприйняти написаний текст, переконатися в доцільності й побачити можливості поліпшення його змісту.

Під час підготовки тексту важливо прислухатися до порад керівника, хоч прийняття остаточного рішення залежить

безпосередньо від автора роботи. Іноді між керівником і його підопічним можливе і розходження у поглядах на результати дослідження, конструктивне, взаємозацікавлене обговорення яких буде на користь роботі.

Рукопис магістерської роботи, крім основної частини (два чи більше розділів), має охоплювати такі композиційні елементи:

- перелік умовних позначень;
- вступ;
- розділ та висновки до розділу;
- висновки та пропозиції (загальні висновки);
- список використаних джерел;
- додатки (таблиці, схеми, діаграми, інструкції);
- покажчики (предметні, іменні, покажчики мов, формул, таблиць);
- довідки впровадження.

Робота над чистовим варіантом рукопису

Внесення необхідних правок у чорновий варіант рукопису завершується підготовкою його чистового варіанту. Наступний важливий етап – шліфування тексту рукопису, під час якого перевіряють і критично оцінюють міркування, висновки, формули, таблиці, кожне речення, слово, іноді під час цієї роботи авторові доводиться вносити суттєві зміни у великі фрагменти тексту, оптимізуючи логіку викладу, аргументації, стилістичні прийоми, коригуючи суперечливі місця, повтори тощо.

Доречно ще раз перевірити, наскільки назва роботи та назви розділів і параграфів відповідають їх змісту, уточнити їх композицію, розташування матеріалів та рубрикацію, а також достовірність аргументів на захист своїх наукових позицій. Корисно ставитися до роботи критично, що теж допомагає уникнути багатьох її вад.

Композиція кваліфікаційної (магістерської) роботи

Композиція (лат. *compositio* – складання, створення) наукової роботи послідовність розташування її частин: основного тексту (глав і параграфів), довідково-супроводжувального апарату.

Традиційно композиційна структура магістерського дослідження складається з таких послідовно розташованих елементів:

1. Титульна сторінка.
2. Зміст.
3. Вступ.
4. Розділи основного змісту роботи.
5. Висновки.
6. Бібліографічний перелік.
7. Додатки.

Відкриває магістерську роботу титульна сторінка (Додаток 1), яка заповнюється за певними правилами. У верхньому полі вказують повну назву закладу вищої освіти. Далі в називному відмінку вказують назву факультету і кафедри.

У середньому полі подають назву магістерської роботи, яка має бути короткою, влучною, відповідною її основному змісту. Не варто використовувати у назві роботи невизначені формулювання («Аналіз деяких питань...»), штамповані словосполучення («До питання про...», «Матеріали до...»). Далі, ближче до правого краю титульної сторінки, подають курс, групу, спеціальність, прізвище, ім'я, по-батькові магістранта. Нижче зазначають вчене звання й науковий ступінь прізвище та ініціали наукового керівника. У нижньому полі вказують місце виконання магістерської роботи та рік її написання (без слова «рік»).

За титульною сторінкою подають інформацію про розгляд роботи на засіданні відповідної кафедри. Після неї – зміст (Додаток 3), у якому наводять усі заголовки дослідження (крім підзаголовків, набраних у підбір з текстом) із зазначенням сторінок, із яких вони починаються. Заголовки змісту мають бути ідентичними заголовкам у тексті. Скорочувати чи надавати їм іншої форми, послідовності та підпорядкованості порівняно із заголовками в тексті не можна.

Заголовки однакових ступенів рубрикації розташовують один під одним. Назви кожного наступного ступеня зміщені на три-п'ять знаків праворуч відносно заголовків попереднього ступеня. Усі заголовки розпочинають з великої літери без крапки в кінці. Останнє слово кожного заголовка з'єднують крапками з номером сторінки, яка йому відповідає, у стовпчику праворуч.

У вступі до роботи обґрунтовують актуальність обраної теми, мету й завдання дослідження проблем, формулюють її об'єкт і предмет, розкривають обраний метод (методи), повідомляють теоретичну значущість і прикладну цінність отриманих результатів, репрезентують положення, винесені на захист.

Вступ є особливо відповідальною частиною роботи, він не лише орієнтує читача в подальшому розкритті теми, а й містить необхідні її кваліфікаційні характеристики. Розпочинають його з обґрунтування актуальності обраної теми; вона повинна бути вказана на початку будь-якого дослідження. Магістерська робота засвідчує вміння автора обрати тему, усвідомлення її наукової та соціальної значущості, характеризує його наукову та професійну зрілість. Висвітлення актуальності має обмежуватись однією-двома сторінками тексту, де висвітлюється суть проблемної ситуації.

Обов'язковим елементом вступу має бути розкриття дослідженості в науці обраної для магістерської роботи теми. На це спрямований огляд літератури, який може зумовити висновок, що порушена тема не розкрита або розкрита частково, чи не в тому аспекті і потребує подальшого дослідження. За неможливості такого висновку подальша робота над обраною темою втрачає сенс.

Огляд літератури має засвідчити ґрунтовне ознайомлення магістранта зі спеціальною літературою, його вміння систематизувати джерела, критично осмислювати їх, виокремлювати суттєве, оцінювати раніше отримані результати, визначити головне для подальших досліджень. Матеріали огляду слід систематизувати в певній логічній послідовності, а тому перелік та аналіз робіт не обов'язково робити з огляду на час їх виходу у світ.

Оскільки кваліфікаційна (магістерська) робота зосереджується на порівняно вузькій темі, то опубліковані праці необхідно розглядати лише в контексті обраної теми, а не з усієї проблематики. Не потрібно викладати як усі відомі магістранту факти, так і ті, що не стосуються його роботи. Але всі хоч трохи цінні публікації, що прямо чи опосередковано пов'язані з темою роботи, мають бути названі й критично оцінені.

Інколи пошукач, не знаходячи в доступній йому літературі необхідних відомостей, бере на себе сміливість стверджувати, що саме йому належить перше слово в описуванні явища або процесу, що вивчається. Настільки відповідальні висновки можна робити лише після ретельного й усебічного вивчення літературних джерел, консультацій із науковим керівником, інакше можна порушити принцип наукової коректності дослідження.

Від формулювання наукової проблеми та аргументування того, що частина її, яка є темою магістерської роботи, ще не достатньо вивчена і висвітлена, необхідно перейти до визначення мети і

завдань дослідження. Як правило, при цьому вказують відповідні аспекти магістерської роботи, послуговуючись словами «вивчити..., описати..., встановити..., з'ясувати». Завдання необхідно формулювати якомога ретельніше, оскільки опис їх вирішення має скласти зміст розділів магістерської роботи. Це важливо і тому, що назви розділів, як правило, узгоджуються з формулюваннями завдань дослідження.

Обов'язковим елементом вступу є визначення об'єкта (процесу, явища, що створюють проблемну ситуацію та обираються для вивчення) і предмета (того сутнісного, що перебуває у межах об'єкта) дослідження.

Основу магістерської роботи становить текст, у якому студент викладає власні міркування, спостереження об'єкту опису, здійснює аналіз джерельного матеріалу, подає результати експериментальної роботи, узагальнює зібраний матеріал.

Текст основної частини поділяється на розділи. Заголовки розділів повинні бути науково чіткі та зрозумілі, відповідати змісту поданого матеріалу. Розділи та підрозділи роботи необхідно будувати у суворо логічній послідовності.

У *висновках* здобувач повинен коротко вказати на те, які результати отримано в процесі дослідження, що внесено нового, які проблеми залишилися нерозв'язаними, у якому напрямі дослідники мають іти далі, які можливі перспективи у дослідженні теми. У цій частині роботи не слід наводити нові матеріали, докази, цитати. У висновках магістрант повинен у формі тез висвітлити основні, найбільш вагомні результати роботи відповідно до поставлених завдань.

Обсяг тексту магістерської роботи традиційно обмежується 60-80 сторінками друкованого тексту, через півтора міжрядкових інтервали (Times New Roman; 14 пт.), на стандартних аркушах паперу.

Повністю завершену, переплетену і підписану магістерську роботу здобувач передає керівникові для відгуку та фахівцю для рецензії. Якщо робота отримала позитивний відгук наукового керівника та рецензента, тоді, за рішенням кафедри, вона допускається до захисту.

СТРУКТУРА МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

Вимоги до змісту кваліфікаційної магістерської роботи

Титульний аркуш містить:

- найменування закладу вищої освіти, факультету і кафедри, де виконано кваліфікаційну роботу;
- назву роботи;
- шифр і найменування спеціальності;
- кваліфікаційний ступінь, на який претендує здобувач;
- прізвище, ім'я, по батькові автора;
- науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові наукового керівника і (або) консультанта;
- місто і рік. (Додаток 1).

Зміст або план подають на початку роботи. Він містить назви розділів, підрозділів із зазначенням початкових сторінок. Назви розділів і підрозділів повинні бути стислими і зрозумілими, літературно грамотними, пов'язаними з назвою роботи.

Перелік умовних позначень може бути поданий у вигляді окремого списку, якщо в дипломній роботі вжита специфічна термінологія, використані маловідомі скорочення, символи тощо. Перелік друкується двома колонками: зліва наводять скорочення, справа – їх розшифровку.

Перелік спеціальних термінів, скорочень, позначень, символів тощо нескладають, якщо вони повторюються менше трьох разів, їх пояснення наводять безпосередньо в тексті при першій згадці.

Вступ. У вступі подається наукове обґрунтування актуальності теми дослідження, в стислій формі визначається сутність дослідження.

Вступ містить:

- обґрунтування актуальності теми;
- об'єкт дослідження;
- предмет дослідження;
- мета;
- завдання;

- методи наукового дослідження;
- наукова новизна;
- практичне значення роботи;
- база дослідження;
- апробація результатів дослідження;
- структура магістерської роботи.

Вступ має бути компактним, розкривати сутність роботи. Орієнтований обсяг вступу 3-5 сторінок машинопису.

Тема дослідження має бути достатньо інформативною. Ще при її визначенні необхідно врахувати, що в ній має бути відображений об'єкт і предмет дослідження.

Актуальність роботи має відповідати як сучасним потребам фахової галузі науки Дошкільна освіта, так і перспективам її розвитку, практичним завданням.

Актуальними проблемами, які привертають увагу науковців та практиків в галузі дошкільної освіти, є: взаємодія закладу дошкільної освіти і батьків, адаптація дітей до умов ЗДО, готовність дошкільного навчання, розвиток вольових якостей дошкільників, формування самооцінки і самосвідомості, патріотичне виховання, естетичний розвиток дошкільників.

Об'єкт і предмет дослідження – це поняття, які існують в єдності і водночас повинні чітко розрізнятися. Об'єкт – загальна сфера наукового пошуку, предмет – конкретний ракурс дослідження об'єкта. За С. Гончаренко, «об'єктом виступає те, що досліджується, а предметом те, що в цьому об'єкті дістало наукове пояснення».

Мета роботи визначається чітко, передбачає з'ясування певного результату і те, яким його бажає отримати дослідник.

Завдання дослідження, як правило, містять такі складові:

- вивчення та аналіз теоретико-методологічних підходів щодо дослідження теми і на цій підставі з'ясування теоретичних питань із досліджуваної проблеми;

- поглиблене експериментальне вивчення практичного розв'язання зазначеної проблеми: виявлення її типового стану – важливих досягнень і типових недоліків, їх причин, основних здобутків передового педагогічного досвіду тощо;

- обґрунтування та розробку системи заходів, необхідних умов, методів, методик для розв'язання поставленої мети;

- розробку методичних рекомендацій для подальшого використання позитивних результатів дослідження в практиці роботи ЗДО чи ЗВО.

Методи дослідження. Подають перелік методів дослідження, використаних для розв'язання поставлених в роботі завдань. Перераховувати їх треба коротко та конкретно, визначаючи, що саме досліджувалось завдяки тому чи іншому методу. Це дасть змогу пересвідчитися в логічності та прийнятності вибору саме цих методів.

Джерела дослідження. Навести перелік назв досліджуваних газет, теле- радіопрограм, інтернет-ресурсів, архівних матеріалів, список друкованих праць того автора, чия творчість досліджується, тощо.

Наукова новизна відображає відмінність одержаних результатів від відомих раніше, містить коротку анотацію наукових положень, запропонованих дослідником.

Практичне значення одержаних результатів – якщо робота має теоретичне значення, треба подати відомості про наукове використання результатів досліджень або рекомендації щодо їх використання. В роботі, яка має прикладне значення, треба подати відомості про практичне застосування одержаних результатів.

Апробація результатів дослідження показує, на яких конференціях оприлюднені результати дослідження, які є публікації, доповіді на різного рівня конференціях, кафедри, університеті.

Публікації. Вказують, у скількох статтях у наукових журналах, збірниках наукових праць, матеріалах і тезах конференцій, авторських свідоцтвах опубліковані результати роботи.

Структура роботи. Перераховуються структурні частини дослідження (вступ, кількість розділів, підрозділів, пунктів, висновки, список використаних джерел, наявність додатків). Обсяг основної частини дослідження визначається підрахунком від першої сторінки до закінчення висновків. Список використаних джерел містить (кількість) позицій.

Основна частина магістерської роботи складається з розділів, підрозділів. Кількість розділів переважно 2 (в окремих випадках 3).

Перший розділ зазвичай структурно складається з 2-4 підрозділів. У ньому дипломник має розкрити стан теоретичних напрацювань з обраної теми дослідження, проаналізувати різні наукові підходи щодо розв'язування проблеми в теоретичному, методичному та прикладному плані. Він має містити аналітичний огляд вітчизняних та зарубіжних публікацій з теми дослідження. Студентом викладаються наукові результати стосовно поставленої проблеми, одержані різними авторами, розкриваються здобуті ними наукові факти, які інтерпретуються в аспекті теми магістерської

роботи у порівнянні з постановкою власного дослідження. Спочатку аналізуються філософські та історично-педагогічні джерела. Потім роботи зарубіжних та вітчизняних вчених, що займались піднятою проблемою, або вивчали певні її аспекти. Студенту необхідно відобразити своє ставлення до думок відповідних авторів, обґрунтувати свою точку зору на проблему з метою більш глибокого і повного аналізу сучасних тенденцій розвитку науки.

Особливу увагу слід звернути на вивчення методик аналізу визначених проблем, які будуть використовуватися у наступних розділах роботи. Для одержання об'єктивних даних у ході роботи необхідно використати не один, а декілька методів дослідження.

Другий розділ, до якого входить експериментальна частина і розглядається методика дослідження, є частиною самостійної роботи випускника і містить ґрунтовний аналіз фактичного стану досліджуваної проблеми виключно на матеріалах конкретної організації. Розділ має бути насиченим фактичним матеріалом, який відображає відповідні результати дослідження. За час магістерської роботи треба встигнути провести невеликий за обсягом і кількісною вибіркою експеримент, який дає можливість перевірити або скоригувати гіпотезу й вирішити поставлені завдання, вдосконалити методику формульованого експерименту та підготовлені для його проведення практичні розробки. Результати практичного дослідження узагальнюються у вигляді схем, таблиць, діаграм тощо. Рекомендується описати технічні засоби і приладдя, які застосовуватимуться для об'єктивного фіксування ходу і результатів експерименту. В кінці розділ має містити обґрунтовані пропозиції, спрямовані на досягнення мети. При підведенні підсумків дослідження необхідно здійснити всебічний кількісний (у вигляді таблиць, діаграм, схем тощо) та якісний аналіз результатів, показати ступінь досягнення поставленої мети.

Висновки є завершальною частиною магістерської роботи. Вони повинні бути логічними, містити стислий виклад актуальності теми, зроблених оцінок і узагальнень під час аналізу, пропозицій автора, подаватися у вигляді окремих лаконічних положень, методичних рекомендацій. Необхідна узгодженість висновків з завданнями дослідження. Перш ніж переходити до написання висновків, доцільно ще раз перечитати завдання, які ставились дослідником на початку роботи, а потім згідно із ними послідовно розкривати досягнуті результати.

ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

1. Текст необхідно друкувати, залишаючи поля таких розмірів: ліве – не менше 30 мм, праве – не менше 10 мм, верхнє – не менше 20 мм, нижнє – не менше 20 мм. Міжрядковий інтервал – 1,5. Абзацний виступ однаковий і дорівнює п'яти знакам – 1,25 см;

2. Шрифт друку має бути чітким, чорного кольору, середньої жирності. Щільність тексту магістерської роботи повинна бути однаковою. Шрифт Times New Roman. Розмір шрифту – 14.

3. Вписувати в текст магістерської роботи окремі іншомовні слова, формули, умовні знаки можна чорнилами, тушшю, пастою тільки чорного кольору, при цьому щільність вписаного тексту повинна бути наближеною до щільності основного тексту.

4. Помилки і графічні неточності, виявлені в тексті, можна виправляти підчищенням або зафарбовуванням білою фарбою і нанесенням на тому місці або між рядками виправленого тексту.

5. Заголовки структурних елементів роботи і заголовки розділів слід розташовувати посередині рядка і друкувати великими літерами без крапки в кінці, не підкреслюючи і не виділяючи напівжирним шрифтом. Заголовки підрозділів, пунктів і підпунктів слід починати з абзацного відступу і друкувати малими літерами, крім першої великої, не підкреслюючи, без крапки в кінці. Розділи починають з нового аркуша.

6. Кожну структурну частину магістерської роботи (ЗМІСТ, ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ, ВСТУП, РОЗДІЛ, ВИСНОВКИ, СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ, ДОДАТКИ) треба починати з нової сторінки, в окремому рядку великими літерами, по центру.

7. Відстань між заголовком структурної частини (ВСТУП, РОЗДІЛ, ВИСНОВКИ) і назвою підрозділу дорівнює 2 пропуски, відстань між заголовками та текстом дорівнює 1 пропуск.

8. Сторінки магістерської роботи нумерують арабськими цифрами. Титульний аркуш включають у загальну нумерацію. На титульному аркуші номер не ставлять, на наступних сторінках номер

проставляють у правому верхньому куті, починаючи нумерацію зі «ВСТУПУ».

9. Підрозділи нумерують арабськими цифрами в межах кожного розділу. Номер підрозділу складається із номера розділу та підрозділу, відокремлених крапкою (1.1).

10. Пункти нумерують арабськими цифрами в межах кожного підрозділу. Номер пункту складається із номера розділу, підрозділу, пункту, відокремлених крапкою. В кінці номера повинна бути крапка, наприклад: «1.1.2» (Другий пункт першого підрозділу першого розділу.)

11. Цифровий матеріал, як правило, має оформлюватися у вигляді таблиць (Додаток 6). Нумерація таблиць здійснюється так само, як і нумерації розділів та підрозділів. Таблиці нумерують послідовно арабськими цифрами. У правому верхньому куті таблиці над відповідним заголовком розташовують надпис Таблиця з позначенням її номера, який складається з номера розділу і номера таблиці (наприклад: Таблиця 2.1 – перша таблиця у другому розділі).

12. Кожна таблиця повинна мати заголовок. Заголовок і слово Таблиця починають з великої літери. Заголовок не підкреслюють і не виділяють напівжирним шрифтом.

13. Заголовки граф таблиць повинні починатися з великих літер, підзаголовки – з малих, якщо вони складають одне речення із заголовком, та з великих, якщо вони самостійні. Розділяти заголовки таблиці по діагоналі не дозволяється. Їх друкують через один інтервал. Текст у таблиці друкують з інтервалом 1,5. Висота рядків повинна бути не менше 8 мм. Графа «№ п. п.» не використовується.

14. Таблицю розташовують після першої згадки про неї в тексті таким чином, щоб її можна було читати без повороту пояснювальної записки або з поворотом за годинниковою стрілкою. Таблицю з великою кількістю рядків дозволяється переносити на інший аркуш. При переносі на інший аркуш заголовок розташовують тільки над її першою частиною, над іншими частинами пишуть «Продовження табл.» і вказують номер таблиці, наприклад: «Продовження табл. 1.2». Таблицю з великою кількістю граф дозволяється розділяти на частини та розміщувати одну частину під іншою в межах одного аркушу.

Якщо повторюваний у графі таблиці текст складається з одного слова, його дозволяється замінювати лапками; якщо з двох або більше слів, то при першому повторенні його замінюють словами «те

ж саме», а далі лапками. Ставити лапки замість повторюваних цифр, знаків, математичних та хімічних символів не дозволяється. Якщо цифрові або інші дані в будь-якому рядку таблиці не наводять, то в ній ставлять ризику.

15. Формули в дипломній роботі (якщо їх більше однієї) нумерують арабськими цифрами. Номер указують з правого боку аркуша на рівні формули в круглих дужках, наприклад: (2.1).

16. Пояснення значень символів та числових коефіцієнтів слід наводити безпосередньо під формулою у тій же послідовності, в якій їх подано у формулі. Значення кожного символу та числового коефіцієнта слід давати з нового рядка. Перший рядок починають із слова «де» без двокрапки.

17. Рівняння та формули слід виокремлювати вільними рядками. Вище та нижче кожної формули залишається не менше одного вільного рядка. Наприклад, швидкість руху тіла визначають за формулою: $V = s/t$, де V – швидкість; s – шлях; t – час.

18. Рисунки повинні бути виконані тушшю, пастою або чорнилами чорного кольору на білому непрозорому папері.

19. У дипломній роботі слід використовувати лише штрихові рисунки і оригінальні фотографії. Фотографії розміром менші за А4 повинні бути наклеєні на стандартні аркуші білого паперу.

20. Ілюстрації мають бути розташовані так, щоб їх було зручно роздивлятися без повороту пояснювальної записки або з поворотом за годинниковою стрілкою. Ілюстрації розташовують після першого посилання на них.

21. Ілюстрації повинні мати назву. Номер ілюстрації, її назва та пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією.

22. Ілюстрації (крім таблиць) позначають словом Рис. і нумерують послідовно арабськими цифрами (Додаток 5).

23. Посилання на ілюстрації позначають порядковим номером ілюстрації, наприклад, Рис. 2.1.

24. Посилання на формули позначають порядковим номером формули в дужках, наприклад, «... у формулі 2.1».

25. На всі таблиці повинні бути посилання в тексті, при цьому слово «Таблиця» в тексті пишуть повністю, якщо, таблиця не має номеру, та скорочено – якщо має номер, наприклад: «... у табл. 2.1».

26. У повторюваних посиланнях на таблиці та ілюстрації слід позначати скорочено слово «дивись», наприклад: «див. табл. 3.1».

27. Пояснювальна записка є першим аркушем магістерської роботи і заповнюється за формою, наведеною в додатку 1.

28. Зміст включає найменування всіх розділів, підрозділів та пунктів (якщо вони мають назву) з позначенням номерів сторінок, на яких починаються розділи (Додаток 3).

29. Якщо в курсовій роботі прийнята специфічна термінологія, а також використовуються мало поширені скорочення, нові символи, позначення тощо, то їх перелік має бути наведений в окремому списку.

30. Коли бібліографічні джерела у списку пронумеровані, то щоб зробити посилання, у тексті після згадування про конкретний документ (або після наведення цитати з нього) у квадратних дужках вказують порядковий номер документа арабськими цифрами, за яким його наведено у списку літературних джерел: [17]. У разі потреби вказують конкретні сторінки згадуваного джерела (особливо коли наводять цитату) [24, с. 72].

31. Додатки оформлюються як продовження тексту магістерської роботи на її наступних сторінках.

32. Кожен додаток має починатися з нового аркуша з позначенням у правому верхньому куті слова ДОДАТОК, надрукованого великими літерами, та мати змістовий заголовок.

33. Якщо в магістерській роботі більше одного додатка, їх нумерують послідовно (наприклад, ДОДАТОК А, ДОДАТОК Б), українськими літерами. Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, І, Ї, И, О, Ч, Ъ, наприклад, додаток А, додаток Б. Один додаток позначається як додаток.

При оформленні додатків окремою частиною (книгою) на титульному аркуші під назвою роботи друкують великими літерами слово «ДОДАТКИ».

Текст кожного додатка за необхідності може бути поділений на розділи й підрозділи, які нумерують у межах кожного додатка. У цьому разі перед кожним номером ставлять позначення додатка (літеру) і крапку, наприклад, А.2 – другий розділ додатка А; В. 3.1 – перший підрозділ третього розділу дод. В.

34. Робота має бути написана логічно, послідовно, літературною мовою. Не варто вживати як надмірно великих і складно побудованих речень, так і занадто коротких, лаконічних фраз, недостатньо між собою пов'язаних.

35. Не рекомендується вести виклад від першої особи однини: «Я спостерігав», «Я вважаю», «На мою думку» тощо. Коректніше використовувати займенник «ми», але бажано обійтися і без нього. Допускаються звороти зі збереженням першої особи множини, у які включається займенник «ми», тобто фрази будуються з уживанням слів «спостерігаємо», «встановлюємо», «фіксуємо». Можна використовувати вирази «На наш погляд», «На нашу думку», однак краще писати «На думку автора».

36. У магістерській роботі доцільно дотримуватись єдності стилю викладу, автор має забезпечити орфографічну, синтаксичну і стилістичну грамотність відповідно до норм сучасної української мови.

ДОПУСК ДО ЗАХИСТУ І ЗАХИСТ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

До захисту кваліфікаційної роботи допускаються здобувачі вищої освіти, які успішно виконали навчальний план у повному обсязі.

Кваліфікаційна робота подається науковому керівнику для перевірки його змісту та структури у терміни, що визначені у Завданні, але не пізніше, ніж за 15 днів до засідання екзаменаційної комісії.

Науковий керівник перевіряє на відповідність встановленим вимогам оформлення кваліфікаційної роботи та надає відгук, в якому зазначається:

- актуальність теми дослідження;
- повнота розкриття теми;
- використані методи дослідження;
- рівень використання набутих у процесі навчання теоретичних знань при виконанні дослідження;
- вміння самостійно вирішувати наукові та практичні проблеми; логічно, послідовно, аргументовано викладати матеріал і робити висновки;
- участь здобувача вищої освіти у наведених експериментальних дослідженнях, теоретичній обробці отриманих результатів,
- перспективність запропонованих рекомендацій;
- недоліки у роботі та зауваження;
- рекомендація до захисту.

З метою визначення якості та ступеня готовності до захисту кваліфікаційної роботи випускова кафедра може організовувати її попередній захист з презентацією здобувачем вищої освіти основних положень.

Попередній захист магістерської роботи студент проходить на кафедрі не пізніше ніж за місяць до початку атестації. Участь здобувача в попередньому захисті є обов'язковою.

Для проведення попереднього захисту студент має подати на кафедру магістерську роботу в друкованому вигляді, не переплетену в жорстку палітурку і має бути готовим коротко доповісти основний зміст роботи.

Якщо здобувач вищої освіти планує захищати кваліфікаційну роботу іноземною мовою, вона має бути підготовлений цією ж мовою. Для захисту роботи іноземною мовою здобувач вищої освіти подає на ім'я декана факультету заяву, погоджену завідувачем кафедри та керівником кваліфікаційної роботи. До складу екзаменаційної комісії у такому випадку має бути включений викладач або фахівець-практик, який вільно володіє відповідною іноземною мовою.

Після обговорення магістерської роботи, отримання консультацій, зауважень і порад автор роботи має провести необхідне доопрацювання.

За 15 днів до попереднього захисту студент має подати науковому керівнику електронний варіант файлу завершеної магістерської роботи (у форматі, прийнятному для перевірки на плагіат програмним засобом, використовуваним в університеті) (Додаток 9).

Науковий керівник кваліфікаційної роботи передає її в електронному вигляді для перевірки на академічний плагіат відповідальній особі за дотримання академічної доброчесності наукової бібліотеки Університету.

Перевірка автоматизованою системою здійснюється в термін не більше 5 календарних днів. Результати перевірки (звіти подібності) повертаються керівнику роботи (Додаток 10).

Звіти подібності носять інформаційно-рекомендаційний характер. Не рекомендується допускати до попереднього захисту роботи, унікальність яких становить нижче 80% за результатами автоматизованої перевірки.

Однак остаточне рішення про унікальність роботи приймається лише після публічного розгляду та обговорення роботи на відповідній кафедрі.

Результати перевірки на академічний плагіат обговорюються на засіданні кафедри. За результатами цього обговорення та попереднього захисту кваліфікаційної роботи приймається остаточне рішення про дотримання умов академічної доброчесності

здобувачем освіти. Згідно прийнятого рішення завідувач кафедри заповнює Висновок про допуск кваліфікаційної роботи до захисту.

Відповідно до Закону України «Про освіту» формами проявів академічної недоброчесності є: плагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво та необ'єктивне оцінювання тощо.

Згідно з положенням про академічну доброчесність в Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка https://drive.google.com/file/d/1TggRAFOh49g_08VcMd_XsZHGyYNpm5LPs/view

Академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства.

Самоплагіат – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;

Фабрикація – вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях.

Фальсифікація – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу або наукових досліджень.

Списування – виконання робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, під час поточного чи підсумкового контролю або атестації здобувачів освіти, у т. ч. за допомогою будь-яких приладів, що можуть слугувати для збереження, відтворення, прийому або передачі інформації (окрім випадків, коли використання таких приладів дозволено умовами проходження контролю чи атестації).

Обман – надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої та наукової (творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування.

Хабарництво – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або

нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі.

Необ'єктивне оцінювання – завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти. Основою для необ'єктивного оцінювання можуть бути: невчасне повідомлення здобувачів освіти про систему та критерії оцінювання результатів навчання; застосування системи оцінювання, що не відповідає декларованим цілям та завданням теми, дисципліни, практики, освітньої програми; відсутність об'єктивних критеріїв оцінювання; занижені або завищені вимоги до результатів навчання тощо.

Надання здобувачам освіти під час проходження ними оцінювання результатів навчання допомоги чи створення перешкод, не передбачених умовами та/або процедурами проходження такого оцінювання;

Вплив у будь-якій формі (прохання, умовляння, вказівка, погроза, примушування тощо) на педагогічного (науково-педагогічного) працівника з метою здійснення ним необ'єктивного оцінювання результатів навчання.

За порушення академічної доброчесності здобувачі вищої освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності: попередження; повторне проходження оцінювання); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрахування з Університету; позбавлення академічної стипендії.

Контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти при написанні кваліфікаційних робіт забезпечує науковий керівник, консультант та завідувач кафедрою, на якій працює керівник роботи.

За результатами перевірки на плагіат та попереднього захисту кафедра ухвалює рішення про допуск (недопуск) магістерської роботи до захисту перед Екзаменаційною комісією, про що студент інформується персонально.

Завідувач кафедри ставить резолюцію на титульному аркуші магістерської роботи «Робота пройшла перевірку на плагіат та допущена (не допущена) до захисту, протокол №__ від __20__ р.».

До захисту в Екзаменаційній комісії допускаються магістерські роботи, теми яких затверджені наказом ректора університету, а структура, зміст та якість викладу матеріалу й оформлення відповідають вимогам методичних рекомендацій

кафедри, що засвідчується підписами керівника та консультантів роботи на титульному листі.

До захисту в Екзаменаційній комісії не допускається робота, у якій виявлені принципові недоліків прийнятих рішеннях, обґрунтуваннях, розрахунках та висновках, суттєві відхилення від вимог державних стандартів, а також ті, які не подано у встановлений термін.

Магістерська робота разом із Поданням голові екзаменаційної комісії щодо захисту магістерської роботи та рецензією (Додаток 2) надається голові екзаменаційної комісії за 10 днів до початку атестації здобувачів. Після цього магістерська робота і рецензія передаються до директорату, де з нею можуть ознайомитись усі члени екзаменаційної комісії.

У **Поданні** Голові екзаменаційної комісії щодо захисту магістерської роботи зазначаються дані щодо навчальних досягнень студента за період навчання в Університеті; висновок керівника магістерської роботи та висновок кафедри про магістерську роботу із зазначенням результатів перевірки на плагіат (показниками оригінальності).

Для захисту магістерської роботи до Екзаменаційної комісії подається: виконана магістерська робота; Подання Голові екзаменаційної комісії щодо захисту магістерської роботи; письмова рецензія на магістерську роботу.

До комісії подаються й інші матеріали, які характеризують наукову і практичну цінність виконаної магістерської роботи: друквані статті за темою роботи; тези наукових доповідей; документи, що вказують на практичне застосування роботи, посібники, методичні рекомендації тощо.

Захист магістерських робіт проводиться в Університеті. Процедура захисту магістерських робіт є публічною, за присутності всіх охочих.

РЕЦЕНЗУВАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

Магістерська робота разом із Поданням голові екзаменаційної комісії щодо захисту магістерської роботи та рецензіями (Додаток 2) надається голові екзаменаційної комісії за 10 днів до початку атестації здобувачів. Після цього магістерська робота і рецензії передаються до директорату, де з нею можуть ознайомитись усі члени екзаменаційної комісії.

Допущена до захисту магістерська робота передається рецензентам. На кожен магістерську роботу надається зовнішня та внутрішня рецензія.

Рецензентами магістерських робіт магістрів можуть бути кваліфіковані робітники ЗДО і органів освіти, провідні спеціалісти наукових установ, ЗВО, фахова кваліфікація яких відповідає спеціальності 012 Дошкільна освіта.

Рецензія має відображати: ступінь відповідності теми і змісту роботи; актуальність дослідження; ефективність використаної методики наукового пошуку; рівень використання набутих у процесі навчання теоретичних знань; обізнаність у сучасних дослідженнях із даної проблематики, критичність аналізу публікацій, представлених у літературі та інших інформаційних джерелах; ступінь повноти розкриття теми; наявність емпіричного матеріалу, зокрема, зібраного самим автором роботи; достовірність результатів, перспективність і обґрунтованість висновків; зауваження до роботи; пропозиції щодо оцінки.

Рецензія повинна бути підписана рецензентом та завірена печаткою установи, у якій працює рецензент у встановленому там порядку.

Вимоги до рецензій

Студент має отримати внутрішню і зовнішню рецензію на свою магістерську роботу. Внутрішніми рецензентами можуть бути професори і доценти, викладачі (кандидати педагогічних наук) будь-якої кафедри факультету дошкільної та початкової освіти. Зовнішніми рецензентами можуть бути фахівці з дипломом не нижче

другого (магістерського) рівня вищої освіти які працюють в ЗДО, ЗВО, інших освітніх установах у галузі дошкільної освіти.

У рецензіях обов'язково слід відобразити такі моменти:

- ступінь актуальності магістерської роботи;
- глибина розкриття теми;
- уміння аналізувати досліджувану наукову тему, чітко й логічно викладати головні аспекти проблеми;
- уміння аргументовано й логічно подавати узагальнення й висновки;
- доцільність використання обраних методів наукового дослідження;
- новизна та практичне значення викладених у роботі висновків і пропозицій; повнота й різноманітність вивчення джерельної бази;
- уміння застосовувати набуті знання при аналізі практичних, методологічних і теоретичних проблем;
- рівень апробації результатів і висновків магістерської роботи (публікація чи написання статей, участь у наукових конференціях тощо);
- якість оформлення кваліфікаційної роботи;
- мова та стиль роботи;
- зауваження (недоліки), рекомендації.

Рецензент подає свою конкретну оцінку і пропонує присвоїти відповідну кваліфікацію («магістр») із конкретної спеціальності (Додаток 2).

Зовнішню рецензію необхідно надрукувати на бланку установи, де працює рецензент. Підпис рецензента супроводжується розшифровкою його прізвища, ім'я, по-батькові, зазначенням місця роботи, посади, наукового ступеня, вченого звання, а також має бути засвідчений печаткою.

Студент під час захисту кваліфікаційної роботи на екзаменаційній комісії має дати відповіді на всі зауваження наукового керівника і рецензентів.

ПРОЦЕДУРА ЗАХИСТУ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

Процедура захисту є публічною і відбувається на засіданні Екзаменаційної комісії. Вона повинна мати характер наукової дискусії і проходити в атмосфері високої вимогливості, принциповості, дотримання наукової етики.

Тривалість доповіді не повинна перевищувати 15 хвилин. Доповідь можна читати з написаного тексту, але краще розповідати, що активізує сприймання, дає можливість повніше уявити, наскільки ґрунтовно магістрант опанував матеріал дослідження. За необхідності, можна робити покликання на текст самої дипломної роботи.

У процесі захисту після доповіді студентів *ставлять запитання* члени Екзаменаційної комісії і присутні. Запитання, як правило, пов'язані з темою дипломної роботи, але можуть бути і значно ширшими, оскільки захист виявляє не лише знання з теми дослідження, але й рівень загальної підготовки випускника з обраної спеціальності.

Після відповіді на всі запитання голова Екзаменаційної комісії надає слово науковому керівнику, а потім зачитує наявні рецензії.

Після офіційних виступів можуть бути ще виступи присутніх. На всі зауваження у відгуках та рецензії, а також у виступах під час захисту магістерського дослідження студент зобов'язаний дати вичерпні відповіді. Коли рецензент або хтось із присутніх не задоволений відповіддю на запитання, він повинен про це заявити, а магістрант дати ґрунтовну відповідь.

Порядок захисту роботи передбачає:

- представлення студента та його роботи головою екзаменаційної комісії;
- виступ автора магістерської роботи;
- питання членів комісії та присутніх до автора;
- відповіді на запитання членів комісії та присутніх;

- оголошення висновку керівника та рецензії на магістерську роботу;
- відповіді автора на зауваження наукового керівника і рецензента;
- загальна дискусія;
- заключне слово студента;
- підведення підсумків на закритому засіданні Екзаменаційної комісії;
- публічне оголошення результатів захисту.

На захист студент заздалегідь готує доповідь тривалістю 7-10 хвилин у довільній формі, де має висвітлити наступні питання: обґрунтування актуальності теми дослідження; мету й завдання роботи; об'єкт, предмет дослідження; основні методи дослідження; методологічну основу роботи; практичну цінність отриманих результатів роботи; перспективні напрями вивчення і розвитку обраної проблеми.

Автор магістерської роботи має продемонструвати вміння: логічно та аргументовано викладати матеріал; коректно використовувати статистичні, математичні та інші методи; проводити власні дослідження; володіти навичками узагальнення; формулювати висновки; працювати з інформаційними джерелами; ініціювати та обґрунтовувати інноваційні підходи та напрями вирішення завдань, що досліджується.

Студент готує до захисту ілюстративний матеріал у вигляді презентації за допомогою програмного продукту Microsoft Office Power Point, аналогічних програмних продуктів та / або роздаткового матеріалу, що містить таблиці, графіки, діаграми, схеми тощо, на які посилається автор у своїй доповіді, а також основні висновки та пропозиції, сформульовані в результаті дослідження. Необхідну кількість та зміст ілюстрацій студент визначає самостійно, але погоджує з науковим керівником. Роздатковий матеріал оформлюється на окремих аркушах формату А 4. На титульній сторінці необхідно вказати тему магістерської роботи та її виконавця. Таблиці та рисунки разом мають наскрізну нумерацію роздаткового матеріалу. Кількість папок із роздатковим матеріалом відповідає кількості членів екзаменаційної комісії.

Під час захисту магістерської роботи студентам слід пам'ятати, що помилки, неточності, нездатність відповісти на поставлені

запитання можуть звести нанівець усю попередню роботу. Усний виступ є також відображенням умінь автора відстоювати власну позицію, переконувати інших у правильності одержаних результатів. Відстоювання результатів дослідження має поєднуватись з тактом і науковою етикою.

Хід захисту фіксується в протоколі Екзаменаційної комісії. Оцінки всіх дипломних робіт, які захищались в один і той же день, обговорюються та виставляються на закритому засіданні Екзаменаційної комісії, потім оголошуються головою на відкритому засіданні.

Кращі роботи комісія може рекомендувати на конкурси, конференції, а також до друку в студентських наукових збірниках. Магістранти, які виявили особливі здібності до наукової творчості, захистили магістерське дослідження на «відмінно», мають публікації, є переможцями Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт, можуть бути рекомендовані Екзаменаційною комісією до вступу в аспірантуру.

ОЦІНЮВАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

Члени ЕК магістерську роботу оцінюють за такими критеріями:

Критерії оцінювання	Кількість балів
1. Рівень виконання дипломної роботи:	80
Науковий виклад основних положень дипломної роботи, паритетне представлення науково-теоретичного і методичного рівнів висвітлення досліджуваної проблеми, грамотне оперування науковою термінологією	до 20
Ґрунтовний аналіз освітянських документів, провідних наукових концепцій, класичної педагогічної спадщини, відображення найновіших наукових досліджень з даної проблеми	до 10
Рівень узагальнення і творчого використання інноваційного педагогічного досвіду, вміння аналізувати педагогічні факти і ситуації	до 5
Рівень організації і висвітлення самостійної дослідницької роботи. Обґрунтування доцільності та науково-грамотний опис методики проведення експериментальної роботи. Визначення критеріїв, показників та рівнів досліджуваних понять	до 10
Правильність представлення результатів емпіричних досліджень. Статистична і математична обробка даних експериментальної роботи	до 10
Практична значущість науково-методичної пропозиції, наявність переконливих ілюстративних матеріалів, що засвідчують результативність дослідницької роботи	до 5
Якість висвітлення основних результатів дослідження на звітних студентських наукових конференціях, на науково-практичних конференціях різного рівня, в освітянській пресі тощо.	до 5
Змістовні додатки	до 5
Оформлення бібліографії згідно з вимогами, достатність посилань на використану літературу	до 5
Правильне оформлення дипломної роботи, мовно-стилістична грамотність	до 5

Критерії оцінювання	Кількість балів
2. Рівень представлення магістерської роботи (логічність, послідовність, аргументованість, доказовість викладу основних наукових досягнень з даної проблеми, результатів експериментального дослідження, методичних пропозицій та значущості роботи, апробації результатів дослідження; повнота виконання завдань, визначених у роботі; наявність презентації тощо)	до 10
3. Рівень професійних компетентностей, виявлених у процесі захисту магістерської роботи (грунтовність і повнота відповідей на поставлені питання членами ЕК, вміння підтримувати дискусію, самостійність, критичність, наявність власної дослідницької позиції тощо).	до 10
Всього	100
Оцінка за шкалою ECTS	
Оцінка за національною шкалою	

При оцінюванні магістерської роботи враховується:

– *рівень виконання магістерської роботи* (науково-теоретичний і методичний рівні висвітлення теми, відображення найновіших наукових досліджень з даної проблеми; вияв сформованих навичок реферування педагогічної літератури; доречного використання класичної педагогічної спадщини, аналізу провідних освітянських документів і концепцій; вільне і грамотне оперування науковою термінологією; логічність, послідовність, аргументованість, доказовість викладу; узгодженість понять і доведень; самостійність, критичність, наявність власної дослідницької позиції; розумна збалансованість цитування і власних розмірковувань; рівень організації і висвітлення самостійної дослідницької роботи; наявність переконливих ілюстративних матеріалів, що засвідчують результативність дослідницької роботи; рівень узагальнення і творчого використання інноваційного педагогічного досвіду, уміння аналізувати педагогічні факти і ситуації; мовностилістична грамотність, рівень мовленнєвої культури; правильне оформлення дипломної роботи);

– *рівень презентації магістерської роботи* (логічність, послідовність, аргументованість, доказовість викладу основних наукових досягнень з даної проблеми, результатів експериментального дослідження, методичних пропозицій та значущості роботи, апробації результатів дослідження; повнота виконання завдань, визначених у роботі; наявність презентації та відповідність її вимогам поданим у додатку Л);

– *рівень професійних компетентностей, виявлених у процесі захисту магістерської роботи* (грунтовність і повнота відповідей на поставлені питання членами ЕК, вміння підтримувати дискусію, самостійність, критичність, наявність власної дослідницької позиції тощо).

У разі неявки здобувача вищої освіти на захист кваліфікаційної роботи з неповажних причин він вважається таким, що не використав свою можливість. До екзаменаційної відомості вноситься оцінка «незадовільно «F», здобувачу вищої освіти видається академічна довідка і захист роботи переноситься на наступний рік.

Після захисту дипломної роботи передаються до бібліотеки університету та вносяться до спеціальних журналів і зберігаються протягом 5 років.

ГЛОСАРІЙ

АБСТРАГУВАННЯ – прийом мислення, що передбачає відображення в людській свідомості предметів і явищ об'єктивної дійсності, мисленого відокремлення від їхніх другорядних властивостей і відносин та виділення загальної ознаки, що характеризує клас предметів.

АКАДЕМІК – академічне звання дійсних членів НАН та галузевих академій України: найвище вчене звання, яке мають особи, обрані до Академій наук.

АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ – сучасність, злободенність, важливість будь-чого на даний момент і в даній ситуації для вирішення даної проблеми.

АНАЛІЗ – розчленування цілого на складові частини (сторони, ознаки, властивості, відносин) з метою їх детального вивчення.

АНАЛОГІЯ – міркування, в яких із подібності двох об'єктів за окремими ознаками робиться висновок про їх подібність і по інших ознаках. Використовується при висуненні гіпотез, дає поштовх до висловлювання припущень.

АНКЕТУВАННЯ – один із засобів письмового опитування значної кількості респондентів за повною схемою анкети або опитувального листа.

АНОТАЦІЯ – короткі відомості про книгу, статтю, монографію.

БАКАЛАВР – освітній рівень вищої освіти (кваліфікація), що присвоюється особі, яка засвоїла програму вищої освіти з терміном навчання три-чотири роки і успішно пройшла підсумкову атестацію. Дає право на продовження навчання з отриманням ступеня магістра.

БЕЗПЕРЕРВНА ОСВІТА – освіта упродовж всього життя, що забезпечується єдністю і цілісністю системи освіти. Сукупністю наступних, узгоджених диференційованих освітніх програм різних ступенів і рівнів.

ВЕРИФІКАЦІЯ – перевірка, емпіричне підтвердження теоретичних положень науки шляхом співставлення їх з об'єктом дослідження, даними відчуття та експерименту, це повторюваність результату дослідження.

ВИЩА ОСВІТА – рівень освіти, що здобувається особою у ЗВО в результаті послідовного, системного та цілеспрямованого процесу засвоєння змісту навчання, який ґрунтується на повній загальній середній освіті й завершується здобуттям певної кваліфікації за підсумками державної атестації.

ВІДКРИТА ОСВІТА – слабоформалізована освітня система, у якій доступ до освітніх ресурсів забезпечується будь-якому охочому без перевірки вхідних параметрів знань (вступних іспитів) і використовуються технології (у тому числі дистанційні), що максимально враховують побажання і можливості того, кого навчають.

ГЕНЕЗИС – процес створення та становлення будь-якого природного чи соціального явища.

ГІПОТЕЗА – наукове передбачення, припущення, істинність якого не визначено, висунуте для пояснення будь-яких явищ, процесів, причин, які зумовлюють цей наслідок.

ГРАФІК НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ – календарні терміни навчального процесу та вивчення окремих дисциплін протягом академічного року.

ДЕФІНІЦІЯ – коротке визначення змісту якогось поняття.

ДИПЛОМНА РОБОТА (ДИПЛОМНИЙ ПРОЕКТ) – індивідуальне завдання науково-дослідницького чи проектно-конструкторського характеру, яке виконує студент на завершальному етапі фахової підготовки.

ДИСЕРТАЦІЯ – наукова праця, представлена у вигляді рукопису, монографії, наукової доповіді або підручника, є кваліфікаційною роботою, яка вказує на високий науково-практичний рівень дослідника.

ЕКСПЕРИМЕНТ – апробація досліджуваних явищ у контрольованих, штучно створених умовах.

ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ – освітній, освітньо-науковий заклад, який заснований і діє відповідно до законодавства про освіту, реалізує відповідно до наданої ліцензії освітньо-професійні програми вищої освіти за певними освітніми та освітньо-кваліфікаційними рівнями, забезпечує навчання, виховання та професійну підготовку осіб відповідно до їх покликання, інтересів, здібностей та нормативних вимог у галузі вищої освіти, а також здійснює наукову та науково-технічну діяльність.

ЗАКОН – філософська категорія, що відображає істотні, загальні, необхідні, стійкі, повторювані відношення залежності між предметами і явищами об'єктивної дійсності, що впливають з їхньої сутності.

ІДЕАЛІЗАЦІЯ – конструювання об'єктів, яких немає в дійсності або які практично не здійснились, наділення об'єктів властивостями, які відповідають ідеалу.

ІДЕЯ – це продукт людського мислення, форма духовно-пізнавального відображення дійсності, спрямована на її перетворення. В ній відображається не лише об'єкт вивчення, але й усвідомлюється мета та її практичне втілення. Оволодіваючи масами людей, ідея здатна ставати великою перетворюючою матеріальною силою.

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН СТУДЕНТА – формується на основі переліку змістових модулів, що сформовані на основі освітньої програми підготовки і структурно-логічної схеми підготовки фахівців за спеціальністю.

ІСТИНА – вірне, адекватне відображення предметів і явищ дійсності, відтворення їх так, як вони існують поза межами нашої свідомості. Істина об'єктивна за змістом, але суб'єктивна за формою, як результат діяльності людського мислення.

КАТЕГОРІЯ – форма логічного мислення, у якій розкриваються внутрішні, суттєві сторони і відносини досліджуваних предметів. Категорії пов'язані з вирішенням основного питання філософії: відношення мислення та буття. Основні категорії: матерія, свідомість, рух, простір і час, якість і кількість, зміст і форма тощо.

КВАЛІФІКАЦІЯ – сертифікація досягнень або компетентностей студента з зазначенням виду і назви підготовки, яка надає право доступу до подальшої освіти та професійної діяльності.

КЛАСИФІКАЦІЯ – система співвідпорядкованих понять (класів, об'єктів) будь-якої галузі знання чи діяльності людини, як засіб для встановлення зв'язків між цими поняттями чи класами об'єктів.

КОМПІЛЯЦІЯ – наукова праця, яка розроблена на основі запозичених в інших авторів матеріалів без самостійного їх дослідження та обробки.

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД – оцінка підготовленості фахівців певного освітнього рівня до професійної діяльності на основі наявності в них визначених стандартами компетентностей.

КОМПЕТЕНТНІСТЬ – знання, уміння, навички та досвід, які формують професійні властивості фахівця на достатньому рівні для якісного виконання ним професійних функцій. Компетентність у перекладі з латинської *competentia* – означає коло питань, у яких людина добре обізнана, має знання та досвід. Компетентна в певній сфері людина має відповідні знання та здібності, що дозволяють їй обґрунтовано судити про цю сферу й ефективно діяти в ній.

КОНЦЕПЦІЯ – система поглядів на будь-що, головна думка при визначенні мети та завдань дослідження шляхів його проведення. Проведений задум, конструктивний принцип різних видів діяльності.

КРЕДИТ – одиниця обсягу та вимірювання результатів навчання, досягнутих на певний момент виконання програми навчання, – система змістових модулів, які з урахуванням засвоєння студентами окремих навчальних елементів можуть бути засвоєні за 30 годин навчального часу.

КРЕДИТНО-МОДУЛЬНА СИСТЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ – модель організації навчального процесу, яка ґрунтується на поєднанні модульних технологій навчання та залікових освітніх одиниць (залікових кредитів). Структурно-діяльнісними елементами системи є модуль, змістовний модуль, кредит, заліковий кредит.

МАГІСТР – (лат. magister – «майстер», «вчитель») освітній ступінь, що здобувається на другому рівні вищої освіти та присуджується ЗВО у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньої програми.

МОДУЛЬ – задокументована завершена частина освітньої програми (навчальної дисципліни, практики, державної атестації), що реалізується відповідними формами навчального процесу.

МОНІТОРИНГ – процедура систематичного збирання даних про стан освіти на загальнодержавному, регіональному чи інституційному рівнях з метою оцінювання її якості та ефективності, управління і контролю, динаміки та прогнозування розвитку.

МОНОГРАФІЯ – наукове видання, що містить повне і вичерпне всебічне дослідження якоїсь однієї проблеми чи теми.

НАУКА – система знань об'єктивних законів природи, суспільства і мислення, які отримуються і перетворюються в безпосередню продуктивну силу суспільства в результаті спеціальної діяльності людей.

НАУКОВА ІНФОРМАЦІЯ – це одне із загальних понять науки, що означає певні відомості, сукупність якихось даних, знань тощо.

НАУКОВА ТЕМА – задача наукового характеру, яка потребує проведення наукового дослідження.

НАУКОВА ШКОЛА – неформальна творча співдружність в межах будь-якого наукового напрямку висококваліфікованих дослідників, об'єднаних спільністю підходів.

НАУКОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ - цілеспрямоване вивчення явищ, процесів, аналіз впливу на них різних факторів, а також вивчення взаємодії між явищами з метою отримання переконливо доведених і корисних для науки і практики рішень.

НАУКОМЕТРІЯ - галузь наукознавства, яка займається статистичними дослідженнями структури і динаміки наукової інформації.

НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ - інтелектуальна творча діяльність, спрямована на отримання і виконання нових знань.

НОВА ОСВІТНЯ ТЕХНОЛОГІЯ - комплексна система розроблення, впровадження й аналізу процесу викладання, що спрямована на підвищення його ефективності, і для досягнення цієї мети використовує технічні (електронні) засоби і форми - комп'ютерні, аудіо-, відео-, мультимедіа, телекомунікаційні, дистанційне навчання.

ОСВІТА - 1. Традиційно - процес і результат панування людиною системи знань, умінь і навичок, а також способів мислення, необхідних для її повноцінного входження в соціальне і культурне життя суспільства та виконання професійних функцій. 2. Процес (чи результат) освоєння культурної спадщини суспільства і пов'язаний з ним рівень індивідуального розвитку; процес культурної ідентифікації й особистісної самодетермінації. 3. Процес і результат засвоєння систематизованих знань, умінь і навичок; необхідна умова підготовки людини до життя і праці. 4. Навчання. 5. Сукупність знань, отриманих шляхом спеціального навчання.

ОСВІТНІЙ РІВЕНЬ - передбачає задоволення потреб особистості у здобутті загальної середньої та вищої освіти шляхом навчання у різних типах закладів освіти.

ОСВІТНЯ ПРОГРАМА - це комплекс освітніх послуг, націлений на зміну освітнього рівня або професійної підготовки споживача і забезпечений відповідними ресурсами освітньої організації.

ОСВІТНЯ ТЕХНОЛОГІЯ - система засобів, форм і способів організації освітньої взаємодії, що забезпечують ефективне керування і реалізацію освітнього процесу на основі комплексу

цілей і певним чином сконструйованих інформаційних моделей освоєної реальності – змісту освіти. Важливий компонент технології – ноу-хау. Це особливі знання й уміння, засоби чи процеси, якими володіють ті, хто реалізує технологію і завдяки яким вони мають конкурентні переваги на освітньому ринку.

ПАРАДИГМА – поняття сучасної науки, яке означає особливий спосіб організації наукових знань щодо того чи іншого бачення світу та відповідні зразки або моделі дослідження. Зміна парадигми розглядається наукою як революція.

ПЕРІОДИЧНЕ ВИДАННЯ – це журнали, бюлетні та інші видання з різних галузей науки і техніки з викладом матеріалу в популярній доступній формі.

ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВИКЛАДАЧІВ (один раз в 5 років) – неодмінна складова удосконалення навчальної, методичної та наукової діяльності професорсько-викладацького складу ЗВО. Підвищення кваліфікації є однією з найважливіших задач вищої школи, за виконання якої несе відповідальність керівництво ЗВО, факультетів, кафедр.

ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ – перевірка ступеня засвоєння всього курсу, що здійснюється після його завершення. Підсумковий контроль – комплексне оцінювання якості засвоєння навчального матеріалу дисципліни без участі студента на підставі результатів усіх модульних контролів, що передбачені навчальним планом за весь термін викладання.

ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ – перевірка ступеня засвоєння однієї теми (модулю), здійснюється після закінчення її вивчення, оцінювання засвоєння студентом навчального матеріалу під час проведення кожного аудиторного навчального заняття (наприклад, опитування студентів на лекціях, перевірка та прийом звітів з виконання лабораторних робіт, тестування тощо). Засоби поточного контролю визначаються викладачем.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ – це своєрідна форма зв'язку теорії з практикою, яка використовується для закріплення теоретичних знань шляхом залучення студентів до вирішення різних навчально-практичних та пізнавальних завдань конкретної дисципліни.

ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ – усе те, що знаходиться в межах об'єкта дослідження у визначеному аспекті пізнання. Це досліджувані з певною метою властивості, ставлення до об'єкта. Конкретне матеріальне явище, що сприймається органами чуття.

ПРИНЦИПИ – головні вихідні положення будь-якої теорії, вчення, науки; внутрішні переконання людини, її усталений погляд на те чи інше питання.

ПРОБЛЕМА – велика множинність наукових питань майбутніх досліджень; складне теоретичне або практичне питання, що потребує дослідження.

ПРОГНОЗУВАННЯ – спеціальне наукове дослідження конкурентних перспектив розвитку будь-якого явища; процес наукового передбачення майбутнього стану предмета чи явища на основі аналізу його минулого й сучасного, систематична, науково-обґрунтована інформація про якісні і кількісні характеристики розвитку цього предмета чи явища в перспективі.

РЕЗЮМЕ – короткий висновок, що містить основні положення доповіді, промови, наукові праці, дискусії.. Вказівка на зміст первинної роботи, гранично лаконічна, може бути у вигляді одного речення. Розміщується в кінці статті і містить інформацію оцінного характеру.

САМОСТІЙНА РОБОТА – вид діяльності школярів чи студентів, при якому в умовах систематичного зменшення прямої допомоги учителя виконуються навчальні завдання, що сприяють свідомому і міцному засвоєнню знань, умінь і навичок, формуванню пізнавальної самостійності як риси особистості.

СИНТЕЗ – поєднання раніше виділених частин предмету дослідження в єдине ціле.

СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ – складова спеціальності, що передбачає вузькопрофільну спеціалізовану освітньо-професійну або освітньо-наукову підготовку; рівень професійної діяльності - характеристика професійної діяльності за ознаками певної сукупності професійних завдань та обов'язків (робіт), які виконує особа з вищою освітою.

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ – сукупність знань, умінь, навичок із певної галузі знань та практичної діяльності, надбаних у процесі цілеспрямованої підготовки, досвіду практичної роботи і підтверджених відповідним документом про освіту. Складова галузі освіти, у межах якої здійснюється освітньо-професійна підготовка молодшого спеціаліста, бакалавра та магістра і освітньо-наукова підготовка докторів філософії та докторів наук за певним видом діяльності.

СПОСТЕРЕЖЕННЯ – це метод цілеспрямованого дослідження об'єктивної дійсності, у тому вигляді, у якому вона існує в природі та суспільстві і доступна безпосередньо для сприйняття людиною без втручання в неї.

СТРУКТУРА ОСВІТИ в Україні відповідно до Закону України «Про освіту» включає: дошкільну освіту, загальну середню освіту, позашкільну освіту, професійно-технічну освіту, вищу освіту, післядипломну освіту, аспірантуру, докторантуру, самоосвіту.

СТУПІНЬ МАГІСТРА – здобувається за освітньо-професійною або за освітньо-науковою програмою. Обсяг освітньо-професійної програми підготовки магістра становить 90–120 кредитів ЄКТС, обсяг освітньо-наукової програми – 120 кредитів ЄКТС. Освітньо-наукова програма магістра обов'язково включає дослідницьку (наукову) компоненту обсягом не менше 30 відсотків.

СУДЖЕННЯ – це форма думки про певний предмет чи явище.

ТЕЗА – стислий виклад основних положень, наукової праці, статті, доповіді, який передбачає попереднє ознайомлення учасників семінарів, конференцій, симпозіумів з результатами наукового дослідження.

ТЕОРІЯ – система знань, що описує і пояснює сукупність явищ певної частки дійсності і зводить відкриті в цій галузі закони до єдиного об'єднувального початку (витоку). Теорія будується на результатах, отриманих на емпіричному рівні досліджень. Теорія має бути ефективною, конструктивною і простою.

ТЕОРІЯ ПІЗНАННЯ (гносеологія) – вчення про природу пізнання та його можливості, основні закономірності, форми та методи пізнання людиною навколишньої дійсності.

УЗАГАЛЬНЕННЯ – логічна дія, в процесі якої здійснюється перехід від одиничного до загального. Узагальнення відбувається шляхом абстрагування при утворенні понять, суджень, теорії.

УМОВИВІД – це така форма мислення, в результаті якої з одного або кількох суджень, що відображають зв'язки і відношення предметів об'єктивної дійсності виводиться нове судження, міркування, нова думка, що містить вже нове знання про досліджувані предмети, явища, процеси.

УЯВА – психічний процес, що полягає у створенні людиною нових образів, думок, на основі її попереднього досвіду. Особливим видом уяви є мрія.

ФАКТ НАУКОВИЙ – реальність, дійсність, складовий елемент основи наукового знання, віддзеркалення об'єктивних властивостей речей і процесів. Характерні властивості наукового факту - новизна, точність, об'єктивність, достовірність. На основі фактів будуються теорії, виводяться закони.

ЦИТАТА – дослівний уривок з твору, чийсь вислів, що наводиться (письмово чи усно) як підтвердження або заперечення певної думки чи ілюстрації до фактичного матеріалу.

ЯКІСТЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ – відповідність вищої освіти як соціальної системи соціально-економічним потребам, інтересам особи, суспільства і держави, що відображає компетентність, ціннісні орієнтації, соціальну спрямованість і зумовлює здатність задовольняти як особисті духовні й матеріальні потреби, так і потреби суспільства.

ЯКІСТЬ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ – сукупність характеристик системи вищої освіти та її складових, яка визначає її здатність задовольняти встановлені і передбачені потреби окремої особи або (та) суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антологія текстів з реформування освіти в Україні : програми, концепції, проекти (1991–2017) : хрестоматія / НАПН України, ДНПБ України ім. В.О.Сухомлинського ; [упоряд. : Сухомлинська О. В., Березівська Л.Д., Гавриленко Т. Л. та ін. ; наук. ред. : Сухомлинська О.В., Березівська Л. Д.]. Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2019. 526 с.

2. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник : А. М. Богущ, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в : Богущ А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. Київ : Видавництво, 2012. 26 с.

3. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція. Наказ МОН від 12.01.2021 р. URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

4. Бакуменко В. Д., Кравченко С. О. Методологія системних досліджень в державному управлінні. Київ : ВПЦ АМУ, 2011. 71 с.

5. Безпечна і дружня до дитини школа: навчальний онлайнмодуль. URL: <http://scfs.multycourse.com.ua/ua/basic/14>

6. Беленька Г. В. Вихователь дітей дошкільного віку : становлення фахівця в умовах навчання. Київ : Світоч, 2006. 304 с.

7. Богдан Є. І., Кисла О. Ф., Міненко А. О. Особливості корекції страху у дітей молодшого шкільного віку. *Науковий журнал «Молодий вчений»*. Випуск 9 (85), 2020. С. 63–67.

8. Богдан Т. М., Смолянко Ю. М. Формування основ економічного виховання дітей старшого дошкільного віку. *Інноваційна педагогіка*. Вип. 19. Т. 2., 2019. С. 140–144.

9. Богдан Т. М., Решетник С. В. Пізнавальний потенціал художньої літератури у астрономічній освіті дітей дошкільного віку. Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського. Вип. 1.37, 2012. С. 41–46.

10. Богущ А. Вчитися – хотіти і вміти : [формування мотиваційної готовності до навчання в шк., пробл. наступності дошкільн. і почат. ланок освіти] / Алла Богущ, Надія Кічук, Людмила Дудко. *Дошкільне виховання*. 1997. № 10. С. 4.

11. Богущ А. М. Духовність як категорія педагогіки. *Виховання і культура*. 2007. № 1/2. С. 14–15.

12. Богущ А. М. Комфортність особистості в аспекті безперервної освіти. *Известия Международной Славянской академии им. Я. А. Коменского*. Тирасполь, 2003. № 1. С. 114–119.

13. Богущ А. Н. Культурологическая парадигма воспитания в поликультурном пространстве. *Известия Междунар. славян. акад. образования им. Я. А. Каменского, Брян. гос. пед. ун-т. Брянск*, 2007. С. 28–31.

14. Богущ А. М. Компетентніший підхід у підготовці майбутніх фахівців дошкільної освіти у вищому навчальному закладі : матеріали метод. семінару НАПН України, Інститут педагогіки НАПН України. Київ : Педагогічна думка, 2009. С. 271–281.

15. Богущ А. М. Модернізація дошкільної освіти в контексті Національної доктрини її розвитку. *Вісн. Глухів. держ. пед. ун-ту. Сер. пед. науки. Глухів*, 2003. Вип. 2. С. 9–12.

16. Богущ А. М. Наступність дошкільної і початкової ланок освіти. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія : Педагогіка*. 2006. № 2. С. 58–61.

17. Богущ А. М. Педагогічні виміри Василя Сухомлинського в сучасному освітньому просторі : монографія. Київ : Слово, 2008. 266, [1] с.

18. Богущ А. М. Пізнавальна діяльність, її сутність та види. Шляхи розвитку здібностей у дітей дошкільного віку – АПН України, Ін-т педагогіки і психології проф. освіти, Запоріж. облас. ін-т удоскон. вчителів. Київ ; Запоріжжя, 1999. Ч. 1. Професійна творчість : пробл. і пошуки : зб. наук. пр. ; вип. 16. С. 8–12.

19. Богуш А. М. Роль фізичного виховання у процесі адаптації молодших школярів до умов навчання у школі. Адаптаційні можливості дітей та молоді: матеріали VII (IX) Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 17–19 вересня 2008 р.) / Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського, Ін-т фіз. культури та реабілітації, Каф. анатомії і фізіології [та ін.]. О., 2008. С. 21–24.

20. Болубаш Я. Я. Організація навчального процесу в закладах вищої освіти: Навч. посібник для слухачів закладів підвищення кваліфікації системи вищої освіти. Київ, 1997. 64 с.

21. Буряк В. К. Педагогічна культура: теоретико-методологічний аспект: [монографія] Київ: Деміург, 2005. 229 с.

22. Валентьєва Т. І. Виховання почуття комічного у старших дошкільників: методичний посібник. Чернігів: ЧНПУ ім. Т. Г. Шевченка, 2013. 56 с.

23. Валентьєва Т. И. Воспитание чувства комического: результаты формирующего эксперимента. Известия Гомельского государственного университета имени Франциска Скорины, 2014. № 2 (83). С. 28–35.

24. Валентьєва Т. І. Педагогіка дошкільна. Навчальний посібник. Чернігів, 2015. 80 с.

25. Валентьєва Т. І., Богдан Т. М. Педагогіка дошкільна: практичний курс. Навчальний посібник. Чернігів, 2017. 92 с.

26. Валентьєва Т. І. Виховання почуття комічного старших дошкільників засобами словесної гри. *Молодий вчений*. № 2.1(54.1), лютий 2018. С. 8–13

27. Вашак О. О. Специфіка підготовки майбутніх вихователів до екологічного виховання дошкільників на засадах етнопедагогіки. Педагогічні науки. Полтава, 2009. Вип. 2. С. 49–54.

28. Вікова та педагогічна психологія: навч. пос. URL: http://pidruchniki.com/15320517/psihologiya/vik_doroslosti

29. Вихрестенко Ж. В., Шапран О. І. Педагогічні умови формування готовності до групової навчальної діяльності майбутніх учителів початкових класів засобами технології партнерства. *Рідна школа*. 2020. Вип. 1–2. С. 12–18.

30.Вітвицька С. С. Акмеологічний підхід до педагогічної підготовки магістрів освіти. Інтелектуальна та творча обдарованість: спільне та відмінне: матер. круглого столу (м. Київ, 23 січня 2012 р.) Київ: ТОВ «Інформаційні системи», 2012. С. 114–119.

31.Войтович Р. В. Логіка, методологія і методика наукових досліджень. Київ : ЦНЛ, 2005. 116 с.

32.Волинець Ю. О. Підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до дослідницької діяльності. Підготовка майбутніх вихователів до роботи з дітьми дошкільного віку: компетентнісний підхід / За загальною редакцією Г. В. Беленької, О. А. Половіної. Київ , 2015. С. 194–217.

33.Воронова С. В. Мультипрофільна модель навчання – модель нової української школи. Наука і освіта. 2016. № 10. С. 120–124.

34.Воскобойнікова Г. Л. Валеологічна освіта, культура, виховання, перспективи розвитку. Рідна школа. 2006. № 6. С. 26–27.

35.Выготский Л. С. Игра и её роль в психическом развитии ребенка. *Вопросы психологии*. 1966. № 6. С. 62–76.

36.Гаврилюк С. М. Професійна підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до педагогічної творчості: теорія і методика : монографія. Умань : вид. «Сучінський М. М.», 2015. 352 с.

37.Галаманжук Л. Л. Підготовка майбутніх дошкільних педагогів до комплексного використання творів пластичного мистецтва у професійній діяльності. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*. Тернопіль : ТНПУ, 2007. № 2. С. 14–17.

38.Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження. Методологічні поради молодим науковцям. Київ, 1995. 45 с.

39.Грама Г. П. Підготовка майбутнього вихователя до формування математичних уявлень у дошкільників. *Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. Одеса : ПДПУ імені К. Д. Ушинського, 2007. Вип. 1–2. С. 111–117.

40. Гузій Н. В. Педагогічний професіоналізм : історико-методологічні та теоретичні аспекти : монографія. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2004. 243 с.

41. Гузій Н. В. Сутність і зміст професіоналізму особистості педагога. *Творча особистість учителя : проблеми теорії і практики. Зб. наук. пр.* Вип. 9. Київ : НПУ, 2003. С. 3–12.

42. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»). URL : <http://www.info-library.com.ua/books-text5>

43. Дичківська І. М. Підготовка вихователя як суб'єкта інноваційної педагогічної діяльності в контексті сучасних тенденцій розвитку. Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. Рівне : РДГУ, 2004. Вип. 29. С. 24–31.

44. Діти і соціум : особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку / заг. ред. Н. В. Гавриш. Луганськ : Альма-матер, 2006. 368 с.

45. Довженко Т. О. Підготовка майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу до роботи з сім'єю. *Педагогіка та психологія.* Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, 2016. Вип. 52. С. 124–133.

46. Довгей О., Староста В. Поняття «готовність до педагогічної діяльності» у наукових дослідженнях. *Педагогічні інновації у фаховій освіті: зб. наук. пр. ДВНЗ «Ужгородський нац. ун-т».* 2015. Вип. 1 (6). С. 107–112.

47. Докучаєва В. В. Проектування інноваційних педагогічних систем у сучасному освітньому просторі. Луганськ : Альма-матер, 2005. 304 с.

48. Друганова О. М., Мартиненко І. І. Кейс-технологія як ефективний спосіб підготовки сучасного викладача вищої школи. Теорія та методика навчання та виховання : зб. наук. пр. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; [редкол.: О. М. Іонова (голов ред.) та ін.]. 2019. № 46. С. 48–58.

49. Дубасенюк О. А. Акмеологічний підхід як стратегічний орієнтир особистісно-орієнтованої педагогічної освіти. *Проблеми освіти: зб. наук. праць.* Вип. 84. 2015. С. 25–31.

50. Дубасенюк О. А. Інноваційні освітні технології та методики в системі професійно-педагогічної підготовки. Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Я. Франка, 2009. С. 14–37.

51. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; голов. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

52. Євтух М. Б. Сучасні тенденції професійної підготовки вчителя. Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ : зб. наук. пр. Рівне : «Волинські обереги», 2002. Вип. 3. С. 170–175.

53. Жерновникова О. А., Золотухіна С. Т. Статистичні методи в педагогічних дослідженнях у схемах і таблицях. Харків : ФОП Іванченко І. С., 2018. 108 с.

54. Загородня Л. П., Тітаренко С. А. Педагогічна майстерність вихователя дошкільного навчального закладу : навч. посіб. 2-ге вид. Суми : Унів. кн., 2010. 319 с.

55. Зайцева Л. І. Формування у старших дошкільників науково-практичного досвіду в сфері природно-предметного довкілля (теоретико-методичний аспект) : монографія. Мелітополь : Видавничий будинок ММД, 2012. 381 с.

56. Захарасевич Н. В. Підготовка майбутніх вихователів до ролі діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.04. Івано-Франківськ, 2018. 22 с.

57. Зданевич Л., Крутій К. Виховний вплив дорослих на формування мовленнєво-мовної та лінгвістичної готовності дошкільників до навчання в школі: теоретичний аспект. Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка». 2019. Вип. 8/40. С. 13–26. doi: 10.24919/2413-2039.8/40.164378.

58. Зімовін О. І., Заїка Є. В. Рефлексивність та рефлексія: співвідношення понять. *Вісник Харківського нац. пед. ун-ту імені Г. С. Сковороди. Сер: Психологія.* 2014. Вип. 47. С. 65–71. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_psykhol_2014_47_10

59.Зязюн І. А. Гуманізм освіти ХХІ століття : філософський і психологічний аспект. *Теорія і практика управління соціальними системами*. Харків : НТУ «ХПІ». 2002. № 2. С. 24–35.

60.Зязюн І. А. Система освіти у вимірі компетентнісної діяльності й дії вчителя та майстерного управління учінням. *Вища освіта України. Теоретичний та науково-методичний часопис. Тематичний випуск «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології»*. 2014. № 3 (2). С. 29–36.

61.Зязюн І. А. Мета і характер розвитку особистості з точки зору альтернативних парадигм сучасної освіти. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Технології управління освітніми закладами» Полт. держ. пед. ун-т імені В.Г. Короленка. Полтава, 2011. С. 8–9.

62.Зязюн І. А. Освітня парадигма – тип культурно-історичного мислення і творчої дії суб'єктів освіти. Педагогіка і психологія професійної освіти : результати досліджень і перспективи : зб. наук. пр. / за ред. І. А. Зязюна та Н. Г. Ничкало. Київ : НТУ «ХПІ», 2003. 680 с. С. 15–38.

63.Зязюн І. А. Освітній простір культури в умовах сучасних інформаційних технологій. *Рідна школа*. 2006. № 5. С. 3–6.

64.Зязюн І. А. Педагогіка добра : ідеали і реалії. Київ : МАУП, 2000. 312 с.

65.Зязюн І. А. Психолого-педагогічні проблеми професійної освіти. Київ, 1994. 384 с.

66.Зязюн І. А. Філософія поступу і прогнозу освітньої системи. Педагогічна майстерність : проблеми, пошуки, перспективи : Монографія. Київ. – Глухів : РВВ ГДПУ, 2005. С. 10–18.

67.Ієговська Л. І. Підготовка шестирічок до навчання. Харків : Вид. група «Основа»: «Тріада+», 2007. 96 с.

68.Калмикова Л. О. Сучасні проблеми наступності й перспективності та шляхи їх вирішення. *Дитинство : наступність і перспективність*. Переяслав-Хмельницький, 2000. С. 10–15.

69.Калюжна Т. Г. Педагогічна аксіологія в умовах модернізації професійно-педагогічної освіти: монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. 128 с.

70.Карпов А. В. Рефлексивность как психическое свойство и методика ее диагностики. *Психологический журнал*. 2003. Т. 24. № 5. С. 45–57.

71.Кивлюк О. П. Світоглядно-просвітницька діяльність як важлива умова сучасної цивілізаційної адаптації. Гілея : науковий вісник : Збірник наукових праць / НПУ імені М. П. Драгоманова (Київ), Українська Академія Наук (Київ). Київ, 2010. № 8. С. 314–320.

72.Кисла О., Кислий А. Релігійно-педагогічні ідеї Софії Русової у контексті сучасної освіти. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Вип. 135 / Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка; гол. ред. Носко М. О.; ЧНПУ, 2016. 284 с. (Серія: Педагогічні науки) С. 29–33.

73.Kysla O. F., Koval V. O., Chala R. G. Training primary school teachers to work with weak-sighted children [Текст]. *Within the sphere of inclusions issues. Polish and Ukrainian scientific experience exchange*. Copyright by Siedlce University of Naturel Sciences and Humanities Siedlce 2015. P. 43–51. (закордонна колективна монографія).

74.Кисла О. Ф., Кошель А. П. Формування культури здорового способу життя дітей дошкільного віку. Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки, 2016. Вип. 69(3). С. 107–110.

75.Коваль В. О., Кисла О. Ф. Особливості підготовки педагогів у контексті реалізації наступності між дошкільною та початковою ланками освіти // Педагогічна освіта: теорія і практика: Збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України /гол. ред. Лабунець В. М. Вип. 26 (1-2019). Ч. 2. Кам'янець-Подільський, 2019. С. 266–271.

76.Ковтун Г. І., Мартиненко О. В. Реформування вищої педагогічної освіти України в умовах євроінтеграції. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 2. С. 329–336. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2015_2_4.

77.Коновальчук М.В., Радченко М.В. Від творчості вчителя – до життєтворчості учня: навчально-методичний посібник. Київ : ТОВ «СІТПРІНТ», 2015. 156 с.

78. Коновальчук М. В., Богдан К. О., Величко Т. О. та ін. Центри розвитку дитини: досвід, програми, інновації: навчальний посібник. Чернігів, 2016 р. 96 с.

79. Коновальчук М., Колесніченко А., Скідан В. Щоденник творчої особистості. Навчальний посібник: Чернігів, ТОВ «Ремізов». 2017. 68 с.

80. Коновальчук М. В., Ткачова Н. Г., Мугафарова А. Л., Антипова М. Ю. Техніки розвитку soft skills студентів. Чернігів: ФОП Баликіна С. М., 2019. 62 с.

81. Кононко О. Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві). Київ : Освіта, 1998. 255 с.

82. Кононко О. Л. Орієнтир сьогодення – компетентна особистість. *Дошкільне виховання*. 2005. № 7. С. 7–9.

83. Кононко О. Дитяча креативність крізь призму Базової програми «Я у Світі». *Дошкільне виховання*. 2008. № 7. С. 16–20.

84. Кошель А. П., Герман Н. В. Окремі проблеми сучасної корекційної педагогіки в Україні. *Сучасні тенденції та фактори розвитку педагогічних та психологічних наук*. Київ : «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2020. Ч. 1. С. 84–88.

85. Кошель А. П., Кошель В. М., Міненок А. О. Розвиток soft skills у майбутніх вихователів ЗДО як необхідний компонент конкурентоспроможності на ринку праці. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. Вип. 12 (168). Чернігів : НУЧК, 2021. С. 194–199.

86. Кошель А. П., Мурашко О. М. Деякі аспекти забезпечення якості сучасної дошкільної освіти. *Теоретичні та практичні аспекти розвитку сучасної педагогіки та психології: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів 21-22 червня 2019 р.)*. Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2019. С. 94–98.

87. Кошель А. П., Кошель В. М., Міненок А. О., Власова О. Б. До проблеми формування професійної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в процесі фахової підготовки. *Молодий вчений*. № 2.1 (54.1) лютий, 2018 р.

88. Кошель А. П., Ярошенко Є. О., Лашко А. В. До проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти. *Polish science journal Warsaw: Sp. z o. o. «iScience»* (ISSUE 6(15), 2019) – Part 2 P. 94–99.

89. Кошель А. П. Екологічна компетентність як складова професійної підготовки майбутніх педагогів. *Актуальні наукові дослідження в сучасному світі. Збірн. 2* (22), ч. 6. Переяслав-Хмельницький, 2017. С. 125–130.

90. Кошель А. П. Використання здоров'язбережувальних технологій у дошкільному закладі. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки*, 2016. Вип. 135. С. 41–45.

91. Кошель А. П. Здоров'язбережувальна діяльність майбутніх вихователів дошкільного навчального закладу у процесі професійної підготовки. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки*, 2013. Вип. 110. С. 235–237.

92. Кошель А. П., Курок О. І. Професійні аспекти культури здоров'я майбутніх фахівців дошкільної освіти. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка;* голов. ред. М. О. Носко. Чернігів, 2013. Вип. 107, т. 1. С. 204–208.

93. Кошель А. П. Роль здоров'язберігаючих технологій у розвитку конкурентоспроможності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. м. Сладковічево, 2016 р. С. 59–63.

94. Кошель А. П. Формування культури здоров'я майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. Навчально-методичний посібник. Чернігів: ФОП Ремізова, 2013. 30 с.

95. Кошель В. М., Курок О. І. Підготовка майбутніх вихователів до навчання рухових дій дітей дошкільного віку : навч.-метод. посіб. Чернігів : ФОП Ремізова В. М., 2015. 59 с.

96. Кошель В. Н. Педагогические условия подготовки будущих воспитателей к обучению двигательным действиям детей дошкольного возраста. *Молодой ученый*. Казань, 2016. №24 (104). С. 979–983.

97. Кошель В. М. Деякі аспекти підготовки майбутніх вихователів до створення здоров'язбережувального середовища в закладах

дошкільної освіти. Науково періодичне видання. *Український психолого-педагогічний науковий збірник*. Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота», Вип. №14 (14), липень 2018. С. 64–68.

98. Кошель В. М. До проблеми інноваційних технологій в освітньому процесі в закладів дошкільної освіти. *Modern scientific challenges and trends: a collection scientific works of the International scientific conference. Warsaw: Sp. z o. o. «iScience», 5 (16) 2019. Part 2. P. 65–71.*

99. Кошель В. М., Юрченко Н. В. Використання інноваційних технологій для самовдосконалення майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в професійній діяльності: посібник 2-ге видання, доопрацьований та доповнений для студентів спеціальності «Дошкільна освіта» викладачів закладів вищої освіти та вихователів дітей дошкільного віку. Чернігів: ТОВ «Чернігівська картонажно-поліграфічна фабрика», 2019. 141 с.

100. Кошель В. М. Здоров'я як важливий компонент формування професійного іміджу майбутніх вихователів дітей дошкільного віку. *Scientific and pedagogic internship «Innovative methods of organization of the educational process in the field of pedagogy and psychology in Ukraine and EU countries» Internship proceedings. Lublin, 2019. P. 83–86.*

101. Кошель В. М. «Валеологія та основи медичних знань»: посібник для студентів спеціальності «Дошкільна освіта», викладачів закладів вищої освіти, вихователів дітей дошкільного віку та батьків. Чернігів: ФОП Баликіна О. В., 2020. 142 с.

102. Кошель В. М. Теорія та методика фізичного виховання та валеологічної освіти: навчальний посібник для студентів спеціальності «Дошкільна освіта», викладачів закладів вищої освіти, вихователів дітей дошкільного віку, батьків та зацікавлених небайдужих осіб. Чернігів: ФОП Баликіна О. В., 2020. 130 с.

103. Кривошея Н. Б. Педагогічні умови розвитку творчих музичних здібностей у дітей старшого дошкільного віку. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2015. Вип. 18. С. 425–429. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppo_2015_18_76.

104. Кремень В. Г. Синергетика і освіта: монографія. Київ: Інститут обдарованої дитини, 2014. 348 с.

105. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в освітньому просторі : монографія. Київ : «Знання» України, 2010. 519 с.
106. Крутій К. Л. Педагогічна технологія освітньої роботи в полікультурному середовищі з дітьми старшого дошкільного віку. *Дошкільна освіта*. 2007. № 3. С. 4–20.
107. Крутій К. Л., Гавриш Н. В., Янкович О. І. Особливості розвитку пасіонарних якостей дітей у закладах дошкільної освіти. *Наукові записки ТНПУ імені В. Гнатюка*. № 2 (2018). С. 147–156.
108. Крутій К. Л., Зданевич Л. В. Сторітеллінг : мистецтво розповідання, або Як зацікавити й мотивувати дітей. *Дошкільне виховання*. 2017. № 7. С. 2–6.
109. Кузьмінська О. Г. Перевернуте навчання: практичний аспект. *Інформаційні технології в освіті*. 2016. № 1 (26). С. 86–98.
110. Кучай О. Професійна підготовка педагога сучасної школи. *Підготовка майбутніх педагогів у контексті стандартизації початкової освіти* : матер. Всеукр. науково-практ. онлайн-конф. (м. Бердянськ, 14 верес. 2017 р.) . Бердянськ , 2017. С. 80–81.
112. Кун М. Эмпирическое исследование установок личности на себя. Современная зарубежная социальная психология. Москва, 1984. С. 180–188.
113. Лисенко Н. Формування еколого-педагогічної культури у майбутніх вихователів дошкільних закладів : автореф. дис ... д-ра пед. наук: 13.00.08 / Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2009. 44 с.
114. Лісовська Т. А. Розвиток творчих здібностей старших дошкільників у процесі музично-імпровізаторської діяльності. *Наука і освіта*. 2013. № 3. С. 93–95. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NiO_2013_3_28
115. Лобова О. Педагогічні основи музично-хореографічної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2017. № 8. С. 12–23.
116. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності. URL : [https:// mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2018/10/25/recomendatsii.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2018/10/25/recomendatsii.pdf).

117. Методичні рекомендації та вимоги до написання та оформлення магістерських робіт / Укладачі: І. П. Аносов, М. В. Елькін, О. С. Максимов, Ж. Г. Найдиш. Мелітополь, 2005. 26 с.

118. Миськова Н. М. Педагогічний тренінг як форма підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до реалізації ідей сталого розвитку. *Педагогічний дискурс : збірник наукових праць*. 2018. № 24. URL : <http://ojs.kgpa.km.ua/index.php/peddiscourse/article/view/170>.

119. Миськова Н. М. Підготовка майбутніх вихователів до використання технологій вітагенного навчання у формуванні навичок сталого розвитку у дітей дошкільного віку. *Педагогіка та психологія : виклики і сьогодення: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (Київ, 4–5 трав. 2018 р.). Київ : ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2018. С. 49–51.

120. Міненко А. О., Донець І. О. Сучасний вектор професійного саморозвитку особистості у системі вищої педагогічної освіти. *«Стан, проблеми та перспективи педагогічних досліджень і соціальної роботи» : матеріали Міжнар. науково-практ. конфер.*, (м. Сладковічево, Словацька Республіка, 28–29 жовтня 2016 р.). С. 125–127.

121. Міненко А. О., Воскобойнікова Г. Л., Кійко Т. Б. Проектування професійно-орієнтованих індивідуально-консультативних занять з основ здоров'я у формуванні адаптаційних можливостей студентської молоді. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. Вип. 3(110). Серія : Педагогіка. Одеса : ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2016. С. 33–36.

122. Міненко А. О., Кійко Т. Б. Психолого-педагогічні засади організації удосконалення викладання медико-біологічних дисциплін у вищих навчальних закладах. *Педагогічна теорія і практика : Зб. наук. праць* Київ : КиМУ, 2017. Вип. 1 (6) С. 218–233.

123. Міненко А. О., Кошель А. П., Станова А. І. Сучасні виклики організації освітнього простору на засадах інноваційності. *Wissenschaftliche Ergebnisse und Errungenschaften: 2020: der Sammlung wissenschaftlicher Arbeiten ΛΟΓΟΣ» zu den Materialien der internationalen wissenschaftlich-praktischen Konferenz* (В. 3), 25.

Dezember, 2020. München, Deutschland: Europäische Wissenschaftsplattform. С. 87–90.

124. Міненок А. О., Лошак А. Ю. Особливості пізнавальної діяльності дітей старшого дошкільного віку. *Тенденції розвитку психології та педагогіки: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, Україна, 6–7 листопада 2020 року). Київ : ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2020. Ч. 2. С. 104–108.

125. Міненок А. О., Скорик Т. В. До питання важливості науково-дослідної діяльності студентів закладів вищої освіти. *Тенденції сучасної підготовки майбутніх учителів початкової школи: матеріали всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції 7-8 жовтня 2019 року*, м. Умань. С. 100–104.

126. Мкртічян О. А. Виховання дітей засобами традиційної народної культури в ЗВО. *Традиційна культура в умовах глобалізації: збереження автентичності та розвиток креативних індустрій: матер. наук.-практ. конф. (22–23 червня 2018 р., м. Харків)*. Харків: ООМЦКМ, С. 260–261.

127. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року / Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України від 25.06.2013 № 344/2013. URL: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.

128. Ничкало Н. Г. Методологічна культура в науковому зростанні педагога-дослідника. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: Зб. наук. пр.* Київ-Вінниця: ТОВ «Планер», 2016. Вип. 44. С. 22–29.

129. Опалюк О. М., Сербалюк О. М. Культура спілкування : психолог, основи проф. спілкування: навч.-метод, посіб. Кам'янець-Подільський: МЕДОБОРИ, 2004. 192 с.

130. Педагогічна майстерність : проблеми, пошуки, перспективи : Монографія / Н. Ничкало, І. Зязюн, Л. Пуховська, Н. Гузій, Л. Задорожна ; АПН України. Ін-т педагогіки і психології проф. освіти. Київ ; Глухів : РВВ ГДПУ, 2005. 233 с.

131. Підготовка вихователів до розвитку особистості дитини в дошкільному віці : монографія / Г. В. Беленька, З. Н. Борисова, М. А. Машовець [та ін.] ; ред. І. І. Загарницька ; М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. 310 с.

132. Підласий І. П. Діагностика та експертиза : навч. посіб. педагогічних проєктів. Київ : Україна, 1998. 393 с.

133. Побірченко Н. С. Психолого-дослідницькі позиції в освітології. *Освітологія*. 2014. Вип. 3. С. 29–33.

134. Пономаренко Т. О. Теорія і методика формування управлінської культури керівників дошкільної освіти : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Луганськ, 2013. 44 с.

135. Пономаренко Т. О. Формування соціально-моральної компетентності в старших дошкільників на засадах використання сюжетно-рольових ігор. Гуманітарний простір науки: досвід та перспективи : зб. матеріалів XXII Міжнарод. наук.-практ. Інтернет-конф., 30 квітня 2019 р. Переяслав-Хмельницький, 2019. С. 173–178.

136. Присяжнюк Л. А. Використання технології розвитку критичного мислення в підготовці майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до формування соціальної компетентності дошкільників. *Освітній простір України*. 2018. Вип. 12. С. 137–144.

137. Притулик Н. В. Поточне самооцінювання навчальної діяльності студентів у процесі вивчення дисциплін педагогічного циклу. Педагогічні науки №5: збірник наукових праць. Т. 3. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 78–81.

138. Притулик Н. В. Самооцінювальна діяльність майбутніх педагогів як чинник суб'єктивної активності у процесі навчання. Педагогічні науки: збірник наукових праць. Випуск № 80. Херсон, 2017. С. 189–196.

139. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт». Тернопіль : Мандрівець, 2012. 104 с.

140. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкільня» / О. Білан, Л. Возна, О. Максименко та ін. Тернопіль : Мандрівець, 2013. 264 с.

141.Рибалко В. В. Психологія розвитку творчо обдарованої особистості: науково-методичний посібник. Національна академія педагогічних наук, 2010. 441 с.

142.Рибалко Л. С. Теоретичні та прикладні аспекти педагогічної акмеології у вищій школі. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки.* 2017. № 142. С. 156–158.

143.Сазонова А. В. Загальнотеоретичні основи природничо-математичної освіти дітей дошкільного віку: навчальний посібник. 2-ге вид. Київ : Слово, 2014. 248 с.

144.Сисоєва С. О. Технологізація освітньої діяльності в умовах неперервної професійної освіти. *Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: монографія / за ред. І. Зязюна.* Київ, 2000. С. 249–273.

145.Сігаєва Л. Неперервна освіта для ціложиттєвого розвитку особистості людини : історико-педагогічний аспект [Електронний ресурс] / Л. Сігаєва. Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/NPO/2008_1/articles/2008/08_01npolsnoc.pdf .

146.Смолянко Ю. М. Навчальний посібник як засіб формування професійної культури майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Серія: Педагогічні науки / Херсон, держ. ун-т. Херсон, 2016. Вип. БХХІІІ. Том 1. С. 130–134.*

147.Смолянко Ю. М. Використання електронного навчального середовища Мообіє під час підготовки майбутніх вихователів ДНЗ. *Молодий вчений.* 2017. № 4 (44). С. 460–464.

148.Смолянко Ю. М. Діагностика стану сформованості професійної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : зб. наук. пр. Уман. держ. пед. ун-ту ім. Павла Тичини / редкол.: Н. С. Побірченко (голов. ред.) та ін. Умань : ФОН Жовтий О. О., 2017. №57. С. 218–225.*

149.Смолянко Ю. М. Організаційні та психолого-педагогічні умови удосконалення процесу формування професійної культури майбутніх вихователів ДНЗ. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів, нац.*

пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. Чернігів : ЧНПУ, 2017. Вин. 147. Том. 1. С. 355–360.

150. Смолянко Ю. М. Використання інформаційно-комунікаційних технологій під час підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти. *Вплив досягнень психологічних і педагогічних наук на розвиток сучасного суспільства*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 10-11 берез. 2017р.). Харків: Центр пед. дослідж., 2017. С. 75–78.

151. Скорик Т. В., Міненко А. О. Емоційний інтелект як основа професійної успішності майбутнього вчителя початкових класів. *Професійна успішність педагогічного працівника як основа менеджменту якості освітнього процесу: Збірник матеріалів четвертих всеукраїнських педагогічних читань присвячених 80-річчю з дня народження Лідії Кондрашової*. Черкаси: ФОП Гордієнко Є. І, 2019. 436 с. С. 317–320.

152. Соціально-психологічні особливості самореалізації особистості в сучасному суспільстві: монографія / [авт.: В. Й. Бочелюк, С. А. Білоусов, В. М. Борисенко та ін.; за ред. В. Й. Бочелюка]; Класич. приват. ун-т. Запоріжжя: [б. в.], 2009. 279 с.

153. Стрілець С. І. Інноваційні педагогічні технології у вищій школі. Навчально-методичний посібник. Чернігів: Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, 2012. 200 с.

154. Сухомлинський В. О. Допомога вчителю в удосконаленні педагогічної майстерності. Вибр. твори: в 5 т. Київ: Радянська школа, 1977. Т. 4. 643 с.

155. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності. Київ: Либідь, 2003. 376 с.

156. Толерантність до невизначеності: проблематика досліджень. *Практична психологія та соціальна робота*. № 8. 2007. С. 75–80.

157. Турчина І. С. Використання елементів ейдетики як засобу розвитку творчого мислення студентів у процесі вивчення педагогічних дисциплін. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Вип. 135; гол. ред. Носко М. О. Чернігів: ЧНПУ, 2016. С. 246–249.

158. Турчина І. С. Використання технології контекстного навчання у процесі підготовки майбутніх вихователів ДНЗ до роботи в інклюзивних групах. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. Вип. 37-1, Том V (73): Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». Київ : Гнозис, 2017.

159. Філімонова Т. В. Етапи підготовки майбутнього вихователя до патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Київ, 2018. Вип. 61. С. 306–310.

160. Цветкова Г. Г. Аксіологічні засади підготовки вихователя дітей дошкільного віку до виховної діяльності. *Людинознавчі студії. Педагогіка*. 2016. Вип. 2. С. 244–254.

161. Чернишов О. І. Здоров'язберігаючі перлини спадщини Василя Сухомлинського. Наукова скарбниця освіти Донеччини : наук.-метод. журн. 2012. № 4. С. 6–8.

162. Шейко В. М., Кушнарєнко Н. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : Підручник. 2-ге видання, перероб. і доповн. Київ, 2002. 98 с.

163. Янкович О. І., Гичка В. П. Педагогічні технології в закладі дошкільної освіти: реальність чи вимисел учених? *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2020. Вип. 1 (46). С. 148–152.

164. Ярощук Л. Г. Основи педагогічних вимірювань та моніторингу якості освіти : навч. посіб. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2010. 304 с.

ТИТУЛЬНИЙ АРКУШ

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка**

Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв

Кафедра дошкільної та початкової освіти

Кваліфікаційна робота
на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 012 Дошкільна освіта
на тему:

ТЕМА РОБОТИ

Виконала:
студентка VI курсу, 63 групи
Спеціальності 012
«Дошкільна освіта»
Агаранова Марина Миколаївна

Науковий керівник:
к. пед. н., доцент
Турчина Ірина Станіславівна

Продовження Додатку 1

Роботу подано до розгляду «___» _____ 20__ року.

Студентка _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Науковий керівник _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Рецензент _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Кваліфікаційна робота розглянута на засідання кафедри дошкільної та початкової освіти протокол № _____ від «___» _____ 20__ р.

Студентка допускається до захисту даної роботи в екзаменаційній комісії.

Зав. кафедри _____
(підпис) Ірина ТУРЧИНА
(прізвище та ініціали)

РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну роботу

студентки 63 групи спеціальності: 012 «Дошкільна освіта», освітній ступінь: магістр)

Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Рішко Дар'ї Михайлівни

за темою: «Підготовка майбутніх вихователів до створення здоров'язбережувального середовища в закладах дошкільної освіти»

Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що Україна незважаючи на значний досвід пропаганди здорового способу життя, визнання здоров'я пріоритетним напрямом державної політики та одним із основних факторів національної безпеки, де тривалість життя населення є найнижчою, в порівнянні з іншими європейськими державами. Відтак, актуалізується потреба в пошуку нових шляхів, підходів до розуміння проблеми здоров'язбереження, зокрема дітей дошкільного віку.

Основі положення магістерської роботи достатньо обґрунтовані. У вступі обґрунтовано актуальність, сформульовано завдання відповідно до яких визначено об'єкт і предмет дослідження.

У першому розділі проаналізовано стан досліджуваної проблеми у психолого-педагогічній літературі, розкрито основні підходи до визначення сутності основних понять дослідження. до створення здоров'язбережувального середовища в ЗДО. Проаналізовано особливості професійної підготовки майбутніх вихователів у вищій школі та узагальнено досвід фахівців у галузі дошкільної освіти який свідчить про необхідність вивчення даної проблеми.

У другому розділі Д. М. Рішко обґрунтовано, структурні компоненти готовності майбутніх вихователів до створення здоров'язбережувального середовища в ЗДО: особистісно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісний. Відповідно до окреслених компонентів визначено критерії та рівні готовності майбутніх вихователів до створення здоров'язбережувального середовища в ЗДО – низький, середній, високий. Обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до створення здоров'язбережувального середовища в ЗДО. Описано процес та результати експериментального дослідження, який підтвердив ефективність впроваджених педагогічних умов.

Цінним у роботі Д. М. Рішко є розробка авторського посібника . – «Здоров'язбережувальні технології в закладах дошкільної освіти» для студентів спеціальності «Дошкільна освіта», працівників закладів дошкільної освіти та батьків.

Рецензована робота поглиблює розуміння важливості підготовки майбутніх вихователів до створення здоров'язбережувального середовища в закладах дошкільної освіти. Зміст, структура, логіка викладу, висновки, бачення системності та перспективи переконують у тому, що магістрантка ґрунтовно володіє теорією проблеми в поєднанні з практичною роботою.

Наукове дослідження Д. М. Рішко закінчується логічними висновками, які сформовані відповідно до вимог, що виносяться до робіт такого типу.

Робота в цілому відповідає сучасним вимогам до написання кваліфікаційних робіт і заслуговує високої оцінки.

Рецензент:

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри соціальної роботи ННІ права
і соціальних технологій Чернігівського
національного технологічного університету

Т.М. Децюк

ЗМІСТ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ (ПРИКЛАД)

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТВОРЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК СКЛАДОВОЇ ІМІДЖУ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	7
1.1. Аналіз науково-педагогічної літератури щодо проблеми створення іміджу закладу дошкільної освіти в психолого-педагогічній літературі	7
1.2. Загальна характеристика створення здоров'язбережувального середовища закладу дошкільної освіти	20
1.3. Умови створення здоров'язбережувального середовища як складової іміджу закладу дошкільної освіти.....	27
Висновки до розділу 1	30
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ВПРОВАДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ СТВОРЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК СКЛАДОВОЇ ІМІДЖУ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	32
2.1. Аналіз стану здоров'язбережувального середовища в закладах дошкільної освіти	32
2.2. Система роботи щодо створення здоров'язбережувального середовища як складової іміджу закладу дошкільної освіти	48
2.3. Результати впровадження педагогічних умов створення здоров'язбережувального середовища в практику роботи закладів дошкільної освіти.....	57
Висновки до розділу 2	67
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	70
ДОДАТКИ	80

ОФОРМЛЕННЯ ЗАГОЛОВКІВ РОЗДІЛІВ І ПІДРОЗДІЛІВ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ (ПРИКЛАД)

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТВОРЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК СКЛАДОВОЇ ІМІДЖУ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

1.1. Аналіз науково-педагогічної літератури щодо створення іміджу закладу дошкільної освіти в психолого-педагогічній літературі

Початок ХХІ ст. в Україні позначений вагомими політичними, економічними та соціальними змінами. Ринкова система стосунків істотно змінила психологію суспільства, його пріоритети й систему вартостей, вплинула на всі сфери життя й, зокрема, освіту. У сьогоденні це характеризується модернізацією її змісту, форм і методів, розробкою та апробацією новітніх освітньо-психологічних технологій, появою нових типів освітніх закладів, зокрема дошкільних. Зазначені зміни, у свою чергу, вимагають постійної праці керівника над власним позитивним іміджем як віддзеркаленням іміджу самого закладу освіти, а також вражень, думок і оцінок усіх учасників освітнього процесу, здійснюваного в ньому. До сфери цієї діяльності впевнено входить низка важливих понять: ринок, маркетинг, бізнес, конкуренція, сфера послуг тощо.

ОФОРМЛЕННЯ ІЛЮСТРАЦІЙ (ПРИКЛАД)

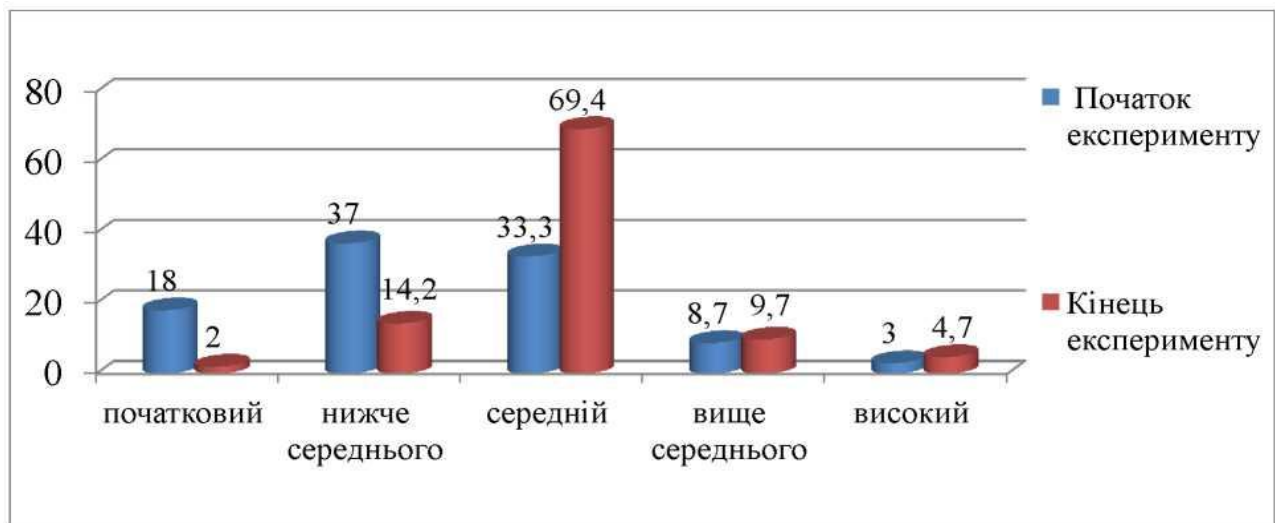

Рис. 2.3. Рівні сформованості ціннісного ставлення майбутніх вихователів дітей дошкільного віку до здоров'я експериментальної групи, у (%).

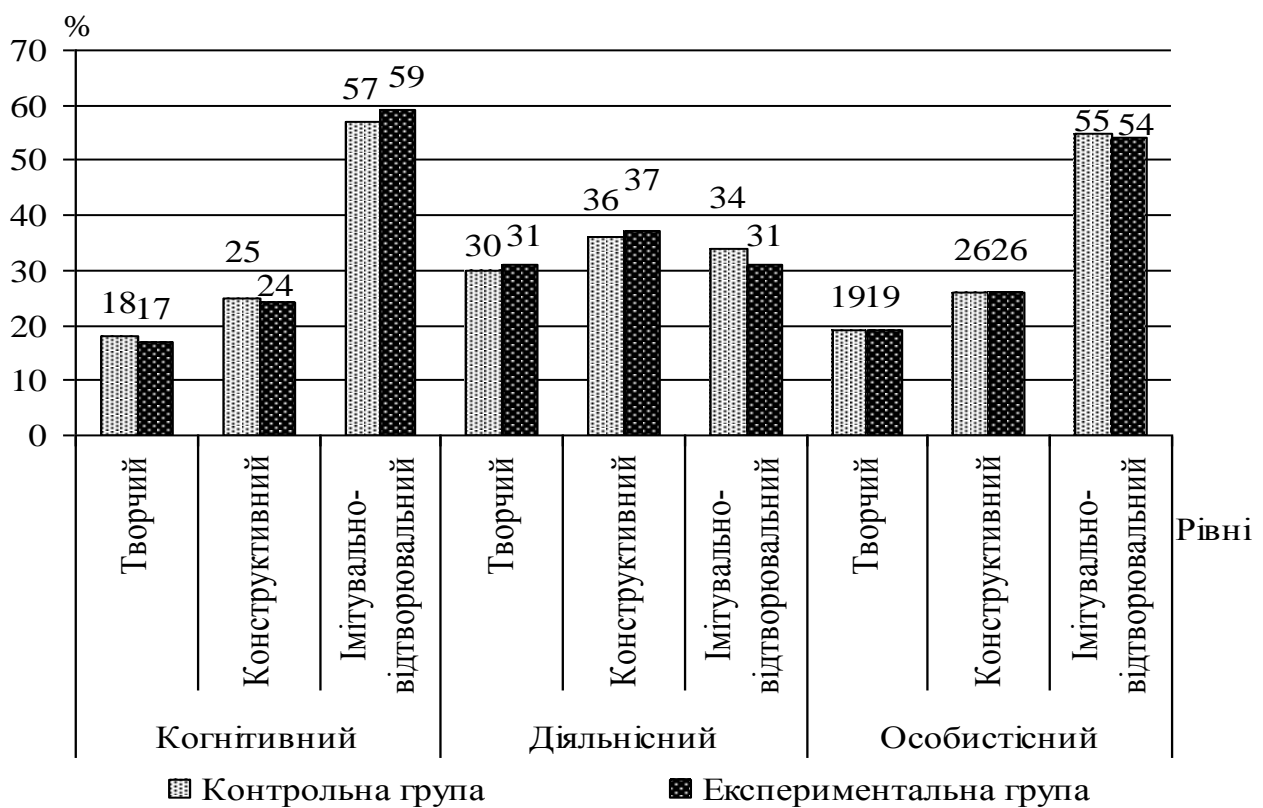

Рис. 2.4. Співвідношення рівнів готовності до навчання рухових дій дітей дошкільного віку в експериментальній та контрольній групі на початку експерименту (у %)

ОФОРМЛЕННЯ ТАБЛИЦІ (ПРИКЛАД)

Таблиця 2.4

Аналіз змісту програм щодо формування культури здоров'я дітей 5-6 років

Назва програми	Назва розділу	Зміст формування культури здоров'я	
		п'ятий рік	шостий рік
Українське дошкільля	Основи здоров'я	Виховувати в дітей свідомість того, що людина – частина природи і суспільства, встановлювати гармонійні взаємини з природою; закріплювати навички особистої гігієни, загартування організму та його рухової активності; сприяти профілактиці усуненню шкідливих звичок; вчити керувати своїми емоціями; поглиблювати знання про оздоровчі аспекти побуту українського народу: одяг, посуд, їжа та ігри-забави.	Розширювати уявлення дітей про призначення і дію органів та систем організму людини й умови їх нормального функціонування; закріплювати поняття про способи зміцнення здоров'я; продовжувати вчити дотримувати правил особистої гігієни та культури споживання їжі; вчити адекватно реагувати на різні життєві ситуації, стримувати негативні емоції; закріплювати знання про оздоровчі властивості української національної обрядової їжі та оздоровчу спрямованість побуту українського народу.
Світ дитинства	«Здоров'я та фізичний розвиток»	Формувати та поглиблювати знання про: людину як живу істоту, яка живе серед живої та неживої природи; з органами її тіла, їх функціями; необхідність збереження зору, слуху, зубів; дихання людини; користь загартовувальних та культурно-гігієнічних процедур, їх зв'язок із розвитком функцій шкіри та всього організму. Вчити виконувати: вправи для збереження зору, дихальні вправи; вправи для тренування слуху.	Формувати: усвідомлення про цінність здоров'я, основні чинники його збереження; роль загартування, ранкової гімнастики, плавання, правильного харчування, безпечної поведінки, гігієни тіла у зміцненні здоров'я і запобіганні захворюванням; бажання брати участь в оздоровчих та фізкультурно-розвивальних заходах, виявляти позитивне ставлення до національних та сімейних оздоровчих традицій. Поглиблювати та вдосконалювати: знання про вплив основних природних чинників на стан здоров'я організму людини.
			Можливості; шкідливе та корисне для організму, органи чуття та правила їх охорони. Формувати уявлення про народження людини та різні етапи її життєвого шляху (дитинство, юність, зрілість, старість), статеву належність та її ознаки. Виховувати повагу до протилежної статі.

**Рівні сформованості ціннісного ставлення майбутніх вихователів
дітей дошкільного віку до здоров'я, %**

Групи	Етапи дослідження	Рівні (у %)				
		Низький	Нижче середнього	Середній	Вище середнього	Високий
ЕГ	Початок	19,0	37,0	33,3	9,7	1
	Кінець	2	14,2	69,4	9,7	4,7
КГ	Початок	18,6	14,0	55,4	10,0	2
	Кінець	17,6	10,0	51,4	20,0	1

ПРИКЛАД ОФОРМЛЕННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ СПИСКУ ДЖЕРЕЛ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бахрушин В. Компетентності і результати навчання у нових стандартах вищої освіти. *Освітня політика: портал громадських експертів*. URL: <http://education-ua.org/ua/articles/702-kompetentnosti-i-rezultati-navchannya-u-novikh-standartakh-vishchoji-osviti>.

2. Беленька Г. В. Теоретико-методичні засади формування професійної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів в умовах ступеневої підготовки : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08. К., 2012. 493 с.

3. Бех І. Д. Виховання особистості : у 2 кн. Київ, 2003. Кн. 1. Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. 280 с.

4. Бирка М.Ф. Розвиток концепції неперервної освіти в Україні. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. / [ред. кол. : Т. І. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя, 2014. Вип. 34. С. 69–74.

5. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ ; Ірпінь, 2003. 1440 с.

6. Довідник кваліфікаційних характеристик професій робітників (ДКХП). Київ, 2004. URL: <http://www.jobs.ua/classifier/>.

7. Ляпунова В. А. Сучасний стан готовності вихователів до формування толерантності дітей дошкільного віку. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки*. Чернігів, 2016. Вип. 137. С. 188–192.

8. Павелків Р. В., Цигапало О. П. Психодіагностичний інструментарій в умовах дошкільного закладу: навч. посіб. К., 2013. 296 с.

9. Петрунько О. В. Діти і медіа : соціалізація в агресивному медіа середовищі : монографія. Полтава, 2010. 480 с.

**ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА МАГІСТЕРСЬКИХ РОБІТ
СТУДЕНТІВ З АКТУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

1. Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами образотворчого мистецтва.
2. Виховання взаємодопомоги у дітей дошкільного віку в процесі спільної праці.
3. Технологія розвитку пізнавальних інтересів старших дошкільників засобами математики.
4. Формування соціальної готовності до школи у майбутніх першокласників в умовах дошкільного закладу.
5. Розвиток естетичних почуттів у дітей дошкільного віку засобами синтезу мистецтв.
6. Формування довільної уваги у дітей старшого дошкільного віку.
7. Психолого-педагогічні умови організації індивідуального підходу до обдарованих дітей старшого дошкільного віку в образотворчій діяльності.
8. Формування творчої активності старших дошкільників в процесі виконання творчих завдань.
9. Розвиток навченості старших дошкільників в процесі операції класифікації. Індивідуальний підхід у вихованні гуманних взаємин дошкільників.
10. Розвиток творчої уяви у дітей старшого дошкільного віку в процесі театралізованої ігрової діяльності.
11. Реалізація педагогічного потенціалу народних традицій у вихованні дітей дошкільного віку.
12. Технології художнього розвитку дітей дошкільного віку в контексті освітніх інновацій.
13. Формування риторичних умінь старших дошкільників у процесі художньо- мовленнєвої діяльності.

14. Шляхи збагачення читацьких інтересів старших дошкільників у контексті наступності дошкільної та початкової освіти.
15. Наступність у формуванні культури спілкування дошкільників та молодших школярів.
16. Виховання культури поведінки дітей старшого дошкільного віку в умовах організації спільної діяльності.
17. Формування естетичного відношення дошкільників до природи засобами образотворчої діяльності.
18. Емоційна готовність дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі.
19. Організація спілкування креативних дошкільників з однолітками.
20. Психолого-педагогічні умови розвитку рухової активності старших дошкільників.
21. Формування пізнавальних інтересів дошкільників у процесі дослідницької діяльності.
22. Формування мотиваційної готовності старших дошкільників до навчання у процесі сюжетно-рольової гри.
23. Розвиток естетичних почуттів у дітей дошкільного віку засобами мистецтва. Формування творчих здібностей дошкільників у процесі занять аплікацією.
24. Шляхи формування у дітей дошкільного віку цілісного сприйняття природи.
25. Психолого-педагогічні умови розвитку творчої уяви і фантазії старших дошкільників у контексті формування логіко-математичної компетентності.
26. Закріплення та систематизація знань дітей старшого дошкільного віку про рослинний світ у процесі використання дидактичних ігор природничого змісту.
27. Виховання у дітей старшого дошкільного віку гуманного ставлення до природи в процесі трудової діяльності.
28. Розвивально-ігрове середовище як засіб розвитку пізнавальної діяльності дитини раннього віку.
29. Розвиток самостійності дітей дошкільного віку на заняттях ручної праці.

30. Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку в образотворчій діяльності.
31. Формування пізнавальної самостійності у дітей старшого дошкільного віку в художній праці як основа творчого розвитку.
32. Використання ідей М. Монтесорі про індивідуальне та вільне виховання дітей дошкільного віку в сучасній теорії та практиці ДНЗ.
33. Використання ідей С. Ф. Русової про дитячу діяльність в сучасній теорії та практиці ЗДО.
34. Формування почуттєвої сфери у дітей раннього віку в процесі спілкування з природою.
35. Гендерний підхід в організації фізкультурно-оздоровчих заходів з дітьми старшого дошкільного віку.
36. Використання української казки в процесі ознайомлення старших дошкільників із суспільним довкіллям.

РЕЗУЛЬТАТ ПЕРЕВІРКИ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ НА АКАДЕМІЧНИЙ ПЛАГІАТ (ЗРАЗОК)

National University "Chernihiv Collegium"

ДАТА ЗВІТУ: 2020-12-03 11:49:57

ЗАГОЛОВОК:

Педагогічні умови створення здоров'язбережувального середовища як складової іміджу закладу дошкільної освіти.docx [ID:7762768]

АВТОР:

Іващенко Світлана Борисівна

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:

Кошель Віталій Миколайович

ПІДРОЗДІЛ:

National University "Chernihiv Collegium"

ДАТА ЗАВАНТАЖЕННЯ ФАЙЛУ:

2020-12-03 11:14:24

ПРОПУЩЕНІ ВЕБ-СТОРІНКИ:

Обсяг знайдених подібностей

Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

% Комбінацій з 5 слів, знайдених у всіх доступних джерелах, крім БІОА

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

% Комбінації 25-слів, знайдених у всіх доступних джерелах, крім БІОА

26342

Кількість слів

% цитат

204961

Кількість символів

Перелік можливих спроб маніпуляцій з текстом

У цьому розділі Ви можете знайти інформацію щодо модифікації тексту, яка може бути спрямована на зміну результатів аналізу. Невидимі для особи, яка оцінює вміст документа у роздруковці чи файлі, вони впливають на фрази, порівнювані під час аналізу тексту (викликаючи передбачувані помилки), щоб приховати запозичення, а також підробити значення у звіті про подібність. Слід оцінити, чи є модифікації навмисними чи ні.

Заміна букв кількість символів з інших алфавітів може означати спробу обману, уважно перевірте!	12	показати в тексті
Інтервали кількість збільшених відстаней між літерами - будь ласка, перевірте, чи вони імітують пробіли, викликаючи приєднання слів до звіту	0	показати в тексті
Мікропробіли кількість пробілів із нульовою довжиною - будь ласка, перевірте, чи вони розміщені всередині слів та спричинили поділ слів у тексті	1	показати в тексті
Білі знаки кількість символів з білим кольором шрифту - будь ласка, перевірте, чи використовуються вони замість пробілів, викликаючи приєднання слова (у звіті колір літер змінено на чорний, щоб показати їх)	0	показати в тексті

Подібності за списком джерел

Прокручайте список та аналізуйте, особливо, фрагменти, які перевищують КП 2 (позначено жирним шрифтом). Скористайтеся посиланням "Позначити фрагмент" та перегляньте, чи є вони короткими фразами, розкиданими в документі (випадкові схожості); численними короткими фразами поруч з іншими (мозаїчний плагіат) або великими фрагментами без зазначення джерела (прямий плагіат).

10 найдовших фраз (1.98 %)

Десять найдовших фрагментів знайдених у всіх доступних ресурсах.

**ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПЛАН ВИКОНАННЯ
КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ**

(Ім'я, прізвище студента)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка**

Факультет _____

Кафедра _____

Спеціальність _____

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Завідувач кафедри

_____
(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ініціали)

« ____ » _____ 20 ____ р.

ЗАВДАННЯ НА МАГІСТЕРСЬКУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ

(прізвище ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: « _____ »
_____»

2. Затверджена: протокол № _____ від « ____ » _____ 20 ____ р.
на засіданні кафедри _____

3. Термін подання завершеної роботи на кафедру « ____ » _____ 20 ____ р.

4. Дата захисту кваліфікаційної роботи « ____ » _____ 20 ____ р.

Примітка _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ (ЗРАЗОК)

<i>№</i>	<i>Етапи та зміст виконання роботи</i>	<i>дата</i>	<i>примітка</i>
1.	Вибір теми і призначення наукового керівника магістерської роботи		
2.	Затвердження теми магістерської роботи		
3.	Отримання завдання на проведення наукового дослідження та підготовка календарного плану виконання дипломної магістерської роботи, затвердження його керівником		
4.	Збір та узагальнення зібраного матеріалу за темою дослідження		
5.	Підготовка першого розділу чорнового варіанту роботи і подання на прочитання науковим керівником. Підготовка статті та тез.		
6.	Доопрацювання тексту роботи з урахуванням зауважень наукового керівника, подання її на друге читання		
7.	Підготовка другого розділу чорнового варіанту роботи і подання його на прочитання науковим керівником		
8.	Доопрацювання тексту роботи з урахуванням зауважень наукового керівника, подання її на друге читання		
9.	Підготовка третього розділу чорнового варіанту роботи і подання його на прочитання науковим керівником		
10	Доопрацювання тексту роботи з урахуванням зауважень наукового керівника, збагачення роботи додатковими дослідженнями, що проводились під час виробничо-педагогічної практики, подання її на друге читання		
11	Подання магістерської роботи для реєстрації на кафедрі, рецензування та підготовка відгуку науковим керівником		
10.	Попередній захист магістерської роботи на засіданні кафедри, підготовка до захисту на засіданні екзаменаційної комісії		
11.	Публічний захист виконаної кваліфікаційної роботи		

Науковий керівник:

 (Підпис)

 (Ім'я, прізвище наукового керівника)

**ПРИКЛАДИ ОФОРМЛЕННЯ
БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ У СПИСКУ ДЖЕРЕЛ**

http://akademperiodyka.org.ua/sites/default/files/manual_Radchenko_2017.pdf

ВД «Академперіодика» НАН України розробив на основі цього стандарту нові вимоги оформлення переліків посилань, якими ми радимо користуватись у науковій літературі. Формуючи ці вимоги і приклади до них, ми використовували переважно варіант для укладання первинних позатекстових посилань у повній формі.

Ознайомитись із рекомендаціями ВД «Академперіодика» можна за посиланням: <http://akademperiodyka.org.ua> (Приклади оформлення використаних джерел). Там же наведено приклади:

КНИГИ

Однотомні видання

Один автор

Федорова Л. Д. З історії пам'яткоохоронної та музейної справи у Наддніпрянській Україні. 1870-ті – 1910-ті рр. Київ, 2013. 373 с.

Два і більше авторів

Zhovinsky E. Ya., Kryuchenko N. O., Paparyha P. S. Geochemistry of Environmental Objects of the Carpathian Biosphere Reserve. Kyiv, 2013. 100 p.

Без автора

Людський розвиток в Україні: трансформація рівня життя та регіональні диспропорції: у 2-х т.: кол. моногр. Київ, 2012. 436 с.

Збірники

Софія Київська: Візантія. Русь. Україна. Вип. II. Київ, 2012. 464 с.

Матеріали конференцій, з'їздів, тези доповідей

Физика импульсных разрядов в конденсированных средах. Материалы XVI Международной научной конференции (19–22 авг. 2013, г. Николаев). Николаев, 2013. 253 с.

Скальський В. Р. Становлення методу акустичної емісії в установах Західного наукового центру. *Теорія і практика раціон. проектування, виготовлення і експлуатації машинобуд. конструкцій*: Праці 2 міжнар. наук.-техн. конф. (Львів, 11–13 лист. 2010). Львів, 2010. С. 9–10.

Багатотомні видання

Енциклопедія історії України: у 10 т. Київ: Наук. думка, 2013. Т. 10. 784 с.

ІНШІ ВИДАННЯ

Каталоги

Національна академія наук України. Анотований каталог книжкових видань. 2015. Київ: Академперіодика, 2016. 466 с.

Препринти

Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами. Чорнобиль: Ін-т пробл. безпеки АЕС НАН України, 2006. 7, [1] с. (Препринт. НАН України, Ін-т пробл. безпеки АЕС; 06-1).

Авторські свідоцтва

А. с. 1007970 ССРСР, МКИЗ В 25 J 15/00. Устройство для захвата неориентированных деталей типа валов / В. С. Ваулин, В. Г. Кемайкин ССРСР). № 3360585/25-08 ; заявл. 23.11.81 ; опубл. 30.03.83, Бюл. № 12.

Патенти

Люмінісцентний матеріал: пат. 25742 Україна: МПК6 C09K11/00, C01T1/28, G21H3/00. № 200701472 ; заявл. 12.02.07 ; опубл. 27.08.07, Бюл. № 13. 4 с.

Автореферати дисертацій

Старовойт С. В. Видавнича діяльність Національної академії наук України у 1918–1933 рр.: автореф. дис. ... канд. іст. наук. Київ, 2003. 20 с.

Дисертації

Воскобойнікова-Гузєва О.В. Бібліотечно-інформаційна сфера України в контексті соціальних трансформацій кінця ХХ ст. – 10-х років ХХІ ст.: концепції стратегічного розвитку, динаміка змін, перспективи: дис. ... д-ра наук із соц. комунік.: 27.00.03 / Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2014

Стандарти

ДСТУ 3017-95. Видання. Основні види. Терміни та визначення. Київ, 1995. 47 с.

Рецензія

Касьянов Г. Глобальна еволюція людства: культурно-цивілізаційний вимір. Вісн. Кн. палати. 2001. № 12. С. 14–15. Рец. на кн.: Шейко В. Культура. Цивілізація. Глобалізація (кінець ХІХ – початок ХХ ст.): монографія : у 2 т. Харків, 2001. Т. 1. 520 с. ; т. 2. 400 с.

ЧАСТИНА ВИДАННЯ

Стаття із журналу, збірника, розділ книги

Яцків Я. С., Радченко А. І. Про ефективність видання наукових журналів в Україні. *Вісн. НАН України*. 2012. № 6. С. 62–67.

Вакаренко О. Г. 20 років поступу: цифри і факти. Періодичні та книжкові видання Видавничого дому «Академперіодика» НАН України: 1996–2015. Київ: Академперіодика, 2016. С. 3–11.

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ ВІДДАЛЕНОГО ДОСТУПУ

Опис ресурсу загалом

Наукові публікації і видавнича діяльність НАН України. Київ, 2007. URL: <http://www.nas.gov.ua/publications> (дата звернення: 19.03.2014).

Опис частини електронного ресурсу у позатекстовому переліку бібліографічних посилань

Garfield E. More on the ethics of scientific publication: abuses of authorship attribution and citation amnesia undermine the reward system of science. *Essays of an information scientist*. URL: <http://www.garfield.library.upenn.edu/essays/v5p621y1981-82.pdf> (Last accessed: 16.04.2013).

Опис частини електронного ресурсу у підрядковому бібліографічному посиланні (посторінкових примітках) за умови, що в тексті наведено бібліографічні відомості, які дозволяють документ ідентифікувати (його назву і прізвища авторів, рік випуску) (п. 5.3.6):

URL: <http://www.garfield.library.upenn.edu/essays/v5p621y1981-82.pdf> (Last accessed: 16.04.2013).

Роботу виконано у межах НДР ВД «Академперіодика» НАН України за темою «Науково-видавнича діяльність НАН України та її роль у підвищенні ефективності наукових досліджень».

**Написання обов'язкових елементів оформлення списку літератури
англійською мовою**

Тези доповідей	Abstracts of Papers
Матеріали (праці) конференції	Proceedings of the Conference Title
Матеріали 3 міжнар. конференції симпозіуму, з'їзду, семінару)	Proceedings of the 3rd International Conference (Symposium, Congress, Seminar)
Матеріали II Всеукраїнської конференції	Proceedings of the 2nd All-Ukrainian Conference
Матеріали V Всеукраїнської науково- практичної конференції	Proceedings of the 5th All-Ukrainian Scientific and Practical Conference
Дис. ... канд. наук	Candidate's thesis
Дис. ... д-ра наук	Doctor's thesis
Автореф. дис. ... канд. наук	Extended abstract of candidate's thesis
Автореф. дис. ... д-ра наук	Extended abstract of Doctor's thesis

Написання загальноприйнятих скорочень слів англійською мовою

Вип.	issue
Стаття = Ст.	article
У книзі: = В кн.:	in
Том = Т.	Vol.
Серія = Сер.	ser.
Частина = Ч.	part
Гл.	ch.
та ін.	et al.
Без року публікації = б.г.	No date = n.d.
Без місяця публікації = Б.м.	N.p.
Спец. випуск (розділ)	special issue (section)

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ПЕРЕЛІКУ УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЕГ – експериментальна група

ECTS (ЄКТС) – Європейська кредитно-трансферна система

ЗВО – заклад вищої освіти

ЗК – загальні компетентності

ЗУН – знання, уміння, навички

КГ – контрольна група

МОН України – Міністерство освіти і науки України

НДРС – наукова дослідна робота студентів

ОКХ – освітньо-кваліфікаційна характеристика

ОП – освітня програма

ОР – освітній рівень

ПК – професійна культура

ПО – початкова освіта

ДО – дошкільна освіта

ППК – професійно-педагогічна культура

ФК – фахові компетентності

ФПК – формування професійної культури

Затверджено
наказом Міністерства освіти і
науки України від 12.01.2021 № 33

БАЗОВИЙ КОМПОНЕНТ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ (ДЕРЖАВНИЙ СТАНДАРТ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ)

НОВА РЕДАКЦІЯ

ВСТУП

Базовий компонент дошкільної освіти – це державний стандарт (далі – Стандарт), що визначає вимоги до обов’язкових компетентностей та результатів освіти дитини дошкільного віку (6 (7) років), а також умови, за яких вони можуть бути досягнуті відповідно до міжнародних стандартів якості освіти.

Мета Стандарту – збереження самоцінності дошкільного дитинства, визначення особливостей та вимог до рівня розвиненості, освіченості та вихованості дитини дошкільного віку, забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою.

Дошкільна освіта є невід’ємним складником та першим рівнем у системі освіти (нульовий рівень Національної рамки кваліфікацій), стартовою платформою особистісного розвитку дитини.

Стандарт спрямований на забезпечення рівного доступу до дошкільної освіти всіх дітей раннього та дошкільного віку, зокрема дітей з особливими освітніми потребами, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; утвердження людської гідності та гуманних взаємин між дітьми та батьками-вихователями в дитячих будинках сімейного типу; соціальну підтримку сім’ї та родинних стосунків. Виконання вимог Стандарту забезпечується з урахуванням задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних психічних і фізичних можливостей дитини в найбільш оптимальній для кожної дитини формі.

Стандарт, орієнтований на збагачення виховних традицій українського суспільства сучасними досягненнями та прогресивними світовими тенденціями у сфері освіти.

В основу Стандарту покладено традиційні для дошкільної освіти ідеї гуманістичної педагогіки, спрямовані на гуманне ставлення до дитини, теорії природовідповідності, за якою у дитини треба розвивати задатки та здібності, зберігаючи її природу, ідеї про патріотичне і громадянське виховання, ідеї про використання казки та гри у гармонійному розвитку особистості та актуальну для сучасного етапу розвитку дошкільної освіти в Україні ідею солідарної відповідальності держави, громади, родини, фахівців педагогічної освіти й інших професій, причетних до піклування, догляду та розвитку дітей раннього і дошкільного віку.

Цінності дошкільної освіти:

- визнання самоцінності дошкільного дитинства, його потенціалу та особливої ролі в розвитку особистості;
- щасливе проживання дитиною дошкільного дитинства як передумова її повноцінного розвитку та подальшої самореалізації у житті;
- повага до дитини, особливостей її розвитку та індивідуального досвіду;
- зміцнення фізичного, психічного та соціального здоров'я дитини;
- цінувати життя і благополуччя як вміння плекати, підтримувати та створювати сприятливі умови для себе та інших у безпечному середовищі в природному, предметному та соціальному оточенні;
- розвиток творчих задатків, здібностей, талантів дітей;
- збереження традицій національного досвіду сімейного та суспільного виховання для збагачення культурного потенціалу взаємодії між поколіннями.

Базові принципи реалізації Стандарту складають загальні демократичні принципи суспільного життя:

- демократичність (формування засад демократичного суспільства, де кожен / кожна можуть бути почутими, мають право на самовираження та активну участь);
- рівний доступ до якісної дошкільної освіти кожній дитини, освіти без дискримінації за будь-якими ознаками;

– забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору (основи соціальної, екологічної та економічної свідомості, відповідальності за власні дії та їх наслідки для довкілля);

– міжвідомча взаємодія (співпраця закладів освіти з психологічною, соціальною та медичною службами);

– державно-громадське та державно-приватне партнерство в організації та управлінні дошкільною освітою;

– соціально-педагогічне партнерство громади та всіх учасників освітнього процесу (засновників закладів освіти, батьків або осіб, які їх замінюють, керівників та працівників закладів дошкільної освіти, фахівців, що надають освітні послуги дітям дошкільного віку, інших фахівців).

Зміст та організація освітнього процесу у сфері дошкільної освіти визначаються принципами науковості, систематичності, активності, природовідповідності, які вимагають від педагога такої організації освітньо-виховного процесу, за якої максимально активізується діяльність дитини в пізнанні навколишнього світу, реалізації її творчих задумів та мрій.

Становлення компетентностей дитини під час здобуття дошкільної освіти

Ключові компетентності під час здобуття дошкільної освіти формуються за різними освітніми напрямками, спрямованими на розвиток особистості дитини. Освітні напрями визначають зміст роботи закладу дошкільної освіти через організацію педагогом базових (основних) видів діяльності, які збагачують досвід дитини та реалізуються як особистісне надбання дитини (результат розвитку) за підтримки батьків в умовах родинного виховання.

Компетентність як результат дошкільної освіти та особистісне надбання відображає систему взаємопов'язаних компонентів фізичного, психічного, соціального, духовного розвитку особистості дитини:

– емоційно-ціннісного ставлення;

– сформованості знань;

– здатності та навичок до активного, творчого впровадження набутого досвіду, тобто до регуляції досягнень, поведінки, діяльності.

Педагогічні впливи забезпечують цілісність особистості, яка проявляється в розвинених емоціях, зростаючій свідомості, керованій поведінці.

Стандарт представляє взаємозв'язок між цінностями дошкільної освіти, напрямками освіти (змістом), процесом формування досвіду дитини в різних видах діяльності, що забезпечує освітній результат – компетентність дитини старшого дошкільного віку.

Ключові для дошкільної освіти компетентності дитини (рухова і здоров'язбережувальна, особистісна, предметно-практична та технологічна, сенсорно-пізнавальна, логіко-математична та дослідницька, природничо- екологічна та навички, орієнтовані на сталий розвиток, ігрова, соціально- громадянська, мовленнєва, художньо-мовленнєва, мистецько-творча (художньо- продуктивна, музична, театралізована) та інші мають продовження в освітньому процесі початкової школи та впродовж життя.

Компетентності, що сформовані у дитини в різних видах діяльності за освітніми напрямками: «Особистість дитини», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Дитина в природному докільлі», «Гра дитини», «Дитина в соціумі», «Мовлення дитини», «Дитина у світі мистецтва» створюють базу для збагачення та поглиблення змісту освіти на наступних рівнях освіти у початковій та середній школі. Всі напрями дошкільної освіти продовжено в початковій школі через освітні галузі: мовно-літературну; математичну; природничу; технологічну; інформатичну; соціальну і здоров'язбережувальну; громадянську та історичну; мистецьку; фізкультурну.

НАПРЯМИ (ЗМІСТ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ) ТА РЕЗУЛЬТАТИ (КОМПЕТЕНТНОСТІ ДИТИНИ) ІНВАРІАНТНИЙ СКЛАДНИК СТАНДАРТУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ «ОСОБИСТІТЬ ДИТИНИ»

Рухова компетентність – це здатність дитини до самостійного застосування життєво необхідних рухових умінь та навичок, фізичних якостей, рухового досвіду в різних життєвих ситуаціях.

Результатом сформованої компетентності є задоволення природної потреби у руховій активності, що забезпечує оптимальний рівень фізичної працездатності, засвоєння та використання елементарних знань у галузі фізичної культури, сформованість умінь і навичок для вирішення рухових завдань у різних життєвих ситуаціях.

Емоційно-ціннісне ставлення: виявляє інтерес та потребу у фізичному вдосконаленні, емоційно реагує на власні досягнення у руховій сфері (пластичність, впевненість, виразність та естетика рухів).

Демонструє стійку позитивну мотивацію до активної рухової діяльності, цінує чесність, товариську, підтримку в командних спортивних іграх, виявляє спритність, вміння боротися, вигравати і програвати.

Виявляє позитивне ставлення до загартовувальних та гігієнічних процедур.

Сформованість знань: знає назви основних рухів, предметів та спортивних знарядь, усвідомлює роль фізичних вправ у розвитку та зміцненні організму. Здатна до пізнання основ фізичного розвитку.

Знає та свідомо дотримується правил у рухливих, спортивних іграх та вправах (зокрема з елементами змагання). Знає про індивідуальний принцип користування гігієнічними засобами.

Навички: має сформовані життєво необхідні рухові уміння та навички, розвинені фізичні якості, достатній руховий досвід, який дозволяє застосовувати адекватні фізичні зусилля відповідно до ситуації. Володіє власним тілом, свідомо реагує на елементарні потреби організму, витримує відповідно до віку фізичне навантаження. Виявляє вольові зусилля у руховій діяльності, координує рухи, уміє орієнтуватися в просторі. Здатна самостійно застосовувати руховий досвід у повсякденному житті, оцінює і регулює можливості власного тіла. Володіє основними рухами (ходьба, біг, стрибки, лазіння, метання).

Виконує з різних вихідних положень вправи на предметах, з предметами та без них.

Володіє елементарними навичками загартування та особистої гігієни. Прагне бути охайною. Самостійно виконує основні гігієнічні процедури. Без нагадування дорослого користується основними гігієнічними засобами та предметами догляду за тілом.

Намагається контролювати власну поставу; усвідомлює вплив постави на здоров'я, естетику рухів; виконує комплекс вправ для запобігання порушенням постави та плоскостопості.

Здоров'язбережувальна компетентність – це здатність дитини до застосування навичок здоров'язбережувальної поведінки відповідно до наявної життєвої ситуації; дотримання основ здорового способу життя, збереження та зміцнення здоров'я у повсякденній життєдіяльності.

Результатом розвитку цієї компетентності є потреба в опануванні способами збереження та зміцнення власного здоров'я, сукупність елементарних знань про людину та її здоров'я, здоровий спосіб життя; стійка мотивація еколого-валеологічної спрямованості щодо пізнання себе та довкілля, яка спонукає до використання навичок здоров'язбережувальної поведінки.

Емоційно-ціннісне ставлення: виявляє потребу в засвоєнні способів збереження власного здоров'я, орієнтованих на самопізнання та реалізацію особистої активності в житті. З повагою ставиться до людей, незалежно від їхньої статі, віку та стану здоров'я. Виявляє позитивне ставлення до національних та сімейних здоров'язбережувальних традицій, активних форм діяльності та відпочинку, культури харчування та загартовування.

Сформованість знань: усвідомлює цінність здоров'я, його значення для повноцінної життєдіяльності. Володіє уявленнями про основні чинники збереження здоров'я – рухова діяльність, правильне харчування, дотримання питного режиму, безпечна поведінка, догляд за тілом. Орієнтується в основних показниках власного здоров'я (гарне самопочуття, відсутність больових відчуттів) та здоров'я людей, які її оточують. Знає про існування різних захворювань, орієнтується в елементарних видах допомоги людині, яка хворіє. Здатна встановлювати елементарну залежність між здоровим розвитком людського тіла та повноцінним харчуванням. Називає основні групи продуктів харчування, відрізняє корисну їжу від шкідливої. Оперує назвами основних корисних напоїв, знає про їхню роль для розвитку організму. Розуміє виняткове значення питної води для здоров'я, орієнтується в ознаках спраги й голоду.

Має цілісне уявлення про будову людського тіла. Визначає і правильно називає елементарні функціональні можливості людського організму. Орієнтується у призначенні та дотримується правил дбайливого ставлення до органів чуттів.

Усвідомлює, що людина народжується, проходить різні етапи життєвого шляху – дитинство, юність, зрілість, старість. Має елементарне уявлення про статеву належність, орієнтується в ознаках своєї статевої належності.

Диференціює поняття «безпечне» і «небезпечне», усвідомлює важливість безпеки життєдіяльності (власної та інших людей). Знає правила поведінки з незнайомими людьми, орієнтується у правилах поводження з незнайомими предметами та речовинами; пожежної та електробезпеки; користуванні транспортом; в основних знаках дорожнього руху тощо. Знає правила безпечного перебування вдома, у закладі дошкільної освіти, на вулиці, на воді, льоду, ігровому, спортивному майданчиках. Усвідомлює, до кого можна звернутись за допомогою в різних ситуаціях.

Навички: дотримується правил здоров'язбережувальної поведінки. Повідомляє дорослому про погане самопочуття, під його керівництвом виконує необхідні лікувально-профілактичні процедури. Уміє оцінювати поведінку власну та інших людей щодо дотримання здорового способу життя. Бере участь в оздоровчих та фізкультурно-розвивальних заходах. Дитина демонструє здатність скористатися номером телефону основної служби допомоги (пожежна, медична, поліція). Володіє навичками безпечної

поведінки при агресивному поводженні однолітків, інших дітей або дорослих.

Особистісна компетентність. Освітній потенціал компетентності реалізується у творчій активності дитини у всіх специфічно дитячих видах діяльності (ігровій, пізнавальній, образотворчій). Виявляється в особистісних якостях дитини – від елементарних уявлень та позитивного ставлення дитини до свого внутрішнього світу (думок, почуттів, мрій, бажань, мотивів, планів, ідеалів, цілей, прагнень) до становлення основ її світогляду і розвиненості її свідомості (пізнавальної активності, емоційної сприйнятливості, позитивної налаштованості дій, думок, оптимістичними переживаннями, реалістичними намірами). Особистісну компетентність характеризує сформованість самосвідомості: ідентифікації себе зі своїм «Я», позитивної самооцінки, домагання визнання іншими її чеснот, уміння співвідносити «хочу» (мотиви, наміри), «можу» (знання, вміння навички), «буду» (регуляція поведінки та діяльності), здатність уявляти себе в минулому,

теперішньому, майбутньому часі; орієнтування у своїх основних правах і обов'язках. Результатом сформованої компетентності є:

Емоційно-ціннісне ставлення: приймає своє ім'я, демонструє інтерес, приналежність і повагу до своєї родини, її традицій і звичаїв. Виявляє інтерес до свого внутрішнього світу (думки, почуття, бажання, мрії, ставлення). Орієнтується в основних емоціях і почуттях, усвідомлює, чого хоче (не хоче); може обґрунтувати своє ставлення. Має позитивну самооцінку та розуміє свою соціальну відповідальність у партнерських стосунках із однолітками. Виявляє переважно оптимістичне світовідчуття щодо свого сьогодення і майбутнього.

Сформованість знань: має позитивне уявлення про себе (Я – хороша / хороший), оперує займенником «Я», вирізняє себе з-поміж інших, орієнтується у своїх чеснотах і вадах, знає та усвідомлює свої права, права інших, обов'язки, статеvu, родинну, соціальну приналежність та саму себе в часі, просторі тощо. Розуміє своє місце в системі людської життєдіяльності – у сім'ї, групі однолітків, соціально- комунікативному просторі, у різних видах діяльності. Правильно називає основні ознаки різних вікових періодів

(дитинство, юність, зрілість, старість). Диференціює добро і зло, здатна управляти собою, власною поведінкою в різних життєвих ситуаціях, оперуючи усвідомленими ціннісними орієнтаціями, позитивними мотивами.

Навички: характеризує себе як він / вона, а в майбутньому чоловік / жінка. Прагне досягати поставленої мети особистої діяльності. Має навички обходитися своїми силами, самостійно в знайомих ситуаціях. За необхідності вміє звертатися по допомогу. Здатна встановлювати причинно-наслідкові та смислові зв'язки між подіями життя, своїми переживаннями.

Адекватно реагує на різні життєві ситуації, управляє собою, намагаючись стримувати негативні емоції, співвідносить характер емоційної поведінки з її наслідками для інших. Передбачає результати своєї діяльності, знає їхнє значення для себе і тих, хто поряд, усвідомлює свою відповідальність за вчинене. Виявляє самоповагу (Я – хороша / хороший), повагу до інших (інші також хороші), власну гідність.

Участь батьків

Підтримка батьками процесу формування особистості дитини може відбуватися шляхом:

розвитку рухових навичок:

- дотримання спільних вимог щодо розпорядку дня, який відповідає віковим особливостям дитини;
- допомоги дитині у виконанні щоденних гігієнічних процедур, загартовувальних процедур, доступних в домашніх умовах;
- заохочення дитини до активної рухової діяльності вдома та на вулиці, проведення спільних ігор, розваг, інших форм спортивного дозвілля;
- прогулянок на свіжому повітрі за різних погодних умов;

розвитку здоров'язберезувальних навичок:

- створення вдома сприятливого середовища за родинними традиціями здоров'язбереження, роз'яснення користі та шкоди певних дій як для власного здоров'я, так і членів родини;
- зацікавлення і заохочення дитини до вживання корисних для здоров'я продуктів харчування;
- закріплення в різних життєвих ситуаціях навичок безпечної поведінки вдома, на вулиці, громадських місцях;

– використання художніх творів (казки, оповідання, вірші, твори живопису тощо) про здоровий спосіб життя

розвитку самоставлення / самосвідомості дитини:

– безумовного цілісного сприйняття дитини як повноцінного члена родини, а саме: поваги до її потреб та бажань, її емоційної підтримки та заохочення; врахування вподобань та смаків, врахування думки дитини під час прийняття спільних рішень, надання їй відчуття безпеки та захищеності;

– узгодженості цінностей, виховних позицій та впливів між усіма членами родини;

– створення в родинних умовах простору для активної життєдіяльності дитини на побутовому та культурному рівнях;

– забезпечення щоденного позитивного емоційного, вербального та фізичного контакту з дитиною, вияв щирої зацікавленості та особистої участі у справах дитини (ігри, освіта, дозвілля, побут, спілкування тощо);

– забезпечення умов для набуття дитиною соціального досвіду взаємодії з однолітками та дорослими (відвідування місць громадського користування; гра та освіта з іншими дітьми; участь у культурних, мистецьких, громадських подіях тощо);

– позитивне ставлення до закладу дошкільної освіти, а також підтримка авторитету педагога, готовність включитися в розвивальну та/або корекційну роботу, ініційовану фахівцями психолого-педагогічного супроводу (педагоги, психологи, медики та інші профільні фахівці), що зумовлена індивідуально-типологічними особливостями та потребами в розвитку дитини.

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ «ДИТИНА В СЕНСОРНО-ПІЗНАВАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ»

Предметно-практична, технологічна компетентність – здатність дитини реалізовувати творчі задуми з перетворення об'єктів довкілля з використанням різних матеріалів, що спираються на обізнаність із засобами та предметно-практичними діями, з допомогою дорослого чи самостійно у процесі виконання конструктивних, технічно-творчих завдань, завдань з моделювання.

Результатом сформованої предметно-практичної, технологічної компетентностей є творче самовираження через сформовані предметно-практичні та технологічні дії в самотійній і спільній з однолітками діяльності.

Емоційно-ціннісне ставлення: виявляє інтерес і бажання до відтворення різних об'єктів навколишнього світу різними способами (конструювання, моделювання), засобами (різні види конструкторів), природним і штучним матеріалом та інструментами; емоційно реагує, переживає почуття радісного задоволення від процесу та результату власної і колективної предметно-практичної діяльності; надає перевагу у виборі цікавих, конструктивних, предметно-практичних завдань, які передбачають участь у суспільно значущій діяльності спільно з дорослими та іншими дітьми; виявляє інтерес і повагу до професій, демонструє позитивне емоційно-ціннісне ставлення до людської праці та професійної діяльності дорослих.

Сформованість знань: виявляє обізнаність з предметами та їхніми властивостями, зокрема з матеріалами, з яких виготовляють речі (пластик, папір, метал, тканина, гума, глина тощо); має уявлення про виготовлення предметів докільця (елементарні способи їх обробки: пошив, вирізання, видування тощо); знає та виконує правила техніки безпеки і роботи з інструментами. Розуміє важливість раціонального використання матеріалів, обережного ставлення до продуктів праці.

Навички: володіє видами предметно-практичної діяльності: конструювання (з будівельного матеріалу, з паперу (оригамі, паперопластика), з природного матеріалу, з деталей конструкторів тощо), наочне моделювання (конструкцій, моделей, наприклад, часу: ранок-день-вечір-ніч, пів року: зима-весна-літо-осінь тощо), проектування, технічної творчості (створення конструкцій, споруд, технічних елементів). Вміє визначати мету, прогнозувати кінцевий результат, планувати послідовність дій, узгоджувати власні дії з діями партнерів.

Демонструє сформованість умінь розглядати конструкції, виокремлювати їхні основні складові, співвідносити за розмірами, формами, розташуванням, аналізувати та оцінювати результат своєї роботи та роботи однолітків, вносити корективи, виправляти помилки. Турботливо ставиться до рукотворних виробів. Вміє використовувати зразки та намагається додати самотійні знахідки

та рішення у створенні виробів, проявляє фантазію, винахідливість, імпровізує, використовуючи наявні ресурси, альтернативно застосовує предмети та матеріали, зважаючи на їхні властивості, генерує ідеї та заохочує товаришів бажанням їх реалізувати, прагне довести розпочату справу до логічного завершення.

Виокремлює потрібну інформацію про об'єкти довкілля з малюнку, плану, моделі, схеми, порівнює різні моделі одного й того ж самого об'єкта. Долучається до рукоділля (*handmade*) з різними матеріалами з метою удосконалення навколишнього життєвого простору.

Сенсорно-пізнавальна, логіко-математична, дослідницька компетентність – це здатність дитини використовувати власну сенсорну систему в процесі логіко-математичної і дослідницької діяльності.

Результатом є наявність пізнавальної мотивації, базису логіко-математичних, дослідницьких знань, набутих дитиною умінь і навичок (аналізу, порівняння, узагальнення, здійснення самоконтролю), пізнавальний досвід, що накопичується і використовується в різних видах дитячої діяльності.

Емоційно-ціннісне ставлення:

– виявляє інтерес до цікавих конструктивних завдань, пов'язаних із інтелектуальним напруженням; мотивована на дослідження об'єктів і явищ, пізнання нового;

– виявляє стійкий інтерес до дослідницького пошуку як у спеціально створених проблемних ситуаціях, так і у вільній діяльності; демонструє позитивне емоційно-ціннісне ставлення до математики, математичного матеріалу;

– виявляє внутрішню пізнавальну потребу виконувати логіко-математичні, дослідницькі завдання, демонструє інтерес до самостійного розв'язання цих завдань;

– відчуває задоволення від інтелектуальних труднощів, докладає вольових зусиль для їх подолання.

Сформованість знань: має уявлення про основні математичні поняття «число», «величина», «форма», «простір», «час»; демонструє володіння знаннями і способами діяльності, які дають змогу розв'язувати пізнавальні суперечності; виявляє сформованість логіко-математичних уявлень у предметно-практичній і дослідницькій діяльності; знає і правильно називає еталони

площинних та об'ємних геометричних форм, просторові напрями, одиниці вимірювання часу, параметри величини, усвідомлює зв'язки між кількісними, порядковими числівниками, просторовими, часовими поняттями; знає і свідомо використовує термінологію елементарної математики у власному мовленні; знає і розуміє елементарні правила безпеки під час проведення простих фізичних експериментів.

Навички: встановлює залежності між числами натурального ряду, величинами, просторовими ознаками; володіє основними одиницями вимірювання часу, величини. Здатна спрямовувати сенсорні процеси відчуття, сприйняття, увагу на пізнання об'єктів довкілля; диференціювати сенсорні еталони за ознаками форми, величини, кольору, просторового розташування; здатна за допомогою власної сенсорної системи досліджувати предмети й об'єкти дійсного світу, виявляти в них спільне і відмінне; використовувати різні способи обстеження, раціональні прийоми порівняння, набуті у процесі взаємодії з дорослими і однолітками; доцільно, усвідомлено використовувати елементарні математичні знання в знайомих та нових пізнавальних ситуаціях; знаходити різні варіанти розв'язання логіко-математичних завдань; аналізувати, узагальнювати, класифікувати, групувати предмети, об'єкти за ознаками форми, величини, кількості, кольору, здійснювати серіацію, елементарне кодування властивостей та якостей предметів, об'єктів за допомогою символічних позначень; робити висновки та узагальнення, самостійно виправляти помилки, оцінювати результати власної роботи, наполегливо досягати кінцевої мети у розв'язанні логіко-математичних, пошуково-дослідницьких завдань.

Участь батьків

Підтримка батьками процесу формування сенсорно-пізнавального простору, предметно-практичних дій дитини може відбуватися шляхом:

розвитку предметно-практичних та технологічних навичок:

– забезпечення дитини необхідними матеріалами (конструкторами, папером, природним матеріалом, залишковим і допоміжним матеріалами) для самостійної творчої діяльності, настільно-друкованими іграми;

– обговорення з дитиною призначення предметів та їх безпечного застосування;

– розмов та бесід з дитиною про властивості та призначення предметів;

– залучення до виконання доручень вдома (скласти іграшки, полити квіти тощо);

– залучення дитини до рукоділля (йапсітасіє) з різними матеріалами з метою удосконалення навколишнього життєвого простору;

розвитку сенсорно-пізнавальних, логіко-математичних та дослідницьких навичок дитини:

– використання у взаємодії з дитиною різноманітних інтелектуальних ігор (лабіринти, конструктори, кубики, мозаїки, ЛЕГО) іграшками, книжками пізнавального змісту (дитячі енциклопедії, художні твори, словники);

– спільне розв'язання вправ, ігор, завдань, запитань математичного змісту під час прогулянок і спостережень у природі, пізнавальних розмов та бесід з дитиною;

– організація та планування часу для спільних сімейних справ, життєдіяльності родини у вихідні / святкові дні: проведення спільних ігор і розваг, вікторин логіко-математичного змісту;

– проведення елементарних дослідів та експериментів з матеріалами та речовинами із залученням дитини до коментування процесу дослідження та до спільного аналізу його результатів.

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ «ДИТИНА В ПРИРОДНОМУ ДОВКІЛЛІ»

Природничо-екологічна компетентність – це здатність дитини до доцільної поведінки в різних життєвих ситуаціях, що ґрунтується на емоційно-ціннісному ставленні до природи, знаннях її законів та формується у просторі пізнавальної, дослідницької, трудової, ігрової діяльності.

Емоційно-ціннісне ставлення: виявляє інтерес до пізнання природи рідного краю, близького оточення, своєї держави України, цікавиться об'єктами і явищами планети Земля і видимих об'єктів Космосу. Емоційно реагує на природне довкілля; демонструє повагу

до різних форм життя; позитивно реагує на ситуації взаємодії з різними об'єктами природи.

Виявляє інтерес і готовність до діяльності, що забезпечує пізнання природи і формування навичок доцільної поведінки.

Сформованість знань: має загальні уявлення про природу планети Земля і Всесвіту; розуміє, що Земля є частиною Космосу, а всі його об'єкти (зорі, планети, комети, метеорити тощо) знаходяться дуже далеко; володіє елементарними уявленнями про дослідження Космосу людиною; знає, що на планеті Земля є неживі і живі об'єкти природи; усвідомлює зв'язки між рослинами і тваринами, їхні функції в природі; встановлює залежність об'єктів природи від екологічних факторів; розуміє особливості та умови розвитку рослин (фази розвитку, екологічні фактори, поживність ґрунту, догляд), існування тварин (стадії розвитку, залежність від середовища існування, реакції на сезонні зміни; усвідомлює поділ рослин і тварин на групи; знає, що є дикорослі і культурні рослини; дикі, свійські тварини; знає правила поведінки з ними; володіє знаннями про основні властивості неживих об'єктів природи (повітря, вода, пісок, глина, каміння), які може виявляти під час елементарних дослідів; усвідомлює значення назв-характеристик окремих властивостей об'єктів та фізичних явищ навколишнього світу (твердість, м'якість, сипучість, в'язкість, плавучість, розчинність; швидкість, напрямок тощо); володіє назвами штучних матеріалів, виготовлених людиною із природної сировини (метал, гума, тканина, пластик, папір тощо); знає ознаки пір року і явищ природи.

Усвідомлює, що життя людини неможливе без природи; обізнана з позитивним і негативним впливом людини на природне довкілля, проблемами довкілля, насамперед змінами клімату, і необхідністю заощаджувати енергію, воду, сортувати сміття тощо у повсякденному житті і має первинні навички такої поведінки; свідомо використовує знання про природу в різних видах діяльності та життєвих ситуаціях; орієнтується в діяльності людини, спрямованій на збереження, відтворення й охорону природи.

Навички: дитина виявляє здатність спостерігати за природними об'єктами та явищами планети Земля та видимими об'єктами Космосу; спроможна класифікувати та групувати природні об'єкти рослинного й тваринного світу за характерними ознаками; здатна самотійно чи з незначною допомогою дорослого

проводити нескладні дослідження з пізнання властивостей об'єктів природи, спостерігати за явищами природи та помічати зміни у стані природи й погоди, оцінювати метеорологічні явища (температура повітря, вітер, опади тощо); здатна до адекватної поведінки на основі оцінки природних явищ та стану погоди.

Здатна з допомогою дорослого вирощувати рослини, доглядати за домашніми улюбленцями та піклуватись про них; демонструє дотримання правил природодоцільної поведінки, навички бережливого ставлення до ресурсів; відгукується на пропозиції дорослого зберігати й покращувати природне довкілля чи надавати допомогу живим об'єктам природи.

Навички, орієнтовані на сталий розвиток, виявляються у сформованості в дітей початкових уявлень про сталі дії і поведінку, усвідомленні необхідності збереження ресурсів планети й особистої причетності до цього; розвиненості - ефективних звичок соціальної поведінки, економного споживання ресурсів та збереження природи.

Емоційно-ціннісне ставлення: дитина мотивована на цінності сталого розвитку (дружні стосунки між людьми, раціональне використання природних ресурсів тощо). Виявляє небайдужість до природоохоронної діяльності дорослих, бажання брати участь у проведенні заходів, спрямованих на підтримку цінностей сталого розвитку. Виявляє дружнє ставлення до близьких і знайомих, що проявляється у дотриманні мовленнєвого етикету, наданні допомоги тим, хто її потребує, тощо.

Сформованість знань: має початкові уявлення про дії та поведінку, орієнтовані на сталий розвиток, в екологічній, економічній та соціальній сферах повсякденного життя; знає про необхідність зменшення марних витрат сировини й кількості відходів. Знає і називає різні формули звернення, вітання, подяки і вміє обирати одну з них у залежності від ситуації спілкування. Співвідносить жести з добрими словами.

Навички: може пояснити на елементарному рівні необхідність сталого способу власного життя, свідомо обирає дії, спрямовані на зміцнення власного здоров'я, виявляє відчуття особистої причетності до збереження ресурсів планети і власної країни. Здатна пояснити, чому потрібно економно витрачати воду, папір, електроенергію, як це пов'язано зі збереженням лісових, водних запасів планети, клімату; демонструє навички розумного споживання

енергії, паперу та води. -Здатна не лише усвідомлювати важливість правил у суспільному житті, смисл конкретного правила, а й уміти пояснити іншому, чому варто вчиняти так, а не інакше. Володіє і доречно вживає слова із широкої палітри мовних формул, необхідних для обслуговування різних ситуацій (вітальні слова, слова-звертання, прохання чи пропозиція допомоги, дякування, вибачення тощо); виявляє доброзичливе ставлення до людей, які її оточують, намагається підтримувати дружні стосунки з дітьми.

Участь батьків

Залучення батьків у процес формування у дитини природничо-екологічної компетентності та навичок, орієнтованих на сталий розвиток, може полягати у:

- формуванні у дитини поняття про себе як про мешканця планети Земля, від якого також залежить життя всього живого;
- виявленні власної обізнаності та в ознайомленні дитини та інших членів родини з інформацією про те, як зберігають природні ресурси та дбають про довкілля в нашій країні та інших країнах світу;
- наданні дитині власного прикладу відповідальної, розумної і виваженої поведінки щодо збереження ресурсів у повсякденному житті родини та розв'язання екологічних проблем власної громади;
- активної власної участі та участі дитини в акціях, спрямованих на благоустрій території та збереження довкілля у власній громаді чи місцевості: висаджування рослин, звільненні території від засмічення, підтримуванні чистоти вулиць і власного приміщення;
- формуванні у різний спосіб уявлень про екологічні проблеми свого міста, селища.

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ «ГРА ДИТИНИ»

Ігрова компетентність це – здатність дитини до вільної, емоційно насиченої, спонтанної активності з власної ініціативи, в якій реалізується можливість застосування наявних і освоєння нових знань та особистісного розвитку через прагнення дитини до участі в житті дорослих шляхом реалізації інтересів в ігрових та рольових діях в узагальненій формі.

Ігровий процес як зона найближчого розвитку дитини вимагає збагаченого ігрового середовища і педагогічного супроводу дорослих і тому класифікація ігор відображає ступінь активності та свободи дитини в організації ігрової діяльності.

Перша група ігор: самодіяльні вільні ігри (ігри-експериментування, сюжетно-відображувальні, сюжетно-рольові, режисерські, театралізовані).

Друга група: ігри, що організовані за ініціативою дорослих з метою навчання (сюжетно-дидактичні, дидактичні (словесні, з іграшками, настільно-друковані), рухливі, конструктивно-будівельні) та з метою організації дозвілля (інтелектуальні, карнавальні, обрядові, драматизації, хороводи, ігри-естафети).

Гра відіграє ключову роль у житті дитини дошкільного віку, і необхідно визнати самоцінність вільної гри дитини в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

Емоційно-ціннісне ставлення: виявляє стійкий інтерес та захоплення ігровою діяльністю, зацікавленість до реальних та уявлених ігрових подій, ігрового перевтілення та створення ігрових задумів, ситуацій, сюжетів та ігрових ролей. Мотивована на цінності групової солідарності у грі (людяність, відповідальність, справедливість, самовладання, дружність, позитивне спілкування, терпимість). Відповідально ставиться до вибору та виконання ігрової ролі; відтворює свої життєві враження у рольовій грі, використовуючи виразні засоби; виявляє повагу до думки іншого, емоційно реагує на зміни у правилах гри, демонструє інтерес до ігор інших дітей.

Сформованість знань: має уявлення про різні види ігрової діяльності, види та назви ігор, у які можна пограти; знає дії у творчих іграх та в іграх з правилами; вміє залучати та приймати партнерів до спільної гри; обирає безпечне місце та атрибути для гри; знає зміст сюжетно-рольових, конструкторсько-будівельних, дидактичних, словесних, настільно-друкованих, рухливих зі співом і діалогом, режисерських, театралізованих, українських народних іграх; демонструє сформованість рольових способів поведінки; свідомо використовує норми та етикет спілкування в іграх; розуміє, як використовувати предметно-ігрове середовище для гри; знає ігри та іграшки в садочку та вдома, використовує їх у самостійних іграх; втілює свої життєві враження; встановлює причини та наслідки

вдалої та невдалої гри; усвідомлює себе активним учасником ігрової діяльності.

Навички: ініціює організацію ігор з іншими дітьми за власним вибором. Самостійно обирає тему для гри, моделює явища реального життя, розвиває сюжет на основі досвіду та знань, прикладах дорослих, з літературних творів і казок, дотримується правил рольової взаємодії (узгодження, рівності, управління тощо). Разом з іншими дітьми облаштовує ігрове середовище та самостійно чи з незначною допомогою розподіляє ролі. Дотримується правил гри до її закінчення та стежить, щоб усі учасники їх виконували.

Уміє підпорядковувати власні дії ігровим задумам, приймати пропозиції інших дітей та узгоджувати їх з усіма учасниками ігрового процесу, використовувати в іграх різні іграшки відповідно до її змісту або предмети-замінники; конструювати ігрове поле за допомогою різних предметів та матеріалів згідно з темою.

Уміє налагоджувати партнерські стосунки завдяки діалогічному спілкуванню на основі ігрового задуму, рольової взаємодії або особистих уподобань, проявляє товариськість, толерантність, зважає на думку інших, стримує агресивні прояви, конструктивно розв'язує конфлікти, радіє спільному успіху, дотримується норм та етикету спілкування, висловлює у делікатній формі своє непогодження з пропозиціями ровесника, його діями із розподілу ролей, іграшок, обов'язків.

Для реалізації ролі широко використовує різні засоби виразності (емоційно-виразні рухи, міміка, пантоміміка, тембр голосу, рольове мовлення), ділиться з дорослими та однолітками враженнями після гри.

Адекватно оцінює результати власних дій та дій товаришів по команді, виявляє взаємну прихильність, надає перевагу грі як провідній діяльності; використовує власний досвід для створення ігор; здатна гратися сама та з однолітками, виявляє вміння залучити до гри партнерів; намагається творчо розвивати сюжет або придумувати ігри.

Участь батьків

Підтримка батьками процесу формування ігрової компетентності дитини відбувається шляхом визнання самоцінності вільної гри, що потребує:

– забезпечення дитини відповідними до віку іграшками та предметами, пояснення за необхідності про призначення іграшок та правил їх безпечного застосування;

– виявлення батьками поваги до гри як провідного виду діяльності дитини, емоційної, позитивної реакції на самостійні ігри дітей;

– прояву щирого інтересу до ігор дитини в садочку й урахуванні її ігрових інтересів у домашніх умовах;

– організації спільної з дитиною гри, придумування нових ігор з іграшками;

– підтримки бажання дитини грати з іншими дітьми, створення ситуацій для ігор у колі інших дітей, спонукання дитини до обговорення ігрових вражень;

– збагачення емоційної сфери дитини враженнями від театральних, літературних творів з подальшим відображенням їх у грі;

– підтримки традиції радитися з дитиною про придбання нових іграшок.

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ «ДИТИНА В СОЦІУМІ»

Соціально-громадянська компетентність – це здатність до прояву особистісних якостей, соціальних почуттів, любові до Батьківщини; готовність до посильної участі в соціальних подіях, що відбуваються у дитячих осередках, громаді, суспільстві та спрямовані на покращення спільного життя.

Результат сформованості соціально-громадянської компетентності засвідчує ціннісне ставлення дитини до себе, своїх прав і прав інших, наявність уявлень про правила і способи міжособистісної взаємодії з членами сім'ї, родини, іншими людьми та вмінь дотримуватись цих правил в соціально-громадянському просторі, а також ціннісне ставлення та повагу до культурних надбань українського народу, представників різних національностей і культур.

Емоційно-ціннісне ставлення: демонструє інтерес до загальнолюдських цінностей (здоров'я, сім'я, повага і любов до батьків, роду, держави, Батьківщини, дружба, мир, доброта тощо),

громадянських цінностей (обов'язки перед іншими людьми, повага прав, честі та гідності інших людей), цінностей спілкування, діяльності. Проявляє особистісні якості (самотійність, відповідальність, працелюбність, лідерство, людяність, спостережливість, справедливість, ініціативність, активність, креативність та інші) у взаємодії з іншими людьми. Виявляє зацікавленість до спілкування із знайомими дорослими, однолітками, молодшими та старшими за себе дітьми; проявляє обачливість до незнайомих людей. Демонструє інтерес до національних культурних цінностей свого народу та інших культур. Виявляє зацікавленість культурою українського народу, його історичним минулим, мовою, звичаями, традиціями. Емоційно реагує на власну участь та участь інших у різних видах діяльності: вміє співпереживати та співчувати, оптимістично ставитися до труднощів та визначати шляхи їх подолання. Виявляє почуття власної гідності як представника українського народу та громадянина; демонструє дружнє та неупереджене ставлення до дітей з особливими освітніми потребами. Демонструє відповідальність за свої вчинки.

Сформованість знань: має уявлення про місце кожної людини в соціальному середовищі; уявлення про себе як члена громади, суспільства; уявлення про свою

сім'ю, родину, рід, рідну домівку, заклад дошкільної освіти, Батьківщину; знає і розповідає про державні та національні символи України, звичаї, традиції сім'ї та українського народу. Усвідомлює свою роль (у сім'ї, групі однолітків, місцевій громаді). Знає, що прізвище вказує на належність дитини до свого роду, родини, а ім'я – на її індивідуальність та неповторність, знає про окремі традиції і звичаї попередніх поколінь. Усвідомлює необхідність дотримання соціальних норм моралі й виявляє повагу до прав і свобод людини. Розуміє переваги розв'язання конфліктів, суперечок мирним шляхом. Демонструє відкритість до спілкування та взаємодії з представниками різних національностей і культур.

Навички: ідентифікує себе та діє відповідно до соціальної ролі: донька / син, брат / сестра, онука / онук, друг/подруга тощо; демонструє елементарні навички емоційної саморегуляції, виражає почуття за допомогою слів, міміки, жестів; пояснює причину своїх емоцій, усвідомлює те, що інші люди переживають різні емоційні стани, їм буває радісно, боляче, образливо тощо. Звертається по

допомогу до однолітків та знайомих та/або надає їй, вмiє отримувати задоволення від надання допомоги iншим. Дотримується соціальних правил та норм поведiнки, домовленостей у щоденній життєдiяльностi; бере участь у визначеннi та прийняттi правил спiвжиття в родинi, групi закладу дошкiльної освiти, колi друзiв. Умiє порозумiтися, домовитись з iншими в конфлiктних ситуацiях, вживає у спiлкуваннi з дорослими й однолiтками ввiчливі слова. Пропонує iдеї для гри, долучається до рiзних видiв дiяльностi, бере участь у прийняттi рiшень щодо особистих питань та життя колективу. На рiвнi можливостей дошкiльного вiку визнає цiнностi демократiї (готовнiсть брати на себе вiдповiдальнiсть, вмiння висловлювати власну думку та приймати думку iншого, вмiння розв'язувати конфлiкти шляхом дiалогу; вмiння слухати й спостерiгати).

Участь батькiв

Пiдтримка батьками процесу формування соцiально-громадянської компетентностi може вiдбуватися шляхом:

- реалiзацiї в родинi принципiв демократiї, що ґрунтуються на повазi до особистостi дитини та її прав;
- створення умов для вибудовування мiжособистiсної, продуктивної i толерантної дитячо-батькiвської взаємодiї;
- розмов про права дитини, моделювання вiдповiдної поведiнки та висловлювання особистих поглядiв i думок задля набуття соцiального досвiду;
- залучення дитини вiдповiдно до її вiкових можливостей до участi в життi сiм'ї / родини, закладу дошкiльної освiти, громади в рiзних формах дозвiлля, спiльних подорожей, прогулянок тощо;
- залучення дитини до спостереження за об'єктами соцiального довкiлля у повсякденному життi та у процесi iгор, прогулянок, екскурсiй, дозвiлля, соцiальних i благодiйних акцiй, проектiв тощо;
- розповiдання дитинi про важливі подiї в життi сiм'ї / родини, мiста, громади;
- обговорення рiзних прикладiв i моделей поведiнки, зокрема з власного досвiду про взаємини з iншими людьми, про повсякденну дiяльнiсть та значущi подiї, у яких доведеться брати участь дитинi;
- заохочення дитини до спiлкування й участi в спiльних справах, наприклад, пошук iнформацiї, вiдповiдей на запитання, врахування дитячих iнтересiв та побажань у плануваннi родинного

дозвілля; надання дитині права вибору способів діяльності, дій, висловлювання власної думки тощо;

– моделювання життєвих ситуацій для формування готовності дитини до посильної участі в демократичних процесах, що відбуваються у дитячих осередках, громаді, суспільстві.

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ «МОВЛЕННЯ ДИТИНИ»

Мовленнєва компетентність – здатність дитини продукувати свої звернення, думки, враження тощо в будь-яких формах мовленнєвого висловлювання за допомогою вербальних і невербальних засобів. Мовленнєва компетентність об'єднує фонетичний, лексичний, граматичний, діалогічний, монологічний складники та засвідчує їх взаємозалежність і взаємозумовленість.

Емоційно-ціннісне ставлення: виявляє любов до рідної мови, повагу до державної мови, мов представників національних меншин України, мов міжнародного спілкування. Незалежно від національної належності дитина, як громадянин України, виявляє інтерес та позитивне ставлення до української мови як державної, прагнення до вільного спілкування з іншими дітьми і дорослими українською мовою. Виявляє інтерес до оволодіння надбаннями української культури в її етнічному різноманітті, а також відповідними до віку зразками світової культури. Отримує задоволення від відчуття краси української мови. Коректно виявляє власне емоційне ставлення до предмета розмови і співрозмовника та корегує його залежно від ситуації спілкування.

Сформованість знань: розуміє, що в Україні українська мова є державною; усвідомлює звуковий склад рідної мови, спираючись на розвинений фонематичний слух і мовленнєве дихання. Має збалансований запас слів із різних освітніх напрямів, що дає змогу добирати найбільш точні слова відповідно до ситуації мовлення; знає і називає ознаки, якості, властивості предметів, явища, події. У словнику наявні слова всіх частин мови, різного типу творення, слова різної складності, синоніми, антоніми, епітети, метафори, багатозначні слова; фразеологічні звороти; знає прислів'я, і приказки, утішки, загадки, скоромовки, форми звертання до

дорослих і дітей. Має елементарні знання норм культури мовлення (привітання, прохання, вибачення, подяка, комплімент тощо).

Навички: ефективно спілкується рідною мовою, свідомо намагається говорити виразно і правильно, чітко промовляючи звуки і слова відповідно до орфоепічних норм української мови; регулює дихання і темп у процесі мовлення; володіє силою, висотою, тембром голосу, володіє вербальними і невербальними засобами виразності. Виявляє навички звукового аналізу простих слів. Вживає всі частини мови, граматичні категорії, різні за складністю типи речень; володіє елементарними навичками корекції та самокорекції мовлення; узгоджує слова у словосполученнях і реченнях згідно з мовними нормами (рід, число, відмінок, дієвідміна, клична форма тощо). Ініціює і підтримує розпочату розмову в різних ситуаціях спілкування, відповідає на запитання співрозмовника і звертається із запитаннями, орієнтується в ситуації спілкування, вживає відповідні мовні і немовні засоби для вирішення комунікативних завдань; дотримується правил мовленнєвої поведінки та мовленнєвого етикету. Складає різні види розповідей: описові, сюжетні, творчі (розповіді-повідомлення, роздуми, пояснення, етюди), переказує художні тексти, складає за планом вихователя і самостійно казки і різні види творчих розповідей; розповідає про події із власного життя, за змістом картини, художніх творів, на запропоновану тему, за ігровою та уявлюваною ситуаціями, за результатами спостережень та власної діяльності; самостійно розповідає знайомі казки, переказує зміст художніх творів, користується пояснювальним мовленням (пояснити хід наступної гри, майбутній сюжет малюнка, аплікації, виробу); планує, пояснює і регулює свої дії; імпровізує, розмірковує про предмети, явища, події, друзів; робить елементарні узагальнення, висновки; висловлює зв'язні самостійні оцінні судження стосовно різних явищ, подій, поведінки людей, героїв художніх творів. Виявляє здатність до словесної творчості у різних видах мовленнєвої діяльності.

Комунікативна компетентність – здатність дитини до спілкування з однолітками і дорослими у різних формах конструктивної взаємодії; здатність підтримувати партнерські стосунки, заявляти про свої наміри і бажання, узгоджувати свої інтереси з іншими, домовлятися, за потреби аргументовано відстоювати свою позицію.

Емоційно-ціннісне ставлення: виявляє інтерес до активного спілкування з іншими людьми; у різних повсякденних ситуаціях, і при безпосередньому контакті, і в телефонній розмові або спілкуванні в інтернеті. Цінує гарні стосунки з рідними, знайомими, друзями, тому намагається не конфліктувати, враховувати інтерес інших, узгоджувати з ними свої дії, діяти разом, злагоджено.

Сформованість знань: знає і володіє етикетними комунікативними формулами (привітання, звертання, прохання, висловлення подяки, вибачення тощо); різні форми мовленнєвих висловлювань відповідно до ситуацій. Має початкові уявлення про способи, переваги і недоліки цифрової комунікації.

Навички: вільно й невимушено вступає в розмову з дітьми і дорослими, використовуючи різні форми звертання та репліки; виявляє ініціативу в спілкуванні, будує різні типи діалогу між двома-чотирма дітьми; виявляє здатність домовлятися («Нумо так...»), звертатися по допомогу («Допоможіть мені, будь ласка»), пропонувати допомогу («Я можу вам допомогти»); використовує різні вербальні та невербальні засоби для привітання, висловлення подяки тощо; володіє різними формами мовленнєвих висловлювань (питання, зустрічне питання, згода, уточнення, заперечення, сумнів, прохання, вимога, ігрова вимога, дозвіл, порада, відмова, спонукання, задоволення, здивування, вдячність, жаль, невдоволення, вдячність, пояснення, міркування, доказ та ін.) відповідно до різних ситуацій спілкування з дорослими та однолітками. Може проаналізувати та пояснити причини виникнення суперечливих чи конфліктних ситуацій, виявляє суперечності (невідповідності) та аргументи «за» і «проти», висуває версії можливого розгортання подій («Що б сталося, якби...?», «Слід вчинити так..., тому що...» та ін.). Бере участь у перемовинах. Тримається в діалозі невимушено, розмовляє тактовно.

Художньо-мовленнєва компетентність – здатність відтворювати художньо-естетичні враження від сприйняття літературних і фольклорних творів засобами різних видів художньо-мовленнєвої діяльності, що засвідчує ціннісне ставлення дитини до художнього слова як культурного явища, друкованої чи електронної книжки, достатній для художньої комунікації рівень літературної обізнаності.

Емоційно-ціннісне ставлення: інтерес до художнього слова, друкованої чи електронної книжки. Виявляє бажання висловлювати свої почуття в образному мовленні, активне зацікавлене ставлення до мовленнєвої творчої діяльності, як організованої, так і ініціативної, у різних її формах. Охоче відтворює враження від літературних творів різними засобами художньо-мовленнєвої діяльності. Виявляє бажання користуватися книжками як джерелами інформації та задоволення. Виявляє інтерес та задоволення від участі в розігруванні щедрівок, колядок, закличок, у сюжетно-рольових іграх за мотивами літературних творів, промовлянні текстів народних ігор.

Сформованість знань: знає і називає не менше трьох-чотирьох імен письменників і поетів, не менше 8-10 літературних або фольклорних творів. Може пояснити особливості основних літературних і фольклорних жанрів. Усвідомлює і може пояснити значення образних слів (порівняння, епітети), доцільність їх вживання в поетичному тексті та прозі.

Навички: підтримує бесіду про зміст, ідею, характери та вчинки героїв твору, відповідає на запитання дорослого, висловлює свої враження, переживання, оцінно-етичні судження стосовно персонажів, співвідносить оцінки літературних героїв з власною поведінкою, реальними подіями; переповідає відомі казки, оповідання; усвідомлює та пояснює зміст прислів'їв, приказок, доречно використовує їх у мовленні; відгадує описові загадки; інтонаційно передає різні почуття при виконанні літературних творів; відтворює в мовленні образні вислови з художнього тексту; чітко промовляє скоромовки, чистомовки, прислів'я та приказки; бере участь у мовних іграх. На основі засвоєного зразка складає невеличкі розповіді, казкові історії за змістом скоромовок, прислів'їв, власні описові та порівняльні загадки, лічилки, колисанки; придумує іншу кінцівку літературного твору, доповнює текст казки, оповідання додатковими епізодами.

Участь батьків

Підтримка батьками процесу формування мовлення дитини може відбуватися шляхом:

розвитку мовленнєвих навичок дитини:

– дотримання у розмовах з дитиною правил літературної мови, своєчасного виправлення мовлення дитини;

– привертання уваги дітей до звукового складу рідної мови, регулярного залучення дітей до ігор на визначення місця звука в слові;

– розмов з дитиною, спонукання її до запитань, пояснення незнайомих дітям слів;

– використання різних життєвих ситуацій для спонукання дитини до опису предметів й об'єктів, розповідання про різні події, переказування змісту мультфільмів і прочитаних книжок;

– створення ситуацій (у магазині, у поліклініці, на дитячому майданчику тощо), які б забезпечили вправлення дитини у зверненні до дорослого чи дитини із запитанням чи пропозицією;

– організації пізнавальних бесід з дитиною як рівноправним співрозмовником, що передбачає спонукання її до висловлення своєї думки, допомогу в розмірковуванні, аргументуванні, доведенні справедливості своїх припущень;

– привчання дитини до планування власних дій, чіткого промовляння послідовності кроків до реалізації задуманого; до аналізу одержаного результату та шляхів досягнення задуманого;

розвитку комунікативних навичок дитини:

– нагадування дитині про необхідність дружнього спілкування (привітання, прохання про допомогу, пропонування допомоги чи підтримки, висловлення подяки), демонстрації власного позитивного прикладу такої поведінки;

– демонстрації їй способів комунікації за допомогою гаджетів, обговорення їхніх переваг і недоліків порівняно з живим спілкуванням;

– надання можливості дитині брати участь у розмові з близькими чи знайомими по телефону, допомоги в засвоєнні базових мовних формул телефонної розмови;

– вправлення дитини у вживанні етикетних комунікативних формул з різними категоріями людей (діти / дорослі, знайомі / незнайомі, різних за статусом) у різних життєвих ситуаціях;

– обговорення з дитиною конфліктної ситуації, що трапилась, того, як можна було б їй запобігти, полегшити, якщо б побудувати суперечливий діалог по-іншому;

розвитку художньо-мовленнєвих навичок дитини:

– виявлення батьками ціннісного ставлення до книжки як до джерела пізнання;

– облаштування книжкового куточка, полички, спільного придбання книжок;

– підтримки бажання дитини збагачувати свій літературний досвід, розповіді про свої улюблені книжки, пригадування того, які з книжок були вашими друзями в дитинстві;

– запровадження ритуалу щоденного читання книжки з подальшим обговоренням особливостей характеру та поведінки різних персонажів; проведення паралелей книжкової історії з реальним життям дитини;

– запрошення дитини виразно декламувати улюблені вірші на родинних зібраннях, народних святах;

– влаштування літературно-мовленнєвих ігор із загадуванням-відгадуванням загадок, складанням інших кінцівок до знайомих текстів, ігор за змістом літературних творів.

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ «ДИТИНА У СВІТІ МИСТЕЦТВА»

Мистецько-творча компетентність – здатність дитини практично реалізовувати свій художньо-естетичний потенціал для отримання бажаного результату творчої діяльності на основі розвинених емоцій та почуттів до видів мистецтва, елементарно застосувати мистецькі навички в життєвих ситуаціях під час освітньої та самостійної діяльності.

Результатом набуття мистецько-творчої компетентності є елементарна обізнаність дитини у специфіці видів мистецтва (художньо-продуктивній, музичній, театральній); ціннісне ставлення до мистецтва і мистецької діяльності; прагнення сприймати мистецтво тощо.

Емоційно-ціннісне ставлення: емоційно відгукується на прояви краси в довкіллі, побуті та творах мистецтва, виявляє ціннісне ставлення до творчості художників, музикантів, співаків, танцівників, письменників. Виявляє інтерес до мистецької діяльності (художньо-продуктивної, музичної, театралізованої). Позитивно відгукується на пропозиції включення в різні види мистецько-творчої діяльності (малювання, ліплення, аплікація; слухання музики, співи, музична гра, музично-ритмічні рухи, гра на дитячих

музичних інструментах; театралізація малих літературних творів, розігрування спектаклю). Отримує задоволення від мистецької діяльності.

Сформованість знань: має елементарні уявлення про види мистецтва (художньо-продуктивне, музичне, театральне). Розуміє мистецтво як результат творчої діяльності митців, виконавців. Виявляє інтерес до творів різних видів мистецтва, впізнає знайомі твори, проявляє до них особисте ставлення, висловлює враження від мистецтва, інтерпретує твори. Сприймає та емоційно реагує на художній образ, елементарно аналізує засоби художньої виразності у творах мистецтва різних видів і жанрів. Virізняє специфіку образу мистецтва художньо-продуктивного, декоративно-ужиткового, музичного, танцювального, театального. Розуміє призначення зображувальних матеріалів, театального реквізиту, атрибутів для образотворчої, театралізованої, музичної діяльності; здатна до реалізації творчого задуму за їх допомогою. Має уявлення про музичну гру, пісню, хоровод, танець, інструментальну музику. Розуміє зміст і колективний характер театальної вистави, знає різні види театру (ляльковий, тіньовий, настільний тощо).

Навички: пов'язує яскравість образу, зміст твору з кольорами, композицією, формою; звуками, ритмами, динамікою, темпом, рухами; мімікою, жестами, римами, монологами, діалогами. Здатна розрізнити основні жанри живопису (портрет, пейзаж, натюрморт, казковий, анімалістичний), музики (вокальні, інструментальні), вистави різних театрів (ляльковий, музичний). Знаходить просту аналогію між життям і змістом твору, використовує здатність споглядати і услуховуватися в довкілля для бачення краси у побуті та мистецтві, набувати художньо-продуктивного досвіду мистецької діяльності. Володіє доступними техніками та відображає ними життєві враження та почуття. Виявляє вміння використовувати техніки художньо-продуктивної та декоративно-ужиткової діяльності, експериментує з зображувальними матеріалами, створює художні образи. Має найпростіші навички виконавської культури (декламує, передає рухами характерні ознаки персонажу) та культури глядача (володіє елементарною культурою поведіння під час свят, концертів в освітніх та мистецьких закладах). Має домірні вікові навички співу, слухання музики, музично-ритмічних рухів, гри на дитячих музичних інструментах. Виявляє музикальність,

уміння передавати настрої, емоції, почуття в музично-руховій і пісенній творчості, музикуванні та музичній грі.

Виявляє навички образного мовлення, акторські здібності. Запам'ятовує сюжетну послідовність спектаклю, своєчасно включається в театралізовані дії. Ідентифікує почуття та вчинки персонажів із власними. Використовує побутові речі як атрибути театралізованої діяльності. Співпрацює з дітьми, зокрема з особливими освітніми потребами, й дорослими заради спільного успіху під час мистецької діяльності – художньо-продуктивної, музичної, театралізованої, розваг, свят. Відгукується на пропозиції щодо оздоблення інтер'єру (на свята), долучається до дорослих під час декорування приміщення. Виявляє елементи естетичного смаку та підтримує естетичні прояви у побуті (доцільність вибору одягу до ситуації, культура прийому їжі, сну, відпочинку та праці, культура поведінки й дотримання елементарних правил етикету під час святкування). Демонструє за власним бажанням досвід мистецьких дій у самостійній художній діяльності. Виявляє елементарні навички рефлексії – обмірковує з іншими свій мистецький досвід, враження, ставлення до мистецької діяльності.

Участь батьків

Підтримка батьками процесу формування мистецько-творчих навичок дитини може відбуватися шляхом:

- заохочення бажання дитини займатися мистецькими видами діяльності;
- спостережень, позитивної оцінки та підтримки мистецьких вподобань дитини;
- схвалення вільного самовираження дитини в самостійній художній діяльності;
- ігор в акторів, ляльководів, оповідачів, ведучого і учасників концерту;
- участі в експериментуванні з різними зображувальними матеріалами, звуками, рухами, словами;
- слухання з дитиною дитячого пісенного репертуару, інструментальної музики, виконання колискових;
- заохочення дитини до словотворчості, римування, виявлення акторських здібностей;
- позитивної реакції на дитячі малюнки, вироби, співи, музично-ритмічні рухи, фрагменти театралізації, створення портфоліо творчих робіт;

– долучення до спільного перегляду мультфільмів з красивою народною і сучасною музикою, яскравими дитячими образами, підспівування, відтворення персонажів у пластиці, малюнку, сценках;

– влаштування сімейних свят, розваг з використанням мистецьких видів діяльності;

– відвідування з дитиною, зокрема й онлайн, театрів, виставок, музеїв, галерей, концертів;

– активної участі у мистецьких проектах, святах, розвагах, конкурсах, майстер-класах, інших формах мистецької діяльності, що організовує заклад дошкільної освіти;

– створення умов для виявлення мистецької компетентності у житті й побуті (уміння одягатися зі смаком, створювати затишок у приміщенні, надавати зіпсованим речам друге життя, декорувати, виявляти здатність до оздоблювання кулінарних виробів).

ВАРІАТИВНИЙ СКЛАДНИК СТАНДАРТУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Варіативний складник Стандарту не є вичерпним і може бути доповнений додатковими освітніми напрямками та змістом через збагачення досвіду дитини іншими видами діяльності відповідно до пріоритетного спрямування роботи закладу дошкільної освіти, індивідуальних інтересів і потреб дітей, запитів і побажань батьків вихованців, відповідних умов розвивального середовища.

**ОСВІТНІЙ НАПРЯМ «ОСОБИСТІСТЬ ДИТИНИ.
СПОРТИВНІ ІГРИ»**
(ШАХИ, ФУТБОЛ, БАСКЕТБОЛ ТА ІНШІ
ЗА ВИБОРОМ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА/ АБО
БАТЬКІВ ВИХОВАНЦІВ АБО ОСІБ, ЯКІ ЇХ ЗАМІНЮЮТЬ)

Спортивно-ігрова компетентність – це здатність дитини до пізнання та усвідомлення власної приналежності до обраного виду спортивної гри; спрямування психомоторної діяльності на досягнення умовної мети, дотримання єдиних правил спортивної діяльності як індивідуально, так і в команді, які спрямовані на досягнення найкращого результату; вміння грати в спортивну гру за спрощеними правилами.

ШАХИ

Емоційно-ціннісне ставлення: виявляє стійкий інтерес до гри в шахи.

Демонструє позитивне ставлення до успіхів інших дітей, виявляє повагу і толерантність до партнера по грі.

Сформованість знань: має уявлення про історію виникнення шахів. Знає основні правила гри, шахові терміни, назви шахових фігур. Володіє основними способами вирішення простих (елементарних) шахових задач, комбінацій.

Навички: орієнтується на шаховій дошці, правильно розташовує шахову дошку між партнерами, безпомилково виставляє фігури перед грою. Виявляє вміння грати кожною фігурою окремо і в сукупності з іншими фігурами згідно з правилами гри. Здатна планувати свої ігрові дії, обмірковувати їх, будувати логічні ланцюжки, знаходити правильну відповідь під час гри. Виявляє творчі здібності, цілеспрямованість, зібраність, самостійність, посидючість, гнучкість і логічність мислення, винахідливість, терпіння, повагу і толерантність до партнера. Здатна об'єктивно оцінювати власні ігрові можливості. Демонструє вміння спокійно реагувати на свої невдачі в грі, прагнення самостійно діяти та досягати успіхів.

ФУТБОЛ

Емоційно-ціннісне ставлення: виявляє стійкий інтерес до спортивної гри з м'ячем – футболу. Виявляє позитивне ставлення до атрибутів гри (форма футболіста, ворота, розмітка поля тощо). Має сформоване позитивне емоційне ставлення до участі в спортивних розвагах, змаганнях з однолітками, діях у команді.

Сформованість знань: демонструє загальне уявлення про історію футболу, знає про відомих вітчизняних футболістів, команди. Може назвати основні елементи та атрибути гри. Ознайомлена з правильним розташуванням гравців на футбольному полі. Має уявлення про тренувальний процес. Знає основні правила гри у футбол.

Навички: виявляє сформованість навичок у діях з м'ячем: володіє прийомами ведення, передачі м'яча, ударами по м'ячу, зупинки м'яча, діями воротаря. Демонструє уміння грати у футбол командами за спрощеними правилами. Дотримується техніки безпеки під час гри у футбол. Виявляє вміння групових дій, узгодження рухових дій із гравцями власної команди та команди супротивників, спрямовані на перемогу. Уміє застосовувати в самостійній руховій діяльності набуті навички гри у футбол.

БАСКЕТБОЛ

Емоційно-ціннісне ставлення: виявляє інтерес до гри в баскетбол. Мотивована на цінності спортивно-ігрової діяльності. Має пізнавальну потребу в поглибленні уявлень про різні спортивні ігри. Виявляє повагу до учасників гри, судді, вболівальників. Цінує внесок кожного учасника команди у спільний результат гри. Позитивно емоційно реагує на перемогу своєї команди, емоційно адекватно реагує на програш як результат спільної гри. Демонструє спрямованість на отримання найкращого результату. Демонструє інтерес до вдосконалення техніко-тактичних навичок, що складають основу гри в баскетбол. Визначає ціннісну перевагу у виборі чесних способів отримання переваги на ігровому полі та загальної перемоги.

Сформованість знань: має уявлення про баскетбол як один із видів командної гри з м'ячем. Демонструє сформованість основних понять, які використовуються в грі баскетбол. Усвідомлено

використовує набуті рухові уміння та навички підвищення ефективності ігрових дій. Встановлює залежність між використаними способами вирішення простих тактичних комбінацій і отриманим результатом у грі. Володіє навичками командної гри, виявляє толерантне ставлення до гравців. Обізнана з основними правилами гри. Має елементарні уявлення про спортивну поведінку в баскетболі.

Навички: демонструє навички володіння технічними прийомами (від рухів без м'яча до рухів з м'ячем, від вправ, стоячи на місці, до вправ у русі, від простих одиночних рухів до складних комбінованих, від рухів ритмічних повільних до неритмічних швидких). Має розвинуті навички зорового орієнтування. Дотримується правил чесної гри, проявляє відповідальність у їх дотриманні. Уміє самотійно грати в баскетбол, об'єднуватися в команди, розподіляти ролі. Проявляє лідерські навички, уміння об'єктивно оцінювати свої дії в грі та партнерів по грі, спрямована до навичок чесної спортивної поведінки.

Участь батьків

Підтримка батьками процесу формування спортивно-ігрової компетентності дитини засобами спортивних ігор може відбуватися шляхом:

- залучення дитини за бажанням до спортивного гуртка для активізації спортивно-ігрової діяльності дітей;
- підтримки позитивного ставлення дитини до спортивно-ігрової діяльності, прагнення грати в спортивну гру;
- ознайомлення дитини з доступним для них спортивними подіями, спільний перегляд спортивних ігор як професійних, так і аматорських команд;
- допомоги дитині в забезпеченні тренувального процесу, виховання відповідального ставлення до виконання занять, догляду за спортивною формою та інвентарем;
- спрямування дитини на участь у спортивних змаганнях на рівні закладу дошкільної освіти, району та міста.

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ «ДИТИНА В СЕНСОРНО-ПІЗНАВАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ. КОМП'ЮТЕРНА ГРАМОТА»

Цифрова компетентність – це здатність використовувати інформаційно- комунікаційні та цифрові технології для задоволення власних індивідуальних потреб і розв'язання освітніх, ігрових завдань на основі набутих елементарних знань, вмінь, позитивного ставлення до комп'ютерної та цифрової техніки.

Емоційно-ціннісне ставлення: виявляє інтерес до комп'ютерної та цифрової техніки (телефон, комп'ютер, планшет). Мотивована на цінності доброзесної взаємодії в інтернет-просторі. Бажає брати участь у дитячому медіасередовищі. Має пізнавальну потребу в розмірковуванні під час комп'ютерних ігор (навчальні, розвивальні). Виявляє повагу до інших учасників інформаційного простору (користувачів), позитивне ставлення до сучасних цифрових технологій, емоційно реагує на сюжет комп'ютерних ігор, зміст інтернет-контенту, демонструє інтерес до спілкування з іншими через технічні засоби під час гри та поза нею, визначає ціннісну перевагу у виборі навчальних та розвивальних ігор тощо.

Сформованість знань: має уявлення про інформаційно-комунікаційні та цифрові технології як сучасні технічні засоби, що розширюють інформаційні обрії та допомагають орієнтуватись у світі в умовах високої технізації життя. Демонструє обізнаність у межах вікових можливостей про сучасні технічні засоби навчання, способи керування ними за допомогою периферійних пристроїв (клавіатура, миша / тачпад). Правильно називає їхні частини (системний блок, монітор, миша, клавіатура, клавіша), знає призначення додаткових пристроїв (принтер – роздруковує, колонки – відтворюють звук). Свідомо їх використовує (за призначенням). Володіє навичками пошуку, передачі інформації, обізнана з основними ресурсами інтернету та правилами інформаційного світу та вміє за потреби захистити себе від різних інформаційних загроз (заблокувати, видалити небажаний контакт та знає, куди та до кого звернутись по допомогу, якщо зазнала образ в мережі Інтернет – звернення до батьків, до педагога), практично володіє цифровими інструментами, вміє використовувати інтерактивні вправи, виконує операції й алгоритмічні дії початкового користувача, які становлять

одну з істотних складових освітньої діяльності, усвідомлює, що цифрові технології сприяють розвитку навичок, необхідних для вирішення проблем, аналітичного мислення, креативності, включаючи співпереживання, співпрацю, соціальне усвідомлення.

Навички: здатна самотійно або з частковою допомогою дорослого вмикати комп'ютерну техніку та використовувати під час гри, малювання, конструювання, моделювання. Уміє здобувати необхідну інформацію, свідомо споживати медіапродукцію, здатна до перенесення активного практичного пізнання у площину поширення досвіду. Дотримується правил безпеки щодо застосування комп'ютерної техніки. Управляє собою під час спілкування в інтернеті та комп'ютерних іграх, виявляє вміння поводитися безпечно із незнайомими в мережі. Проявляє відповідальність щодо бережного ставлення до комп'ютерної техніки. Може свідомо диференціювати та вибирати пізнавальний та ігровий контент, характеризує його зміст. Виявляє вміння вчасно завершити заняття за пристроєм (комп'ютер, планшет).

Участь батьків

Підтримка батьками процесу формування інформаційно-комунікаційних навичок дитини може відбуватися шляхом:

- відповідального й помірного використання батьками комп'ютера як сучасного засобу діяльності дитини старшого дошкільного віку;
- добору ігрових і пізнавальних програм, сприятливих для навчання дитини, вміння свідомо обирати спосіб дії, спрямований на розв'язання завдання;
- ознайомлення дитини з можливостями використання цифрових технологій у повсякденному житті та дозвіллі;
- створення сприятливих умов для формування цифрової компетентності;
- пояснення дитині правил поведінки за комп'ютером, роз'яснення про небезпеки і правила поведінки в інтернеті.

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ «МОВЛЕННЯ ДИТИНИ. ОСНОВИ ГРАМОТИ»

Мовленнєва компетентність у площині оволодіння основами грамоти – це здатність дитини до фонематичного сприйняття, звукового аналізу елементів мови, готовність до письма, друкування і читання свого імені, простих слів.

Емоційно-ціннісне ставлення: виявляє інтерес до друкованого тексту, бажання навчитися читати, складати, друкувати склади і слова. Мотивована оволодіти грамотою як важливою ознакою дорослої культурної людини.

Сформованість знань й умінь: виявляє обізнаність з буквами як знаками передачі звуків на письмі. Знає звукові назви букв. Правильно вживає терміни «речення», «слово», «звук», «склад», «буква». Має поняття про склад як частину слова, утворену із одного чи кількох звуків, про складоутворювальну роль голосних звуків у словах. Усвідомлює залежність значення слова від порядку складів у ньому.

Навички: виокремлює з мовленнєвого потоку речення, сприймає його як кілька пов'язаних змістом слів, що висловлюють завершену думку. Здатна здійснювати звуковий і складовий аналіз слів, самостійно складати звукові схеми слів відповідно до порядку й характеристики звуків у словах (голосний чи приголосний, твердий чи м'який приголосний); виокремлювати наголос у словах; складати речення, виділяти послідовність слів у реченні, складів та звуків у словах. Виявляє здатність ділити слова на склади з орієнтацією на голосні звуки, визначенні кількості та послідовності складів; записувати друкованими літерами своє ім'я і короткі прості слова. Демонструє готовність до письма: здатність координувати рухи очей і кисті руки та впевнено рухатися по площині, вздовж рядка під час виконання графічних завдань. Здатна розрізняти усне і писемне мовлення, розповідь і друкований текст.

Участь батьків

Підтримка батьками процесу розвитку мовленнєвої компетентності дитини в оволодінні основами грамоти може відбуватися шляхом:

– підтримки інтересу дитини до друкованого слова через влаштування обміну записками, спонуканням дитини до читання друкованих слів і коротких фраз;

– звертання уваги дітей під час прогулянок до надписів і вивісок на магазинах, будівлях, транспорті; спонукання запам'ятовувати їх, впізнавати знайомі надписи, виокремлювати в них букви, промовляти злито;

– вправлення дитини у виконанні звукового аналізу слів, ініціювання гри з відгадуванням і добором слів на заданий звук у будь-якій ситуації;

– підтримки інтересу дитини до письма, друкування букв і слів, підтримкою її в цьому бажанні;

– вправлення дитини в читанні і писанні друкованими літерами свого імені, імені рідних та інших коротких простих слів; прочитуванні знайомих букв, слів на сторінках книжки під час читання;

– переконання дитини в перевагах уміння читати і писати як ключової до пізнання людиною таємниць світу.

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ «МОВЛЕННЯ ДИТИНИ. ІНОЗЕМНА МОВА»

Мовленнєва компетентність у сфері іноземної мови – це оперування дитиною на базовому рівні основами іншомовних фонетичних, лексичних і граматичних знань у процесі аудіювання, діалогічного та монологічного мовлення.

Емоційно-ціннісне ставлення: виявляє інтерес до іноземної мови як засобу комунікації; мотивована на цінність іншомовного спілкування з однолітками та дорослими. Свідомо демонструє позитивну (вербальну та/або невербальну) реакцію на присутність іноземної мови в докільлі. Проявляє почуття поваги до національної культури інших народів; дотримується мовленнєвого етикету під час спілкування іноземною мовою, зокрема притаманного народу-носію мови.

Сформованість знань й умінь: диференціює на слух звуки іноземної мови, фонетично правильно оформлює власне мовлення. Ситуативно зумовлено застосовує іншомовні лексичні одиниці.

Граматично правильно поєднує слова у словосполучення та нескладні речення. Демонструє базову сформованість умінь сприймати на слух та розуміти зв'язне іноземне мовлення, включаючи пасивний мінімум. Ініціює та активно бере участь у нескладних діалогах з однолітками та дорослими в межах пізнавальних інтересів. Розуміє та свідомо відтворює доступні приклади іншомовних римованих та прозових творів.

Навички: розуміє існування багатомовності та полікультурності в сучасному світі. Свідомо сприймає іноземну мову як інструмент отримання нової інформації та контактування. Виявляє здатність застосовувати набуті знання та вміння іншомовного спілкування в нових умовах. Активно включається у комунікативні дії іноземною мовою та правильно використовує невербальні засоби спілкування.

Участь батьків

Підтримка батьками процесу формування мовленнєвої компетентності у площині оволодіння іноземною мовою може відбуватися шляхом:

- підтримки інтересу дитини до опанування іноземною мовою завдяки розширенню знань про інші країни, народи тощо;
- заохочення дитини до активізації набутих іншомовних знань в розважальних і пізнавальних заходах (безпосередньо та через технічні засоби);
- забезпечення помірно обмеженого доступу до навчальних і розвивальних комп'ютерних ігор з елементами іноземної мови;
- використання аудіо- та відеоматеріалів іноземною мовою.

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ «ДИТИНА В СОЦІУМІ. СОЦІАЛЬНО-ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ»

Прояв соціальної компетентності й навичок фінансової грамотності означає здатність дитини усвідомити, хто вона є і як потрібно взаємодіяти з іншими людьми. Це надихає дитину вивчати свої права і обов'язки, планувати бюджет, раціонально використовувати ресурси, заощаджувати, оцінювати наявні можливості, формує розвиток лідерських якостей.

Формується у предметно-практичній, предметно-ігровій, ігровій з правилами (дидактичні ігри), комунікативній, господарсько-побутовій, пізнавальній діяльності дитини.

Емоційно-ціннісне ставлення: має інтерес до дослідження соціально-фінансових взаємозв'язків, виявляє інтерес до грошей. Мотивована на цінності відповідального (бережливого) ставлення до себе, до інших людей та природного оточення, цінує і захищає як матеріальні, так і нематеріальні цінності. Має пізнавальну потребу у використанні грошових коштів. Виявляє повагу до соціальних та природних ресурсів, емоційно реагує на нецільове використання природних ресурсів, демонструє інтерес до світу фінансів, визначає ціннісну перевагу у виборі заощаджувати над витрачанням тощо.

Сформованість знань: має особистісне розуміння соціально-фінансових взаємозв'язків, має уявлення про планування бюджету в родині, демонструє сформованість уявлень про заощадження. Правильно називає та аналізує витрати, знає походження та назви грошових одиниць. Свідомо використовує доступні ресурси. Встановлює залежності між витратами та грошовими коштами, усвідомлює важливість ощадливості, практичності, дбайливості. Розуміє необхідність заощаджувати.

Навички: здатна брати участь у плануванні бюджету родини, дотримується економічно доцільної поведінки, культури споживання доступних ресурсів, раціонально використовує кошти та виявляє вміння помірковано їх витрачати. Може вибирати між витрачанням та заощадженням грошових коштів. Самостійно (у присутності або із незначною допомогою дорослого) робить невеликі покупки, вміє планувати власний бюджет.

Участь батьків

Підтримка батьками процесу формування соціальної компетентності й навичок соціальної та фінансової грамотності у дитини може відбуватися шляхом:

– спонукання дитини до більшого самопізнання і впевненості у собі, власних можливостях;

– використання різних виховних дій з метою навчання дитини цінувати і захищати матеріальні та нематеріальні цінності, виховання заощадливості;

– залучення дітей до планування витрат, сімейного бюджетування як засобу формування свідомого і відповідального ставлення до фінансів;

– проведення розмов, бесід, спрямованих на розвиток дитячої соціальної і фінансової ініціативності та лідерських якостей.

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ «ДИТИНА У СВІТІ МИСТЕЦТВА. ХОРЕОГРАФІЯ»

Хореографічна компетентність – це здатність дитини радіти своїм хореографічним досягненням, естетично насолоджуватися музикою і танцем, визначати красу танцю за власними критеріями. По-партнерськи взаємодіяти з дорослими і дітьми, застосовувати творчий танцювальний досвід у повсякденних ігрових, побутових, святкових, життєво різноманітних умовах.

Емоційно-ціннісне ставлення: любить, цінує танець як джерело позитивних емоцій і образів, шляхетної взаємодії, патріотичних почуттів, експресивних музичних рухів. Емоційно вибірково ставиться до українських танців, національних танців свого корінного народу, меншини, танців інших народів світу.

Сформованість знань: має уявлення про хореографію як музично-рухове мистецтво, розрізняє його види (народний, класичний, бальний, сучасний), орієнтується в основних жанрах (гопак, гуцулка, галоп, полька, вальс, полонез). Називає з танцювальної абетки позиції, свої улюблені рухи.

Навички: виконує танцювальні рухи, привітання, руханки, вправи, хороводи, танці за показом педагога і самостійно, типово і варіативно. Відтворює рухами танцю характер, темп, ритм, динаміку музики, форму твору. Узгоджує рухи з музикою і одночасно приязно взаємодіє з партнером / партнеркою, гуртом дітей. Втілює танцювальний образ пластикою і рухами свого тіла, інтерпретує їх. Обирає музику і танець за власним смаком, з національності, до якої належить, творчо імпровізує в індивідуальному і спільному танці.

Участь батьків

Підтримка з боку батьків процесу набуття дитиною хореографічної компетентності може відбуватися шляхом:

– перегляду разом з дитиною відеозаписів танців козаків з репертуару Національного ансамблю танцю України імені Павла Вірського, Національного українського народного хору імені Григорія Верьовки (YouTube), висловлення свого ставлення до краси рухів;

– запису танців у виконанні дитини на відео з подальшими його переглядами у сімейному колі;

– заохочення практичних дій дитини з наслідування традиційних рухів танцю;

– регулярних переглядів фрагментів балетних вистав («Лускунчик», «Буратіно», «Білосніжка та семеро гномів») з подальшим обговоренням змісту, сюжету, музики, образів, танців;

– добору дитячих пісень з української естрадної та народної музики для руханки, творчих танців у народних і сучасних ритмах у колі сім'ї.

УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ СТАНДАРТУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Побудова освітнього процесу з дітьми дошкільного віку здійснюється на основі формування досвіду дитини у спілкуванні з дорослими та однолітками в усіх видах діяльності, які реалізуються в дошкільному віці (предметно-практичній, ігровій, образотворчій, пізнавальній та інших) в універсальному розвивальному (ігровому) середовищі на засадах діяльнісного, компетентнісного, особистісно зорієнтованого, інтегрованого, соціокультурного принципів організації освітнього процесу.

УЧАСТЬ СІМ'Ї В РОЗВИТКУ ДИТИНИ

Сім'я є природним середовищем для фізичного, духовного, інтелектуального, культурного, соціального розвитку дитини, її матеріального забезпечення і несе відповідальність за створення належних умов для цього.

Відвідування дитиною закладу дошкільної освіти не звільняє батьків або осіб, які їх замінюють від виховання й розвитку їх дитини (закони України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», Конвенція про права дитини та інші нормативно-правові акти).

Участь батьків або осіб, які їх замінюють, у розвитку компетентностей дитини, залучення сімей до освітнього процесу закладу дошкільної освіти утворює позиції про те, що кожен з батьків є відповідальним за виховання, розвиток і навчання дитини, за збереження її життя, зміцнення здоров'я та усвідомленого ставлення до здорового способу життя, формування почуття людської гідності.

ВЗАЄМОДІЯ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З СІМ'ЯМИ ДІТЕЙ ЯК УЧАСНИКАМИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Сім'я виступає дієвим, моделюючим, соціальним, комунікативним, культурним інститутом виховання, навчання і самореалізації особистості.

Зазначена тенденція збільшує роль партнерської взаємодії педагогічних працівників закладів освіти з членами родини вихованців. Підвищення культури відповідального батьківства посилює необхідність педагогічного просвітництва сімей, які опинились перед численними соціальними, духовними, екологічними викликами сьогодення.

Взаємодія закладів дошкільної освіти з родинami дітей як учасниками освітнього процесу спрямована на формування високого рівня психологічної культури всіх учасників освітнього процесу і на рівні знань та настанов, і на рівні повсякденного спілкування.

У цих умовах педагогічний колектив закладу дошкільної освіти ініціює різні форми участі батьків в освітньому процесі, управлінні та громадському самоврядуванні закладу дошкільної освіти, а також соціально-педагогічний патронат сімей вихованців.

ПЕДАГОГ ЯК ФАХІВЕЦЬ, ЯКИЙ СТИМУЛЮЄ ПРОЦЕС РОЗВИТКУ ДИТИНИ

Педагогам дошкільної освіти рекомендовано будувати освітній простір суголосно з цінностями гуманної філософії та педагогіки. Це передбачає сформованість гуманістичних цінностей педагогів, особистісної зрілості, широкого світогляду, високого рівня освіченості, а також практичну вмільсть створювати відповідне означеним цінностям освітнє середовище, зокрема інклюзивно спрямоване, будувати взаємини з вихованцями на засадах

партнерства, здатність до розуміння себе та іншого, розуміння конкретної ситуації буття кожної дитини.

Професійне навчання педагогів дошкільної та початкової освіти може здійснюватися на основі цілісної філософії розвитку особистості в період дитинства. Сучасна дошкільна освіта вимагає розвинених рефлексивних умінь вихователя. Педагог має бути здатний проявляти їх, орієнтуючись на вікові та індивідуальні особливості розвитку дітей, організаційні та змістовні характеристики освітнього процесу в різних групах дошкільного закладу.

ЗМІСТ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Удосконалення змісту дошкільної освіти передбачає запровадження принципу педагогіки партнерства, що ґрунтується на співпраці дитини, вихователя і батьків або осіб, які їх замінюють, забезпечення рівного доступу всіх дітей до закладів дошкільної освіти, втілення особистісно орієнтованого, компетентнісного, діяльнісного, соціокультурного та інтегрованого підходів, реалізації самостійної творчої діяльності дитини в освітньому процесі з урахуванням вікових особливостей психофізичного розвитку дітей, ігрової діяльності як провідної та принципу навчання через гру як наскрізного у взаємодії з дитиною.

Упровадження зазначених підходів до організації освітнього процесу передбачає повагу до дитини, пріоритет щасливого проживання дитиною сьогодення. Це є передумовою її повноцінного подальшого життя, визнання самоцінності дошкільного дитинства,

його особливої ролі в розвитку особистості, збереженні дитячої субкультури.

Діяльнісний підхід до організації освітнього процесу є наріжним для забезпечення прояву активності дитини. Він передбачає пріоритет набуття особистого досвіду дитини та процесу його формування у всіх видах діяльності, які реалізуються в дошкільному віці: руховій, ігровій, мистецько-творчій, пізнавально-дослідницькій, господарчо-побутовій; спрямовує організацію освітнього процесу на отримання його результатів – відповідних компетентностей.

Компетентнісний підхід до організації освітнього процесу передбачає увагу до збагачення досвіду дитини та використання комплексних психолого-педагогічних впливів (педагогічних технологій, методів, способів), що сприяють становленню компетентності. У компетентностях збалансовано бажання, інтереси, наміри, мрії дитини в єдності з набутими знаннями, уміннями, навичками та вольовими зусиллями, які вказують на її здатність до регуляції своєї поведінки та діяльності. У такий спосіб компетентність, яку набуває дитина в умовах дошкільної освіти, розглядається в Стандарті як результат виховання та навчання.

Інтегрований підхід до організації змісту та процесу дошкільної освіти забезпечує формування цілісної реалістичної картини світу дитини, основ світогляду. Основними характеристиками інтегрованого освітнього процесу виступають: радісне проживання подій, смислове наповнення, активне залучення дитини до спільної з дорослими та однолітками діяльності, взаємозбагачення соціальних контактів. Особистісно орієнтований підхід до організації змісту та процесу дошкільної освіти передбачає визначення базових якостей особистості, розвиток її активності, самостійності, ініціативності та креативності як індикаторів ефективності освітнього процесу.

Освітній процес та навчальне навантаження на дитину в закладі дошкільної освіти регулюється відповідно до норм і положень Закону України «Про дошкільну освіту» та інших нормативно-правових актів.

Гранично допустиме навчальне навантаження на дитину в закладах дошкільної освіти затверджується в установленому порядку.

Надзвичайно важливим в організації освітнього процесу з дітьми дошкільного віку є єдність зусиль педагогічного колективу

закладу дошкільної освіти, інших закладів та установ, батьків або осіб, які їх замінюють, у формуванні відповідних життєвих компетентностей дитини, зокрема дитини з особливими освітніми потребами, враховуючи рекомендації інклюзивно-ресурсного центру. Це передбачає психолого-педагогічне просвітництво батьків, психолого-педагогічний супровід та підтримку розвитку дитини в умовах родинного виховання, активне залучення батьків вихованців в освітній процес закладу дошкільної освіти.

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ДИЗАЙН У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Створення сучасного універсального дизайну в закладі дошкільної освіти (доступного, безпечного, розвивального, максимально придатного навколишнього середовища) дає змогу ефективно використовувати потенціал різних моделей організації освітнього процесу із застосуванням сучасних технологій, освітніх програм та послуг, що відповідають особливостям розвитку всіх дітей дошкільного віку, зокрема з особливими освітніми потребами чи які належать до корінних народів, національних меншин України, а також створюють передумови забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою.

НАСТУПНІСТЬ МІЖ ДОШКІЛЬНОЮ ТА ПОЧАТКОВОЮ ОСВІТОЮ В РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ ДИТИНИ

Наступність та перспективи розвитку дитини в закладах дошкільної та початкової освіти забезпечується завдяки:

– узгодженості та цільовій єдності в розвитку дитини на етапі дошкільної та початкової освіти;

– визначенню спільних для дошкільної та початкової освіти принципів, підходів, намірів та адекватних віковим закономірностям дитини провідним видам діяльності, які спрямовують розвиток дитини;

– використанню форм та методів педагогічної роботи, які відповідають віку дітей;

– послідовному збагаченню результатів освіти, які висвітлено у формуванні компетентностей дитини дошкільного та молодшого шкільного віку.

Збереження субкультури дошкільного дитинства передбачає активне використання провідної для дошкільного періоду ігрової діяльності та збагачення індивідуального досвіду, який здобула дитина у всіх специфічно дитячих видах діяльності, зокрема у комунікативній, мовленнєвій, здоров'язбережувальній, господарчо-побутовій, мистецько-творчій, пізнавально-дослідницькій.

Дошкільний вік є фундаментом розвитку базових компетентностей і навичок, необхідних людині протягом життя. Він передбачає взаємодоповнювальний розвиток емоційних, інтелектуальних, вольових якостей та процесів, досягнення відповідної до цього віку психофізіологічної / тілесної та психологічної зрілості. Це надає дитині можливість опанувати нову соціальну ситуацію розвитку – перехід до систематичного шкільного навчання, оволодіння новою соціальною роллю учня та відповідними функціями та діями, які сприяють формуванню навчальної діяльності.

Саме зрілість особистісних якостей та психічних процесів забезпечує успішність розвитку навчальних навичок на наступних етапах шкільного життя. У молодшому шкільному віці розгортається навчальна діяльність, яка спирається на вікові надбання дитини дошкільного віку та потребує належних педагогічних форм та методів роботи.

РОЛЬ СУСПІЛЬСТВА / ГРОМАДИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ДОСТУПНОЇ ТА ЯКІСНОЇ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Суспільство / громада, як важливий суб'єкт реалізації дошкільної освіти, спрямовує зусилля на ефективне функціонування мережі різних типів закладів дошкільної освіти: загального, комбінованого, компенсуючого типів, центрів розвитку дитини, дитячих будинків сімейного типу, закладів загальної середньої освіти та навчально-реабілітаційних центрів з дошкільними відділеннями та ін. Єдність зусиль державно-громадського та

державно-приватного партнерства в організації та керівництві дошкільною освітою забезпечує потреби територіальних громад, ефективність її управління.

Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування забезпечують реалізацію державної політики у сфері дошкільної освіти на відповідній території, зокрема розвиток мережі закладів дошкільної освіти всіх форм власності відповідно до потреб населення, враховуючи інтереси дітей з особливими освітніми потребами, поліпшення матеріально-технічної бази та господарське обслуговування комунальних закладів дошкільної освіти. Зазначена норма врегульована законами України «Про дошкільну освіту», «Про місцеве самоврядування в Україні».

У Стандарті поняття вживаються у такому значенні:

Базові якості старших дошкільників – це сукупність особистісних якостей (активність, самостійність, ініціативність, спостережливість, креативність, відповідальність, справедливість, чуйність, шанобливе ставлення до людей різного віку) дитини, що закладаються в дошкільному дитинстві і забезпечують прояв її активності в природному та соціальному оточенні.

Безпечна поведінка дитини – це поведінка дитини, яка відображає її відповідальне ставлення до своїх вчинків та дій. Компетентність дитини у безпечній поведінці виявляється у піклуванні про власну безпеку та безпеку інших людей, дотриманні правил безпеки у різних життєвих ситуаціях, обізнаність про ризики та запобігання їх.

Гра – це провідний вид діяльності дитини до шести (семи) років, який характеризується емоційно насиченою, спонтанною активністю дитини, фантазуванням, неординарністю мислення, швидким переключенням уваги, зміною дій, які в скороченій узагальненій формі відображають знання дитини про світ та супроводжуються мовленням (внутрішнім та зовнішнім).

Дитина дошкільного віку – особа віком від трьох до шести (семи) років з притаманними їй віку фізіологічними, психологічними особливостями, картиною світу, потребами, життєвим досвідом.

Дитяча субкультура – це особлива система уявлень про світ, цінності, що існують у дитячому середовищі тощо, яка частково стихійно складається всередині панівної культурної традиції цього суспільства й займає в ній відносно автономне місце.

Інклюзивно-ресурсний центр – це установа, що утворюється з метою забезпечення права дітей з особливими освітніми потребами віком від 2 до 18 років на здобуття дошкільної та загальної середньої освіти, зокрема у закладах професійної (професійно-технічної) освіти та інших закладах освіти, які забезпечують здобуття загальної середньої освіти, шляхом проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини (далі – комплексна оцінка), надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг та забезпечення їх системного кваліфікованого супроводу (постанова КМУ від 12.07.2017 № 545 «Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр»).

Компетентність – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність (постанова КМУ від 23.11.2011 № 1341 «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій»).

Освітнє середовище – сукупність об'єктивних зовнішніх умов, факторів, соціальних об'єктів, необхідних для успішного функціонування освіти. Це система впливів і умов формування особистості, а також можливостей для її розвитку, які містяться в соціальному і просторово-предметному оточенні.

Результати навчання – знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, особистісні якості, набуті у процесі навчання, виховання, розвитку, які можна ідентифікувати, оцінити і виміряти та які дитина здатна продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів.

Синергія – це сумарний ефект, який полягає у тому, що при взаємодії двох або більше факторів їхня дія суттєво переважає ефект кожного окремого компонента у вигляді простої їхньої суми.

Стандарт освіти – державний документ, що визначає вимоги до основних компетентностей та результатів навчання здобувана освіти відповідного рівня, загальний обсяг навчального

навантаження здобувачів освіти, інші складники, передбачені спеціальними законами.

Інші терміни вживаються у значенні, наведеному в Законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», інших нормативно-правових актах.

Документ підготовлено авторською групою: Байер О. М., Безсонова О. К., Брежнєва О. Г., Гавриш Н. В., Загородня Л. П., Косенчук О. Г., Корнєєва О. Л., Лисенко Г. М., Левінець Н. В., Машовець М. А., Мордоус І. О., Нерянова С. І., Піроженко Т. О., Половіна О. А., Рейпольська О. Д., Шевчук А. С.

Під науковим керівництвом доктора психологічних наук, професора, члена-кореспондента НАПН України – *Піроженко Т. О.*

Цілісний особистісний розвиток дитини дошкільного віку досягається завдяки взаємозв'язаному поєднанню між:

- освітніми лініями (напрямами та змістом освітнього процесу);*
- видами діяльності, які є базовими для дошкільного віку;*
- компетентностями, що відображають індивідуальний досвід дитини.*

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ БКДО

7 цінностей в основі освітнього процесу:

- визнання самоцінності дошкільного дитинства, його потенціалу та особливої ролі в розвитку особистості;*
- щасливе проживання дитиною дошкільного дитинства як передумова її повноцінного розвитку та подальшої самореалізації у житті;*
- повага до дитини, особливостей її розвитку та індивідуального досвіду;*
- зміцнення фізичного, психічного та соціального здоров'я дитини;*
- цінування життя й благополуччя як уміння цінувати, дорожити, плекати, підтримувати та створювати безпечні умови для себе та інших, створення умов безпечного середовища у природному, предметному та соціальному оточенні;*
- розвиток творчих задатків, здібностей, талантів дітей;*
- збереження традицій національного досвіду сімейного та суспільного виховання для збагачення культурного потенціалу взаємодії між поколіннями.*

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ БКДО

6 базових принципів реалізації стандарту дошкільної освіти:

- демократичність (формування засад демократичного суспільства, де кожен може бути почутим, має право на самовираження та активну участь);*
- рівний доступ до якісної дошкільної освіти кожній дитини, незалежно від місця проживання, фінансового забезпечення чи фізичних/інтелектуальних можливостей);*
- сталий розвиток (засади екологічної та економічної свідомості, відповідальності за власні дії та оточення);*
- міжвідомча взаємодія (співпраця психологічної, соціальної та медичної служб);*
- державно-громадське та державно-приватне партнерство в організації, керівництві й управлінні дошкільною освітою;*
- соціально-педагогічне партнерство громади та всіх учасників освітнього процесу (засновники закладів освіти, батьки, керівники та працівники закладів дошкільної освіти, фахівці, що надають освітні послуги дітям дошкільного віку, інші фахівці).*

СЕРТИФІКАТ

Виданий 28.03.2021

який засвідчує, що

Вікторія Присяжна

успішно завершив(ла) онлайн-курс:

«Ключові уміння 21-го століття»

тривалістю 5 годин та отримав(ла) навички для розвитку в учнів ключових умінь 21-го століття.

Саймон Етертон
Регіональний керівник програми «Future English»
Британська Рада

Ілля Філіпов
Директор ТОВ «Едокейшнал Ера»

Курс розроблено Британською Радою спільно зі студією онлайн освіти EdEra в рамках Нової Української школи

Сертифікат виданий ТОВ «Едокейшнал Ера»

*Сертифікат у базі проєкту EdEra (https://3-eu-west-1.amazonaws.com/s3.amazonaws.com/edera/06c961702893426166107107102010415.html)

COLLECTION OF SCIENTIFIC PAPERS
SCIENTIA

CERTIFICATE OF PARTICIPATION

Certificate provides at least a 0,1 ECTS credits to awarded participants for being involved

Nataliia Pozniak

participated in the I International Scientific and Theoretical Conference

**MODERNIZATION OF TODAY'S SCIENCE:
EXPERIENCE AND TRENDS**

May 21, 2021

Singapore, Republic of Singapore

The conference is included in the Academic Resource Index ResearchBib catalog and UKRISTEI catalog (Certificate № 226 dated 25 February 2021);

Scan the code to get access to the conference proceedings

Head of the European Scientific Platform
Chairman of the Organizing committee
MARIIA HOLDENBLAT

Conference proceedings are publicly available under terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0).

Навчально-методичне видання

**МІНЕНОК Антоніна Олексіївна
КОШЕЛЬ Анна Павлівна,
КОШЕЛЬ Віталій Миколайович**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

*до написання і захисту кваліфікаційної роботи
за спеціальністю 012 Дошкільна освіта*

Технічний редактор

О. Клімова

Комп'ютерна верстка
та макетування

О. Клімова

*(Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 23743-13583 ПР від 06.02.2019 р.)*

Підписано до друку 07.09.2021 р. Формат 60 x 84 1/16.

Папір офсетний. Друк на різнографі.

Ум. друк. арк. 8,37. Обл.-вид. арк. 6,05.

Наклад 50 прим. Зам. № 960.

Редакційно-видавничий відділ НУЧК імені Т.Г. Шевченка.

14013, вул. Гетьмана Полуботка, 53, к. 208.

Тел. 941-102

chnpu.tipograf@gmail.com